

**Stichting  
Pensioenfonds  
Rockwool**

Stichting Pensioenfonds Rockwool  
Industrieweg 15, 6045 JG Roermond  
Postbus 1160, 6040 KD Roermond  
Telefoon: 0475 - 35 35 35

Ingeschreven in het Handelsregister van de  
Kamer van Koophandel onder nummer 41066094

**Verslag over het boekjaar  
1-1-2019 t/m 31-12-2019**



# Inhoud

	<b>Pagina</b>
<b>Voorwoord</b>	5
<b>Bestuursverslag boekjaar 2019</b>	
1. Meerjarenoverzicht	7
2. Algemeen	8
3. Organisatie van het fonds	10
4. Uitbesteding	13
5. Bestuursaangelegenheden	14
6. Financiële positie van het fonds	20
7. Pensioenen	22
8. Beleggingen	23
9. Risicoparagraaf	27
10. Samenvatting actuariële verslag	35
11. Toekomstparagraaf	35
<b>Verslag van de compliance officer</b>	37
<b>Verslag van de Raad van Toezicht</b>	39
Reactie van het bestuur	44
<b>Verslag van Verantwoordingsorgaan</b>	45
Reactie van het bestuur	47
<b>Jaarrekening</b>	
Balans per 31 december	50
Staat van baten en lasten	52
Kasstroomoverzicht	54
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	55
Toelichting op de balans per 31 december	61
Niet in de balans opgenomen activa	66
Gebeurtenissen na balansdatum	66
Toelichting op de staat van baten en lasten	68
Bestemming van Saldo van baten en lasten (x € 1.000)	72
Risicoparagraaf	73

---

**Pagina****Overige gegevens**

Financiering	83
Herverzekering	83
Resultaatbestemming	83
Actuariële verklaring	84
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	86

**Bijlage**

Lijst van nevenfuncties	89
Begrippenlijst	91

# Voorwoord

Het verslagjaar 2019 is voor het Pensioenfonds Rockwool zeker niet rustig geweest. De ontwikkelingen op de financiële markten, het pensioenakkoord, en de toekomst van het pensioenfonds Rockwool hebben de volle aandacht gevraagd.

In 2019 heeft de dekkinggraad van het pensioenfonds een neerwaartse trend laten zien. De beleidsdekkinggraad is gedaald van 100,1% op 31 december 2018 tot 97,0% per 31 december 2019. Om de pensioenen te kunnen indexeren moet de dekkinggraad per 31 december minimaal 110% bedragen. Nu dit niet het geval was zijn de pensioenen per 1 januari 2020 niet geïndexeerd. Een sterk in waarde gestegen rendementsportefeuille bleek niet voldoende om het effect van de verder gedaalde rente te compenseren. De beleidsdekkinggraad per 31 december van het pensioenfonds Rockwool was voor het vierde jaar op rij lager dan de minimaal vereiste dekkinggraad van 104,2%. Ingeval een fonds gedurende vijf achtereenvolgende jaren een dekkingstekort heeft moeten de opgebouwde en ingegane pensioenen worden gekort tot het niveau waarbij het tekort is opgeheven. Deze situatie gaat zich vrijwel zeker voordoen per 31 december 2020. De kans bestaat dat de wetgever een maatregel treft waardoor er geen of minder korting hoeft te worden doorgevoerd. Deze maatregel is ook in 2019 toegepast voor de fondsen die per 31 december van dat jaar al voor de vijfde keer een dekkingstekort hadden.

Het in juni 2019 door kabinet en sociale partners op hoofdlijnen overeengekomen Pensioenakkoord kent vier hoofdpunten: de AOW-leeftijd stijgt minder snel, betere pensioenafspraken voor mensen met zware beroepen, flexibeler en persoonlijker pensioenstelsel, en een verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

De AOW-maatregel is per 1 januari 2020 ingegaan. De overige onderdelen van het akkoord worden momenteel uitgewerkt en leiden naar verwachting van de overheid tot aanpassing van de Pensioenwet per 1 januari 2022. Op basis van deze ontwikkeling is door sociale partners van Rockwool besloten de voorgenomen opzegging van de uitvoeringsovereenkomst met het Pensioenfonds Rockwool voorlopig uit te stellen. Hierdoor kunnen onomkeerbare negatieve effecten worden voorkomen. Opzegging per 1 januari 2020 zou enerzijds vrijwel zeker hebben geleid tot een korting van de opgebouwde en ingegane pensioenen. Anderzijds was er eind 2019 geen betere uitvoeringsvorm beschikbaar.

De vorderingen bij de uitwerking van het pensioenakkoord en de mogelijkheden tot overstap naar een uitvoeringsvorm die een beter pensioenresultaat oplevert voor alle belanghebbenden, worden door het pensioenfondsbestuur onderzocht en met sociale partners besproken.

Door de ontwikkeling op de financiële markten in 2019 daalt ook de premiedekkinggraad van het pensioenfonds van 92% naar circa 70%. In het jaarverslag wordt een toelichting gegeven bij deze daling. Dit heeft het pensioenfondsbestuur doen besluiten het opbouwpercentage verder te verlagen. De beoogde opbouw van 1,875% per jaar is al verlaagd naar 1,774% in 2019. In het kader van evenwichtige belangenafweging is het opbouwpercentage voor 2020 vastgesteld op 1,642%.

Ingeval in 2020 een korting op de pensioenen moet worden doorgevoerd zal deze gedifferentieerd worden toegepast om de effecten van de gedaalde premiedekkinggraad evenwichtig over de groepen belanghebbenden te verdelen. Dit gedifferentieerd kortingsbeleid wordt in 2020 ontwikkeld en vastgesteld.

---

Het voorgaande staat nog los van de gevolgen die de coronacrisis (COVID-19-pandemie) met zich mee gaat brengen. De financiële markten zijn sterk in beweging. Hoe het gaat aflopen is op dit moment niet bekend. De economische effecten van de coronacrisis, overheidsingrijpen, en de gevolgen voor het pensioenfonds zijn moeilijk in te schatten. Zeker is nu al wel dat de gevolgen van de Corona crisis zwaar ingrijpen op de samenleving. In de loop van 2020 zal duidelijk worden in welke mate het pensioenfonds hierdoor geraakt wordt en tot welke maatregelen dit zal leiden.

Roermond, 11 juni 2020

E. Donders, voorzitter

E. Bosman, secretaris

W. Koch, bestuurslid

G. Monsieur, bestuurslid

# Bestuursverslag boekjaar 2019

## 1. Meerjarenoverzicht

	2019	2018	2017	2016	2015
<b>Aantallen</b>					
Deelnemers	1.248	1.262	1.187	1.137	1.157
Gewezen deelnemers	955	943	934	918	914
Pensioengerechtigden	937	902	858	843	817
<b>Totaal aantal verzekerden</b>	<b>3.140</b>	<b>3.107</b>	<b>2.979</b>	<b>2.898</b>	<b>2.888</b>
<b>Financiële gegevens</b> (in duizenden euro)					
<b>Beleggingen</b>					
Belegd vermogen	421.404	349.452	332.947	333.022	311.299
Beleggingsopbrengsten	67.326	-3.339	8.130	22.864	5.313
<b>Rendement o.b.v. total return</b>	<b>19,2%</b>	<b>-0,9%</b>	<b>2,2%</b>	<b>7,2%</b>	<b>1,8%</b>
<b>Technische voorzieningen</b>					
Voorziening pensioenverplichtingen	432.306	364.369	349.361	348.826	311.284
Voorziening ziekten <sup>1)</sup>	1.332	1.318	1.272	1.182	1.112
<b>Totaal technische voorzieningen</b>	<b>433.638</b>	<b>365.687</b>	<b>350.633</b>	<b>350.008</b>	<b>312.396</b>
<b>Reserves</b>					
Algemene reserve	-8.826	-12.174	3.904	-7.487	4.280
<b>Beschikbaar vermogen voor risico pensioenfonds</b>	<b>424.812</b>	<b>353.513</b>	<b>354.537</b>	<b>342.521</b>	<b>316.676</b>
<b>Premiebijdragen</b>	<b>12.840</b>	<b>11.901</b>	<b>11.291</b>	<b>10.623</b>	<b>10.455</b>

1) Het pensioenfonds houdt een IBNR (incurred but not reported) voorziening aan om te voorzien in de verwachte premievrijstelling de komende twee jaar. Deelnemers die ultimo 2019 al ziek zijn kunnen vanuit die situatie binnen twee jaar in de WIA terecht komen, waarbij aan hen vanaf dat moment premievrijstelling wordt verleend. Het fonds stelt de IBNR voorziening op tweemaal de jaarrisicopremie arbeidsongeschiktheid op marktwaarde grondslagen, aangezien dit de verwachte last is die hieruit zal volgen.

	2019	2018	2017	2016	2015
Pensioenuitkeringen	6.779	6.284	5.888	5.951	5.680
Dekkingsgraad FTK <sup>1)</sup>	98,0%	96,7%	101,1%	97,9%	101,4%
Beleidsdekkingsgraad <sup>2)</sup>	97,0%	100,1%	99,8%	95,8%	102,9%
Vereiste dekkingsgraad (feitelijk)	112,4%	111,9%	113,4%	115,3%	118,3%
Vereiste dekkingsgraad (strategisch)	112,0%	113,0%	114,5%	115,0%	117,2%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2%	104,2%	104,2%	104,2%	104,2%

## 2. Algemeen

### Rechtsvorm en aangesloten werkgever

Stichting Pensioenfonds Rockwool is een ondernemingspensioenfonds. Door het pensioenfonds wordt de pensioenregeling uitgevoerd van ROCKWOOL B.V. Het fonds heeft de stichting als rechtsvorm en is statutair gevestigd te Roermond. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41066094 en is opgericht op 18 februari 1977. Gedurende het jaar was het fonds aangesloten bij de Pensioenfederatie.

### Missie en doelstelling van het pensioenfonds

Het fonds voert voor onze deelnemers de pensioenregeling uit op een verantwoordelijke, evenwichtige, betrouwbare, kostenbewuste, transparante, laagdrempelige en maatschappelijk verantwoorde wijze. Het fonds communiceert hierover op een begrijpelijke en transparante wijze.

### Doelstelling

Het fonds heeft als doel te zorgen voor een ouderdomspensioen voor deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden en voor een nabestaandenpensioen voor de (gewezen) partners en kinderen van de (gewezen) deelnemers en gepensioneerden.

### Uitvoering ten behoeve van onze deelnemers

Het fonds voert de pensioenregeling in opdracht van de sociale partners uit voor haar deelnemers. In de besluiten die het fonds neemt staat steeds het belang van de deelnemers centraal. Het fonds heeft geen commercieel belang (non-profit) en alle baten komen ten gunste van haar deelnemers. Het fonds is in 1977 opgericht om (oud-) medewerkers en hun gezinnen een inkomen te bieden bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd of bij overlijden en om in geval van (gedeeltelijke) arbeidsongeschiktheid de pensioenopbouw van de deelnemer (gedeeltelijk) premievrij voort te zetten.

### Evenwichtig

Het bestuur is van mening dat het delen van kosten en risico's tussen deelnemers leidt tot een betere uitgangspositie van alle individuele deelnemers. Deze kosten- en risicodeling heeft niet alleen betrekking op verschil in levensverwachting tussen verschillende leeftijdsgroepen maar ook op de wijze waarop een pensioenfonds haar financiële middelen belegt. De belangen van de verschillende groepen deelnemers lopen niet in alle situaties parallel. Het bestuur van het fonds is zich hiervan terdege bewust. In de besluiten die het

1) *Dekkingsgraad berekend op basis van rentetermijnstructuur ultimo jaar. Hiermee is rekening gehouden bij de waardering van de technische voorziening.*

2) *De beleidsdekkingsgraad vanaf 1 januari 2015 berekend op basis van het twaalfmaands gemiddelde.*



fonds neemt, worden de belangen van alle groepen deelnemers evenwichtig afgewogen. Het bestuur legt hierover verantwoording af aan het door de deelnemers van het pensioenfonds gekozen Verantwoordingsorgaan en kent een intern toezicht dat uitgeoefend wordt door de Raad van Toezicht. Beide organen doen hiervan verslag in het jaarverslag.

### **Pensioenregeling**

De pensioenregeling die het pensioenfonds voor de sociale partners uitvoert, heeft de vorm van een voorwaardelijke middelloonregeling. Elke deelnemer bouwt, indien de premie toereikend is, jaarlijks 1,875% pensioen op over het pensioengevend salaris in dat jaar verminderd met de geldende AOW- franchise. Het pensioengevend salaris is gemaximeerd op grond van de Wet op de loonbelasting 1964. De pensioenrichtleeftijd van de regeling is gesteld op de eerste van de maand waarin de deelnemer de 68-jarige leeftijd bereikt. De pensioenregeling is om een aantal redenen 'voorwaardelijk'. De pensioenopbouw is afhankelijk van de toereikendheid van de pensioenpremie voor dat jaar. Indien deze niet voldoende is, zal in het betreffende jaar de pensioenopbouw worden beperkt. In 2019 was de premie niet toereikend en was de opbouw 1,774%. Ook voor 2020 is de premie niet toereikend om een opbouw van 1,875% te realiseren, en naar verwachting zal ook na 2021 de premie niet toereikend zijn. Het bestuur heeft de sociale partners gevraagd de premie te verhogen zodat een opbouw van 1,875% mogelijk is. Sociale partners hebben hier afwijzend op gereageerd.

Daarnaast zijn de opgebouwde pensioenen en de pensioenuitkeringen afhankelijk van de financiële positie van het fonds. Indien de financiële situatie van het pensioenfonds daar aanleiding toe geeft, kan er worden gekort op de opgebouwde en ingegane pensioenen. Jaarlijks beslist het bestuur of alle opgebouwde pensioenen en de pensioenuitkeringen worden aangepast aan (maximaal) de prijsinflatie en zo ja, met welk percentage. Dit is afhankelijk van de financiële situatie van het pensioenfonds, die tenminste op het voor indexatie wettelijk vereiste niveau moet zijn, zowel vóór als na indexatie. De indexatieregels van het fonds zijn vastgelegd in het indexatiebeleid.

In 2019 stond de financiële positie van het pensioenfonds het niet toe dat er geïndexeerd kon worden. Ook in 2020 is er geen indexatie.

De deelnemer heeft met inachtneming van de bepalingen van het pensioenreglement volgens de regeling aanspraak op:

- ouderdomspensioen voor zichzelf;
- partnerpensioen voor de partner;
- wezenpensioen voor de kinderen;
- premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid.

### **Financiering van de pensioenregeling**

De pensioenregeling is een "Voorwaardelijk geïndexeerd middelloon"-regeling. De werkgever betaalt hiervoor een vaste premie. De actieve deelnemers betalen een eigen bijdrage ten behoeve van de pensioenregeling aan de werkgever. De werkgever heeft verder geen enkele verplichting tot het betalen van aanvullende bedragen, ook niet als bij het pensioenfonds een tekort ontstaat. Ook het omgekeerde geldt: in geval van overschotten kan de werkgever geen geld aan het fonds onttrekken. Het verzekeringstechnisch risico en het beleggingsrisico liggen bij het pensioenfonds. De inhoud van de pensioenregeling is onderdeel van de arbeidsvoorwaarden.

Deze arbeidsvoorwaarden worden overeengekomen tussen de sociale partners (werkgever en de vertegenwoordigers van de werknemers, de vakbonden). Ook de pensioenpremie vormt onderdeel van die afspraken. Op basis van die afspraken wordt door de werkgever een uitvoeringsovereenkomst overeengekomen met het pensioenfonds. De taak van het bestuur van het pensioenfonds is onder meer het toetsen of de gewenste pensioenregeling kan worden uitgevoerd voor de afgesproken premie. Hierbij wordt onder andere getoetst op financierbaarheid, uitvoerbaarheid, uitlegbaarheid, communiceerbaarheid en evenwichtigheid.

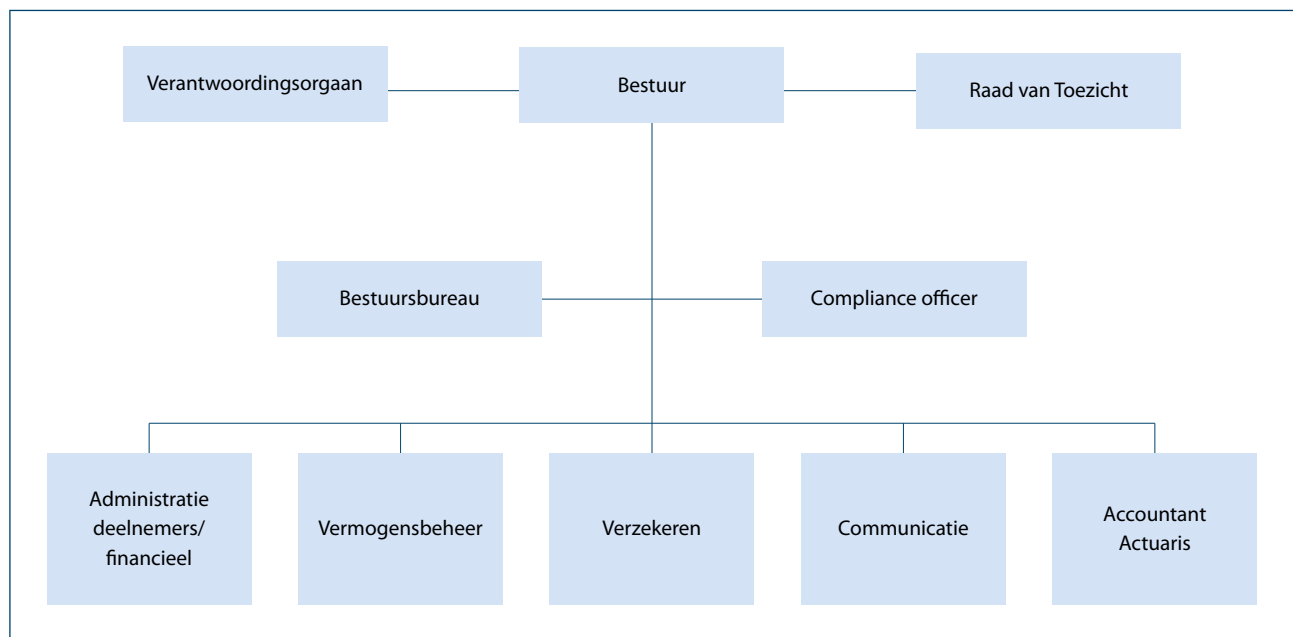
### **Begrijpelijke en transparante communicatie**

Het bestuur realiseert zich dat pensioenen door deelnemers vaak als ingewikkeld worden ervaren. Het bestuur streeft ernaar om naar de deelnemers zo duidelijk en eenvoudig mogelijk te communiceren over hun pensioenen.

Ook vindt het bestuur het belangrijk dat de deelnemers op de hoogte zijn van de ontwikkelingen in het fonds. Niet alleen in goede maar ook in mindere tijden informeert het pensioenfonds de deelnemers over de genomen besluiten, gemaakte keuzes en achterliggende overwegingen. Het fonds zorgt voor een up-to-date website ([www.pensioenfondsrockwool.nl](http://www.pensioenfondsrockwool.nl)), waarop de voor de deelnemers meest relevante informatie wordt vermeld en toegelicht. Op de website heeft het fonds "Mijn pensioencijfers" opgenomen. In een beveiligde omgeving wordt voor deelnemers een overzicht van hun bij het fonds opgebouwde en te bereiken pensioen weergegeven. Daarnaast heeft de deelnemer de mogelijkheid om via de pensioenplanner ("mijn pensioen") verschillende keuzemogelijkheden door te rekenen wat er in het pensioen van de deelnemer verandert wanneer een deelnemer korter of langer gaat werken, eerder met pensioen wil of kiest voor meer of minder partnerpensioen (uitruilen van pensioen).

In 2019 heeft het fonds twee papieren nieuwsbrieven aan alle deelnemers gestuurd. Bij de nieuwsbrief over het jaarverslag heeft het fonds gekozen voor een grafische opzet. Aan de hand van relevante "visuals" kunnen deelnemers zich snel een beeld vormen over de situatie waarin het fonds zich bevindt. Naast de nieuwsbrieven zijn (gewezen) deelnemers en gepensioneerden door middel van brieven geïnformeerd over de toekomstverkenning van het pensioenfonds. Individuele communicatie naar de deelnemers bestaat uit de startbrief met bijlage Pensioen 123 (laag 1) bij indiensttreding, een jaarlijkse opgave van het opgebouwde pensioen (het Uniform Pensioenoverzicht, kortweg UPO) en brieven bij bijzondere gebeurtenissen, zoals bij echtscheiding, waardeoverdracht en overlijden. Dit alles doet het fonds in voor deelnemers begrijpelijke bewoordingen.

### 3. Organisatie van het fonds



#### Bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor de uitvoering van de pensioenregeling. Zo behoort het tot de taken van het bestuur om een uitvoeringsovereenkomst te sluiten met de werkgever en verslag te doen aan de deelnemers en andere betrokkenen van het beleid van het fonds. Ook is het bestuur verantwoordelijk voor het solide beheer van het belegde vermogen. Het bestuur is paritair samengesteld en bestaat uit vier bestuurders. De voorzitter wordt op voordracht van de werkgever benoemd. Daarnaast wordt één bestuurder op voordracht van de werkgever benoemd. Op voordracht van de werknemersvertegenwoordiging in het

Verantwoordingsorgaan wordt de werknemersbestuurder benoemd. Op voordracht van de gepensioneerdenvertegenwoordiger in het Verantwoordingsorgaan wordt de bestuurder namens de geleding gepensioneerden benoemd.

Het bestuur hecht grote waarde aan de geschiktheid (kennis, inzicht, oordeelsvorming en professioneel gedrag) van de bestuursleden en overige betrokkenen bij het pensioenfonds. Sinds 1 juli 2012 dienen bestuurders bij aantreden minimaal te voldoen aan geschiktheidseisen van DNB (geschiktheidsniveau A). Bij toetsing houdt DNB rekening met de functie en beschikbaarheid van het bestuurslid, alsmede met de aard, omvang, schaal en complexiteit en het risicoprofiel van het pensioenfonds en de samenstelling en het functioneren van de bestuurders tezamen. Bij de werving- en selectieprocedure van een bestuurslid worden, afhankelijk van het profiel en de deskundigheden van de zittende bestuursleden, de geschiktheidseisen en de benodigde specifieke deskundigheden opgenomen in de profielschets. In het verslagjaar is de heer Koch op voordracht van de werkgever benoemd als bestuurslid. De heer Koch zal algemeen bestuurslid en sleutelfunctiehouder Interne Audit zijn.

### **Bestuurssamenstelling**

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Vertegenwoordiging</i>	<i>Lid sinds</i>	<i>Zittingsduur</i>
Dhr. E. Donders (1953)	Voorzitter	Werkgever	17-10-2017	1-1-2024
Dhr. E. Bosman (1966)	Secretaris	Werknemers	02-10-2017	1-1-2021
Dhr. W. Koch (1967)	Lid	Werkgever	02-09-2019	1-1-2024
Dhr. G. Monsieur (1950)	Lid	Gepensioneerden	12-12-2016	1-1-2024

### **Raad van Toezicht**

De wettelijke taak van de Raad van Toezicht is toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De Raad is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het Verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. Voorts staat de Raad van Toezicht het bestuur met raad terzijde.

De Raad geeft onder meer goedkeuring aan de besluiten van het bestuur inzake:

- Het jaarverslag en de jaarrekening.
- De profielschets van de bestuurders.
- Het beleid inzake de beloningen.

Het bestuur van een fonds legt de benoeming van een kandidaat bestuurder voor aan de Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht kan de benoeming van deze kandidaat bestuurder beletten indien deze niet voldoet aan de profielschets. De Raad kan de bestuurders van het fonds schorsen of ontslaan wegens disfunctioneren.

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Lid sinds</i>	<i>Zittingsduur</i>
Dhr. H. de Valck (1963)	Voorzitter	1-7-2014	1-7-2022
Mevr. I. Nijhuis (1973)	Lid	30-1-2017	1-7-2021
Mevr. M. Oostenbrink (1964)	Lid	19-3-2018	1-7-2020

### **Verantwoordingsorgaan**

Het Verantwoordingsorgaan werkt volgens het door het bestuur goedgekeurde reglement. Het verslag van het Verantwoordingsorgaan is elders in dit jaarverslag opgenomen. Het Verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van de Raad van Toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst. Het Verantwoordingsorgaan heeft onder meer een adviesrecht inzake de vorm en inrichting van het toezicht, het beloningsbeleid, het communicatiebeleid en

het premiebeleid. In 2019 is de voorzitter de heer Husson uitdienst gegaan bij de werkgever. Hierdoor was er halverwege 2019 een vacature. De werkgever heeft de heer Ruijters als voorzitter voorgedragen. Per 30 augustus 2019 is de heer Ruijters voorzitter van het verantwoordingsorgaan. De heer Ruijters was eerder bij het pensioenfonds betrokken als bestuurslid.

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Vertegenwoordiging</i>	<i>Lid sinds</i>	<i>Zittingsduur</i>
Dhr. J. Ruijters (1964)	Voorzitter	Werkgever	30-8-2019	1-7-2021
Dhr. J. van der Meulen (1964)	Lid	Werknemer	1-7-2018	1-7-2021
Dhr. J. Kocken (1948)	Lid	Gepensioneerden	1-7-2013	1-7-2020
Mevr. K. Goossens (1982)	Lid	Werknemer	1-7-2019	1-7-2022

### **Bestuursbureau**

De uitvoering van de dagelijkse werkzaamheden gebeurt door een eigen bestuursbureau in samenwerking met de diverse uitvoeringsorganisaties. Deze werkzaamheden betreffen bestuursondersteuning, pensioenadministratie, vermogensbeheer en risicomanagement. Het bestuur blijft, conform de eisen van de Pensioenwet, verantwoordelijk voor de juiste uitvoering van de uitbestede taken.

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>
Dhr. F. Reuling	Bestuurssecretaris
Mevr. N. Gerritsen- Deckers	Financieel specialist

### **Bestuurscommissies**

#### ***Beleggingsadviescommissie***

Vanuit het bestuur is een beleggingsadviescommissie ingesteld. De commissie dient als adviesorgaan van het bestuur. De taken en verantwoordelijkheden van de commissie zijn door het bestuur vastgesteld. De taken zijn het doen van voorstellen voor het beleggingsbeleid, het opstellen van het beleggingsplan en het monitoren van de vermogensbeheerders. De feitelijke besluiten worden binnen het bestuur genomen.

De heer Bosman is sinds oktober 2017 voorzitter van de beleggingsadviescommissie. De heer Schapendonk is als extern lid toegevoegd. De heer Donders is toehoorder in de beleggingsadviescommissie. De beleggingsadviescommissie werd in 2019 ondersteund door NN Investment Partners (NNIP) als fiduciair manager.

#### ***Compliance officer***

Compliance beoogt een integere bedrijfsvoering van het pensioenfonds en een integere cultuur te bewerkstelligen waarin het vanzelfsprekend is dat aan het fonds verbonden personen handelen in overeenstemming met de geldende maatschappelijke normen en de wet- en regelgeving. De compliance officer houdt toezicht op de deugdelijkheid en effectiviteit van interne regels en procedures. De heer Wintjes is compliance officer van het fonds. In dit bestuursverslag is een rapportage van de compliance officer opgenomen.

#### ***Extern toezicht***

Het pensioenfonds heeft te maken met verschillende toezichthouders. De belangrijkste toezichthouders zijn De Nederlandsche Bank N.V. ("DNB"), die het prudentieel en materieel toezicht uitvoert en de Autoriteit Financiële Markten ("AFM"), die het gedragstoezicht uitvoert.

### **Prudentieel en materieel toezicht**

Prudentieel toezicht is het toezicht gericht op de normen ten aanzien van de financiële soliditeit van pensioenfondsen en op het bijdragen aan de financiële stabiliteit van de sector van pensioenfondsen. Het materieel toezicht is gericht op alle normen in de wet die geen onderdeel uitmaken van het prudentieel toezicht of het gedragstoezicht door de AFM. Het ziet toe of de statuten en het pensioenreglement van pensioenfondsen voldoen aan de wet- en regelgeving. DNB heeft bijzondere bevoegdheden voor onder meer het toetsen op geschiktheid en betrouwbaarheid van bestuurders, beleidsbepalers en medebeleidsbepalers van pensioenfondsen, collectieve waardeoverdracht, de financiële opzet van pensioenfondsen en toezicht op externe accountants en certificerende actuarissen. De externe accountant controleert en verstrekt een verklaring over de getrouwheid van de jaarrekening. De certificerend actuaaris stelt een certificeringsrapport op waarin zijn verklaring of voldaan is aan de artikelen 126 tot en met 140 van de pensioenwet is opgenomen. Zowel de externe accountant als de certificerend actuaaris moeten aan DNB inzicht bieden in hun controle- en beoordelingswerkzaamheden en overige inlichtingen verstrekken die DNB redelijkerwijs nodig acht.

### **Gedragstoezicht**

Gedragstoezicht is het toezicht gericht op de naleving van de normen voor communicatie en voorlichting aan deelnemers, gewezen deelnemers, gewezen partners en pensioengerechtigden door pensioenuitvoerders. De AFM ziet ook toe op de naleving van normen voor het tegengaan van misbruik van voorwetenschap en het voorkomen van belangenconflicten met betrekking tot transacties in financiële instrumenten. Het pensioenfonds heeft daarvoor een gedragscode opgesteld waarop door de compliance officer wordt getoetst.

## **4. Uitbesteding**

Het bestuur heeft een aantal kerntaken uitbesteed, zoals de uitvoering van het vermogensbeheer, de pensioen- en deelnemersadministratie, de financiële administratie en de financiële- en actuariële verslaglegging. Bij het uitbesteden van deze activiteiten blijft de eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering en de resultaten volledig bij het bestuur.

### **Uitbestedingsbeleid**

Vanwege het belang van uitbesteding en de hoge mate waarin het pensioenfonds gebruik maakt van uitbesteding en inkoop van diensten, is door het bestuur een uitbestedingsbeleid bepaald waarin onder andere de visie, uitgangspunten en de beheersing van de uitbesteding en de inkoop van diensten is uitgewerkt.

#### ***Pensioen- en deelnemersadministratie***

De pensioen- en deelnemersadministraties, de financiële administratie en de financiële verslaglegging zijn uitbesteed aan AZL, waarbij de afspraken zijn vastgelegd in een overeenkomst en een Service Level Agreement (SLA). Tot de uitbesteding behoort de administratie van de deelnemers, (opgebouwde) pensioenen, pensioenuitkeringen en de uitbetaling van de ingegane pensioenen. Voorts wordt ook de verzending van onder andere de startbrief Pensioen 123 (laag 1), de stopbrief, de pensioeningangsbrief en het Uniform Pensioen Overzicht (UPO) door AZL uitgevoerd. Bij vragen over het pensioen kunnen de (gewezen) deelnemers terecht bij de afdeling klantenservice van AZL.

Op hoofdlijnen wordt door middel van het bespreken van SLA-rapportages en het beoordelen van de ISAE 3402-rapportages (zie ook uitbestedingsrisico's in paragraaf Risicomanagement) binnen het bestuur de performance van de uitbestede diensten gemonitord. Jaarlijks worden de geleverde prestaties van de uitbestede diensten geëvalueerd op de belangrijkste indicatoren waarop deze partijen geselecteerd zijn. Naar aanleiding van de uitkomsten van de evaluatie door het bestuursbureau neemt het bestuur een besluit om de dienstverlening wel of niet te continueren.

#### ***Vermogensbeheer en financieel balansrisicomanagement***

Het pensioenfonds heeft NNIP als fiduciair manager aangesteld. Binnen de door het fonds geformuleerde beleidsdoelstellingen adviseert NNIP over het beheersen van de rente-, inflatie-, valuta- en aandelenrisico's door middel van beleggingen. NNIP heeft voor de

derivaten de bevoegdheid om, binnen het door het bestuur gedefinieerde strategisch beleggingsbeleid aan- en verkopen in fondsen uit te voeren. Het pensioenfonds heeft een overeenkomst tot vermogensbeheer ("Portfolio Management Agreement") en een SLA gesloten met NNIP. NNIP voert het beheer over het Mandaat (de beleggingen inclusief derivaten). NNIP administreert de volledige portefeuille en rapporteert op maand- en kwartaalbasis.

## **Certificering en Advisering**

### ***Actuariaat***

Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen certificerende en adviserende werkzaamheden. Het bestuur heeft gedurende 2019 de adviserende werkzaamheden opgedragen aan Willis Towers Watson. EY Actuarissen verzorgt de certificerende werkzaamheden.

### ***Controle***

De controle van de jaarrekening is opgedragen aan PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

### ***Externe ondersteuning***

Het fonds maakt waar nodig gebruik van externe deskundigheid voor actuariaat, risicomanagement en juridisch advies.

## **5. Bestuursaangelegenheden**

### **Samenstelling bestuur**

In het verslagjaar is de heer Koch toegetreden tot het bestuur als lid namens de geleding werkgever.

### **Financiering**

De financiering van de pensioenvoorzieningen vindt plaats door bijdragen van werkgever en werknemers. De afspraken met betrekking tot de financiering en uitvoering van de pensioenregeling zijn vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst tussen het fonds en de aangesloten onderneming. De totale premie bedraagt 32,6% van de premiegrondslag.

### **ABTN**

Het fonds heeft een actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) opgesteld waarin is omschreven welk beleid wordt gevoerd om de doelstellingen van het fonds te kunnen nakomen. In de ABTN wordt nader ingegaan op de organisatie van het fonds, de inhoud van de pensioenregeling (pensioenovereenkomst), de financiële opzet (grondslagen, het beleidskader en sturingsmiddelen), het beleggingsbeleid, het crisisplan, de hoofdlijnen van het interne beheersingssysteem en de opzet van de administratieve organisatie en interne controle alsmede de hoofdlijnen van de uitvoeringsovereenkomst. De ABTN is geactualiseerd in 2019.

### **Statuten**

Op 11 juli 2019 zijn de statuten van het fonds gewijzigd. De aanpassingen betroffen een tweetal zaken. Allereerst de samenstelling van de beleggingsadviescommissie. Deze is teruggebracht van twee naar tenminste één bestuurslid waarbij tevens de pariteitseis is komen te vervallen. Daarnaast is, in lijn met de wijziging in de Pensioenwet, de termijn waarop pensioenaanspraken van gepensioneerden kunnen worden verminderd aangepast naar drie maanden na het informeren van gepensioneerden.

### **Bestuursvergaderingen**

Het bestuur heeft in 2019 zeven keer vergaderd. In het kader van het toekomstonderzoek heeft het bestuur daarnaast verschillende overleg- en werkbijeenkomsten gehad. Het toekomstonderzoek stond ook in 2019 prominent op de bestuursagenda. Gezamenlijk met sociale partners is in maart een deelnemersonderzoek uitgevoerd. Daarbij zijn ook bijeenkomsten gehouden waarin (gewezen) deelnemers en gepensioneerden zijn geïnformeerd over de te maken keuzes in het kader van het toekomstonderzoek en de financiële

positie van het pensioenfonds. De uitkomsten van het onderzoek waren een bevestiging van de uitkomsten van het onderzoek dat het pensioenfonds in 2017 zelfstandig had uitgevoerd. Gepensioneerden en (gewezen) deelnemers hebben in overwegende mate een risicohouding die zich laat kwalificeren als risicomijdend. Het landelijk Pensioenakkoord dat in juni 2019 werd gepresenteerd gevolgd door het advies van de commissie parameters, heeft ervoor gezorgd dat sociale partners en pensioenfonds behoefte hadden eerst de consequenties hiervan in beeld te willen brengen voor het toekomstonderzoek. De sterke daling van de marktrente in de zomer van 2019 heeft hieraan een extra dimensie toegevoegd. Sociale partners hebben naar aanleiding van de inventarisatie geconcludeerd de uitvoeringsovereenkomst niet per 1 januari 2020 op te zeggen. Het bestuur heeft daarop besloten die zaken weer verder op te pakken die voor de continuïteit van het pensioenfonds wenselijk waren. Door het bestuur is het toekomstonderzoek geactualiseerd per eind 2019. De conclusies daarvan waren tweeledig. Allereerst is geconcludeerd dat het pensioenfonds toekomstbestendig is. Daarnaast is ook geconcludeerd dat andere uitvoeringsalternatieven op dat moment niet wezenlijk beter waren voor (gewezen) deelnemers en gepensioneerden. Voor 2020 heeft het bestuur geagendeerd dat uitvoeringsalternatieven periodiek worden gemonitord zodat in nauw overleg met sociale partners eventueel noodzakelijke acties kunnen worden gestart. Voor het bestuur van het pensioenfonds is de mogelijk noodzakelijke korting van pensioenaanspraken per eind 2020 daarbij een cruciaal element.

De financiële positie van het pensioenfonds heeft ook in 2019 de volle aandacht van het bestuur gehad. De dekkingsgraad is achtergebleven bij de noodzakelijke stijging om per eind 2020 een korting van pensioenaanspraken te voorkomen. De gevolgen van dit achterblijven zijn gecommuniceerd met belanghebbenden en sociale partners.

Met DNB is het gesprek aangegaan over de organisatorische inrichting van de wettelijke sleutelfuncties. Dit heeft ertoe geleid dat voor de sleutelfuncties actuarieel en risk insourcing van functionarissen gaat plaatsvinden. Voor de auditfunctie is een nieuwe bestuurder aangetrokken. DNB heeft inmiddels ingestemd met de voorgestane structuur; in 2020 wordt deze nader vormgegeven.

In 2019 is het risicomanagement verder onderdeel geworden van de beleidscyclus. Rapportages worden op kwartaalbasis binnen het bestuur besproken. Daarbij worden naast de niet-financiële risico's ook de financiële risico's betrokken. In 2020 worden risico's verder gedefinieerd en wordt het in 2019 vastgestelde IT- en ERB-beleid eveneens verder uitgewerkt.

### **Code Pensioenfondsen**

Het pensioenfonds voldoet aan de meeste in de Code opgenomen normen. Op een aantal normen is dit (nog) niet het geval. Hierna worden deze benoemd en toegelicht:

Norm 26. In 2019 is een beperkt programma met betrekking tot permanente educatie van bestuursleden vastgesteld waarbij het bestuur onder meer heeft uitgesproken dat dit voor de professionele bestuurders een eigen verantwoordelijkheid is. Het in de Code genoemde programma bestaat nog niet. Wel is inmiddels een start gemaakt met een Geschiktheidsbeleid waaruit een jaarprogramma volgt.

Norm 33. Het bestuur voldoet niet aan de norm dat daarin tenminste één vrouw zitting heeft. Ook aan de norm dat mensen jonger dan 40 jaar zitting hebben in het bestuur en Raad van Toezicht wordt niet voldaan. Door het toetreden van een jonge vrouw is diversiteit in het Verantwoordingsorgaan in 2019 wel ingevuld. In 2020 wordt een stappenplan opgesteld om meer diversiteit te realiseren.

### **Zelfevaluatie**

Zelfevaluatie is voor het bestuur een continu proces. Iedere bestuursvergadering wordt na afloop geëvalueerd.

In 2019 heeft de voorzitter de zelfevaluatie met de individuele bestuursleden uitgevoerd. Hoewel er altijd ruimte is voor verbetering is het bestuur tevreden over het functioneren, de geschiktheid van de leden, de onderlinge samenwerking en de samenwerking met het bestuursbureau.

### **Naleving wet- en regelgeving**

Er zijn bij het bestuur geen overtredingen bekend van wet- en regelgeving. In 2019 zijn door de toezichthouders AFM en DNB geen dwangsommen of boetes opgelegd. Ook heeft DNB geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

### **Klachten en geschillen**

Het pensioenfonds beschikt over een klachten- en geschillenregeling. Deze is ook op de website van het fonds gepubliceerd. In het verslagjaar zijn geen klachten ontvangen.

### **Integere bedrijfsvoering en risicobeheersing**

Het beleid van het fonds is gericht op een integere bedrijfsvoering. In dit kader heeft het bestuur de risico's van het fonds geanalyseerd. Een beschrijving van deze risico's alsmede de beheersingsmaatregelen zijn opgenomen in de ABTN van het fonds. In dit bestuursverslag wordt separaat verslag gedaan van de (mate van) risicobeheersing. Het bestuur is van mening dat met vorengenoemd risicobeleid, het periodiek (laten) uitvoeren van een ALM-studie, overige analyses alsmede overige periodieke rapportages zoals de risicomonitor en de administratieve rapportage, zorg wordt gedragen voor een integere bedrijfsvoering. Met de risicomonitor wordt de mate waarin recente volatiliteit doorwerkt in de (verwachte) ontwikkeling van de dekkingsgraad gemeten en wordt het bestuur in staat gesteld te beoordelen of het beleggingsbeleid in lijn is met de geformuleerde risicotoleranties.

### **Communicatie**

Het fonds heeft een communicatieplan opgesteld. Het communicatieplan wordt jaarlijks geëvalueerd en aangepast. Via de website van het pensioenfonds ([www.pensioenfondsrockwool.nl](http://www.pensioenfondsrockwool.nl)) wordt per doelgroep – werknemers, gepensioneerden en bestuurders – de specifiek voor deze doelgroep relevante informatie verstrekt.

Jaarlijks ontvangen de actieve deelnemers, de arbeidsongeschikte deelnemers met recht op premievrije pensioenopbouw en de pensioengerechtigden het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) inclusief toelichting. De gewezen deelnemers ontvangen eenmaal per vijf jaar een UPO.

Het UPO is ontwikkeld door pensioenfondsenkoepels en verzekeraars en geeft inzicht in de opgebouwde en eventueel nog te bereiken pensioenaanspraken. Doel van het UPO is dat alle pensioenuitvoerders eenzelfde pensioenoverzicht verstrekken waarmee (gewezen) deelnemers in staat worden gesteld om soortgelijke pensioenaanspraken uit meerdere bronnen afkomstig, bij elkaar op te tellen en te vergelijken. De aanspraken zoals vermeld in het UPO zijn eveneens zichtbaar in het nationaal pensioenregister. Via de website - [www.mijnpensioenoverzicht.nl](http://www.mijnpensioenoverzicht.nl) kan elke burger door middel van de DigiD-code op eenvoudige wijze inzicht krijgen in de eigen (totale) pensioensituatie. Twee keer per jaar ontvangen alle actieven en gepensioneerden een nieuwsbrief van het pensioenfonds. Iedere twee jaar wordt voor de gepensioneerden een bijeenkomst georganiseerd.

### **Uitvoeringskosten en kosten vermogensbeheer**

Het bestuur werkt met een begroting voor de pensioen- en administratiekosten. Deze begroting wordt gedurende het jaar gevolgd. In 2019 heeft het fonds wederom deelgenomen aan een benchmarkonderzoek van Institutioneel Benchmarking Instituut (IBI) waarmee inzicht is verkregen in het kostenniveau van het fonds. De uitkomsten van het onderzoek laten zien dat het fonds een gemiddeld kostenniveau heeft ten opzichte van vergelijkbare fondsen. Conform het in november 2011 door de Pensioenfederatie gepubliceerde document "Aanbevelingen uitvoeringskosten en de Nadere Uitwerkingen", zijn in navolgend kostenoverzicht de kosten van het pensioenbeheer en vermogensbeheer opgenomen. Het bestuur heeft kennisgenomen van de aanbevelingen van de Pensioenfederatie over de mate waarin en de manier waarop pensioenfondsen hun uitvoeringskosten in beeld kunnen brengen en daarover kunnen rapporteren. Er wordt onderscheid gemaakt in de kosten van het pensioenbeheer en de kosten van het vermogensbeheer.



	2019	2018
<b>Pensioenbeheer</b>		
[a] Kosten per (actieve en pensioengerechtigde) deelnemer	€ 369,-	€ 421,-
Totaal pensioenuitvoerings- en administratiekosten	€ 806 duizend	€ 911 duizend
Aantal (actieve en pensioengerechtigde) deelnemers	2.185	2.164
<b>Vermogensbeheer</b>		
[b] Kosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,26%	0,35%
[c] Transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,05%	0,12%
Totaal vermogensbeheerkosten	€ 844 duizend	€ 830 duizend
Totaal transactiekosten	€ 218 duizend	€ 416 duizend
Gemiddeld belegd vermogen	€ 401.151 duizend	€ 354.193 duizend

De kosten van het pensioenbeheer (zie a) bedragen per deelnemer € 369,- (2018: € 421,-) waarbij het aantal deelnemers gelijk is aan de som van het aantal actieve deelnemers en de gepensioneerden, totaal 2.185 (2018: 2.164). Bij de kosten van het pensioenbeheer worden de totale pensioenuitvoerings- en administratiekosten, € 806 duizend (2018: 911 duizend), zoals verantwoord in de jaarrekening meegenomen. De daling van de kosten per deelnemer is grotendeels toe te wijzen aan de eenmalige kosten voor de omzetting van de administratie naar 68 jaar en de implementatie van de AVG in 2018. Alleen de kosten van het vermogensbeheer blijven hier buiten beschouwing.

Het pensioenfonds heeft echter ook een relatief groot aantal gewezen deelnemers. Dit zijn oud deelnemers die niet meer bij ROCKWOOL (de werkgever) in dienst zijn en hun pensioenaanspraken niet naar een nieuwe werkgever hebben meegenomen. Indien de totale pensioenuitvoerings- en administratiekosten worden verdeeld over alle actieve deelnemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers, bedragen de kosten van het pensioenbeheer in 2019 per persoon € 257,- (2018: € 279,-).

De kosten van vermogensbeheer worden berekend over het belegd vermogen van het fonds. Ondanks een toename van het belegd vermogen in 2019 zijn de kosten van vermogensbeheer in euro's aanzienlijk gedaald. In 2018 is een transitie van de portefeuille uitgevoerd. Dit heeft geleid tot kosten die in 2019 niet zijn gemaakt, waardoor de totale kosten – en daarmee de kosten per deelnemer – zijn gedaald. De kosten zijn opgedeeld in de categorieën beheervergoedingen, transactiekosten en overige kosten.

#### **Beheervergoedingen**

Dit zijn de fiduciaire kosten plus de beheerkosten die in de fondsen zijn ingehouden. Deze bedroegen in 2019 € 760.370,-. Dit is hoger dan de € 605.965,- die over 2018 is gerapporteerd. Voor het grootste deel komt het verschil door de stijging van het vermogen. Daarnaast wordt als gevolg van de transitie die in 2018 is uitgevoerd, een gedeelte van de vermogensbeheerkosten direct als beheervergoeding betaald in plaats van als overige vermogensbeheerkosten.

Voor deze kosten wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de werkelijk in 2019 afgerekende bedragen. Wanneer deze bedragen niet beschikbaar zijn, worden door de externe manager aangeleverde bedragen genomen. Wanneer nodig worden de kosten bepaald op basis van een schattingsmethodiek waarbij het gemiddeld belegd vermogen wordt vermenigvuldigd met de beheervergoeding.

#### **Transactiekosten**

Dit zijn kosten voor het maken van transacties, zowel in het reguliere portefeuillebeheer als ten behoeve van transitie. De transactiekosten bedroegen over 2019 € 218.361,-. In 2018 waren de kosten € 416.762,-. Dat was hoger dan in 2019, omdat in 2018 een transitie heeft plaatsgevonden. Bij de bepaling van de transactiekosten van beleggingsfondsen wordt onderscheid gemaakt

in directe (€ 39.808,-) en indirecte transactiekosten (€ 178.553,-). Directe transactiekosten bij beleggingsfondsen betreffen de in- en uitstapvergoedingen en de indirecte transactiekosten zijn de kosten bij aan- en verkoop van beleggingstitels binnen het betreffende fonds. De Pensioenfederatie schrijft voor dat de transactiekosten die binnen de beleggingsfondsen worden gemaakt (de indirecte kosten) worden bepaald op basis van look through.

#### ***Overige vermogensbeheerkosten***

De overige kosten zijn onder meer de kosten van bewaarloon, en indien van toepassing overige kosten zoals bankkosten en kosten met betrekking tot settlement, advies, monitoring en administratie. Deze overige kosten bedragen over 2019 € 83.533,-. Dit is lager dan de kosten van € 222.954,- over 2018. De reden hiervan ligt in de andere rubricering van kosten zoals genoemd bij de beheervergoedingen.

#### ***Totaal***

De totale kosten vermogensbeheer komen daarmee uit op € 1,062 miljoen (2018: € 1,246 miljoen). Ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen bedragen de kosten vermogensbeheer 26,50 basispunten (2018: 33,53 bps).

Van het totaal aan vermogensbeheerkosten (beheerkosten plus overige kosten) van € 843.903,- is € 601.000,- rechtstreeks in rekening gebracht (zie de toelichting staat van baten en lasten).

Bij de rapportage van de kosten zijn de aanbevelingen en definities van de Pensioenfederatie in acht genomen. Dat wil zeggen dat de cijfers zijn gebaseerd op werkelijke kosten (indien aanwezig), hetzij een resultaat zijn van schattingen welke qua methodiek minimaal voldoen aan de vereisten van de Pensioenfederatie. Wanneer de beheerkosten zijn gefactureerd middels een factuur dan worden deze niet verwerkt in het resultaat van het beleggingsfonds, maar worden deze kosten verrekend met de cash op totaalniveau. Wanneer kosten worden bepaald op basis van schattingsmethodiek zijn deze wel verwerkt in de performance van het beleggingsfonds. De schatting van deze kosten wordt bepaald door het gemiddeld belegd vermogen te vermenigvuldigen met het standaardbeheervergoedingspercentage minus eventuele rebate fees.

**Kosten vermogensbeheer**

<b>Bedragen x € 1.000,-</b>					<b>Totaal</b>	<b>Totaal 2018</b>
	<b>Beheer- kosten</b>	<b>Performance gerelateerde kosten</b>	<b>Transactie- kosten exclusief aan- en verkoop- kosten</b>	<b>Aan- en verkoop- kosten</b>		
<b>Kosten per beleggingscategorie</b>						
Vastgoed	79		19	4	102	73
Aandelen	77		6	81	164	183
Private equity					0	0
Vastrentende waarden	381		15	93	489	486
<hr/>						
<b>Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay</b>	<b>537</b>	<b>0</b>	<b>40</b>	<b>178</b>	<b>755</b>	<b>742</b>
Kosten overlay beleggingen	0				0	121
<hr/>						
<b>Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay</b>	<b>537</b>	<b>0</b>	<b>40</b>	<b>178</b>	<b>755</b>	<b>863</b>
 <b>Overige vermogensbeheerkosten</b>						
Kosten fiduciair beheer	224				224	158
Bewaarloon	15				15	17
Advieskosten vermogensbeheer	68				68	58
Overige kosten	0				0	150
<hr/>						
<b>Totaal overige vermogensbeheerkosten</b>	<b>307</b>				<b>307</b>	<b>383</b>
<hr/>						
<b>Totaal kosten vermogensbeheer</b>	<b>844</b>	<b>0</b>	<b>40</b>	<b>178</b>	<b>1.062</b>	<b>1.246</b>

## 6. Financiële positie van het fonds

### Ontwikkelingen in 2019

Het belegd vermogen van het fonds (inclusief liquide middelen, overlay en vorderingen en schulden beleggingen) nam in het verslagjaar toe met € 71,123 miljoen tot € 421,562 miljoen (2018: € 350,439 miljoen). Het portefeuillerendement op basis van total return bedroeg in 2019: 19,2% inclusief overlayresultaat. Het renterisico is ultimo jaar voor ongeveer 60% afgedekt door middel van de DMR fondsen van NNIP.

De voorziening pensioenverplichtingen eigen rekening is ultimo 2019 vastgesteld op € 433,638 miljoen inclusief voorziening voor arbeidsongeschiktheid. De technische voorziening van het fonds is vastgesteld op basis van een door DNB voorgeschreven rekenrente.

### Dekkingsgraad en solvabiliteitseisen

Op basis van de hiervoor genoemde beleggingen en technische voorzieningen bedraagt de aan DNB gerapporteerde dekkingsgraad per 31 december 2019 98,0%. Deze zogenaamde DNB-dekkingsgraad, die gehanteerd wordt voor de beoordeling of er sprake is van een dekkings- of reservetekort, is vastgesteld op basis van een door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2019 bedraagt 97,0%. Deze beleidsdekkingsgraad wordt berekend door het gemiddelde van de afgelopen 12 dekkingsgraden per maandeinde te nemen. Het Vereist Eigen Vermogen (VEV) onder het nFTK dient zodanig te zijn dat het fonds met 97,5% zekerheid volgend jaar voldoende vermogen heeft om de verplichtingen op marktconforme basis over te dragen. Het VEV wordt bepaald met behulp van een door DNB aangereikt standaardmodel. Het VEV bedraagt ultimo 2019 112,0%. Als de dekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad is er sprake van een reservetekort. Het minimaal vereist vermogen bedraagt 104,2%. Aangezien de aanwezige dekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad, is per 31 december 2019 sprake van een reservetekort en een dekkingstekort. Het bij DNB ingediende herstelplan 2019 van het fonds is daarom in het eerste kwartaal van 2020 geactualiseerd en akkoord bevonden door DNB. In dit herstelplan is gerekend met een herstelperiode van 10 jaar. Daarbij is geen gebruik gemaakt van de door de minister op 19 november 2019 gepubliceerde maatregel voor verlenging van de hersteltermijn.

### ALM-studie

De laatste ALM-studie van het fonds is in 2018 afgerond. De ALM-studie heeft tot het inzicht geleid dat de premie naar verwachting ontoereikend zal zijn om een jaarlijkse opbouw van 1,875% te kunnen toezeggen. Ook wanneer het fonds zou overstappen van de huidige toetsrente op basis van 10-jaarsrentemiddeling naar die van zogenaamd verwacht rendement is een jaarlijkse opbouw van 1,875% niet haalbaar. Omdat het fonds zich in dekkingstekort bevindt, is het niet toegestaan om meer risico te gaan lopen dan het huidige risico(budget). In de ALM-studie zijn diverse varianten doorgerekend waarbij gekeken is naar de verhouding risico en rendement en waarbij het risicobudget niet stijgt. Het bestuur heeft in 2018 ervoor gekozen het kredietrisico aanmerkelijk terug te brengen door de matchingportefeuille in te vullen door middel van zogenaamde LDI fondsen. Als gevolg hiervan, en de eerdere passieve invulling van de aandelenfondsen is risicoruimte ontstaan. In verband met het door de werkgever aangekondigde voornemen tot opzegging van de uitvoeringsovereenkomst per 1 januari 2019 of in de loop van 2019, heeft het bestuur besloten de risicoruimte vooralsnog niet in te vullen. Nadat duidelijk werd dat de uitvoeringsovereenkomst ook in 2020 zou worden voortgezet, heeft het bestuur door middel van een ALM light getoetst in hoeverre het beleggingsbeleid nog passend was. Uit deze studie bleek dat, met een toekomsthorizon van drie jaar en rekening houdend met een aanstaande korting per eind 2020 uit hoofde van het MVEV, het bestaande beleggingsbeleid als passend kan worden gekwalificeerd.

### Uitkomsten haalbaarheidstoets

Jaarlijks wordt door het pensioenfonds een haalbaarheidstoets uitgevoerd. Doel van de haalbaarheidstoets is onder meer inzicht te geven in de mate waarin pensioenfondsen in staat zijn in de toekomst toeslagen te verlenen op de (ingegane) pensioenen. In feite geeft de uitkomst van de haalbaarheidstoets daarbij aan of toekomstige pensioenuitkeringen inflatiebestendig zijn. Met de uitkomsten kunnen deelnemers pensioenfondsen beter met elkaar vergelijken. Sociale partners kunnen met de uitkomsten bepalen of de beoogde doelstellingen van de afgesproken pensioenregeling kunnen worden gerealiseerd. Voor het bestuur van het pensioenfonds

zijn de uitkomsten van belang voor het bepalen van het financiële beleid van het pensioenfonds. Alle pensioenfondsen moeten dezelfde uitgangspunten hanteren bij het uitvoeren van de haalbaarheidstoets. De uitgangspunten zijn vastgesteld door DNB. Een pensioenresultaat van 100% houdt in dat het pensioenfonds op de lange termijn in staat is de pensioenen zodanig te verhogen dat de inflatie wordt bijgehouden. Het pensioenresultaat wordt gedefinieerd als:

$$\frac{\text{De som van de verwachte uitkeringen inclusief verwachte indexaties o.b.v. het fonds beleid}}{\text{De som van de verwachte uitkeringen indien jaarlijks de volledige prijsindex zou worden toegekend}}$$

Het gemiddelde pensioenresultaat (horizon 60 jaar) voor het hele fonds bedraagt 91,9% (vanuit feitelijke positie ultimo 2018), dat betekent een koopkrachtverlies van gemiddeld 8,1%.

	<b>Grens</b>	<b>Realisatie 2019</b>
Verwacht pensioenresultaat vanuit feitelijke dekkingsgraad	70,0%	91,9%
In een slecht weer scenario vanuit feitelijke dekkingsgraad		70,5%

### Premie

Voor de financiering van de pensioenregeling is tussen de werkgever en het pensioenfonds in de uitvoeringsovereenkomst overeengekomen dat een doorsneepremie (als percentage van de premiegrondslagsom) zal worden betaald. De premie bedraagt 32,6% van de premiegrondslag. Het fonds gaat uit van een gedempte kostendekkende premie. Bij een gedempte premie wordt de premie berekend als de som van een voortschrijdend gemiddelde van de rentetermijnstructuur met een periode van 10 jaar. De feitelijk betaalde premie over 2019 bedraagt € 12,840 miljoen. De inkoop voor VPL-aanspraken (op basis van de gedempte rente en exclusief opslag voor het vereist eigen vermogen) bedraagt € 345 duizend, waardoor een premie resteert van € 12,495 miljoen ter financiering van nieuwe aanspraken. De door het fonds ontvangen premie in 2019 was niet kostendekkend om een opbouw van 1,875% toe te zeggen. De opbouw is voor 2019 verlaagd naar 1,774%. De marktrente ligt lager dan de rekenrente waarop de gedempte kostendekkende premie wordt berekend. Daarom is de premie berekend op marktrente niet kostendekkend, dit wil zeggen dat de premie niet bijdraagt aan herstel, maar juist ten koste gaat van de dekkingsgraad.

### Toeslagverlening

Het fonds heeft, naar aanleiding van de uitgevoerde aanvangshaalbaarheidstoets in 2015 en het overleg met sociale partners, de toeslagambitie in 2015 opnieuw gedefinieerd. Op basis van de uitkomsten van de aanvangshaalbaarheidstoets is een volledige toeslagverlening in de toekomst niet te verwachten. Dit is voornamelijk het gevolg van de huidige externe factoren (marktomstandigheden ten aanzien van de rentestand). Elk jaar wordt het voor toeslag beschikbare vermogen vastgesteld. Voor zover het vermogen boven de beleidsdekkingsgraad van 110% uitkomt is toeslagverlening mogelijk. Bij een beleidsdekkingsgraad tussen 110% en 130% is de toeslag een percentage van hetgeen er verleend zou moeten worden. Wanneer de dekkingsgraad hoger is dan 130% is volledige toeslagverlening mogelijk. Tevens kan dan door het bestuur worden besloten tot incidentele toeslagverlening.

Gezien de financiële positie van het fonds werd er in 2019 en wordt er opnieuw in 2020 geen toeslag verleend. De toeslagverlening voor deelnemers wordt gebaseerd op de CAO-loonronde van de werkgever. Voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden wordt de toeslagverlening gebaseerd op het CPI alle huishoudens sept/sept. Zodra de financiële positie dit toelaat kan het bestuur eventueel besluiten tot het toekennen van inhaaltoeslag. Onderstaand een overzicht van de toegepaste toeslag in vergelijking met de werkelijke toeslagfactoren:

**Tabel per 1 januari**

	2020	2019	2018	2017	2016
<b>Deelnemers</b>					
Werkelijke toeslag	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Toeslagambitie	0,00%	4,00%	2,00%	2,25%	1,65%
<b>Gewezen deelnemers/ gepensioneerden</b>					
Werkelijke toeslag	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Toeslagambitie	2,60%	1,88%	1,50%	0,30%	0,64%

**Verlaging**

Wanneer de beleidsdekkingsgraad 5 jaar achter elkaar lager is dan 104,2% moeten de (opgebouwde) pensioenen worden verlaagd. Dit kan eind 2020 het geval zijn. Wanneer de dekkingsgraad lager is dan 112,0% moet een herstelplan worden gemaakt waaruit blijkt dat dit niveau weer binnen 10 jaar wordt gehaald. Op basis van de dekkingsgraad aan het begin van het jaar wordt bepaald of dat gaat lukken. De cijfers per 1 januari 2020 geven aan dat geen korting nodig is uit hoofde van het niet halen van de grens van 112,0%. De dekkingsgraad aan het einde van 2020 bepaalt of een herstel binnen 10 jaar naar de vereiste dekkingsgraad van 112,0% mogelijk is. Als dat niet zo is, dan is een korting van aanspraken uit hoofde van het niet halen van de grens van 112,0% noodzakelijk. Het bestuur heeft wel besloten dat een noodzakelijke korting kan worden verdeeld over 10 jaar wanneer herstel niet binnen 10 jaar lukt. Op deze manier wordt de jaarlijkse korting beperkt.

**7. Pensioenen**

Het pensioenfonds voert de pensioenregeling(en) uit voor de werknemers van ROCKWOOL B.V. alsmede de (directe of indirecte) dochtermaatschappijen waarvoor de CAO voor ROCKWOOL geldt (hierna te noemen werkgever). De wederzijdse verantwoordelijkheden, rechten en (financiële) plichten zijn vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst met de werkgever. In deze overeenkomst zijn onder meer bepalingen opgenomen met betrekking tot de aanmelding van deelnemers, premievaststelling, de wijze en het tijdstip van premiebetaling en het verlenen van toeslagen. Het pensioenfonds voert de pensioenregeling uit voor de (gewezen) deelnemers en gepensioneerden en nabestaanden die rechten hebben verworven op grond van het pensioenreglement.

Dat geldt tevens voor arbeidsongeschikte deelnemers die premievrije rechten hebben opgebouwd in vorige regelingen. De regeling kan worden geclassificeerd als een collectieve beschikbare premieregeling (CDC). Indien de benodigde pensioenpremie voor de reglementaire opbouw dit maximum overschrijdt, zal dit leiden tot een verlaagde toekomstige pensioenopbouw. De pensioenregeling heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst.

De belangrijkste kenmerken per 1 januari 2020 van de regeling zijn als volgt:

- Pensioensysteem: Pensioenregeling gebaseerd op voorwaardelijk geïndexeerd middelloon
- Pensioenleeftijd: 68 jaar
- Opbouw franchise: € 18.749,-
- Pensioengevend salaris: 12 x maandsalaris inclusief persoonlijke en/of ploegentoeslag plus 8% vakantietoeslag en eindejaarsuitkering tot maximaal € 110.111,- (2019: € 107.593,-)
- Premie franchise: € 20.504,-
- Pensioengrondslag: Pensioengevend salaris minus Opbouw Franchise
- Premiegrondslag: Pensioengevend salaris minus Premie Franchise
- Opbouwpercentage: Maximaal 1,875% van de pensioengrondslag, voor 2020 vastgesteld op 1,642% (2019: 1,774%)
- Nabestaandenpensioen: 70% van het ouderdomspensioen op opbouwbasis
- Wezenpensioen: 20% van het partnerpensioen

- Werknemersbijdrage: 12,6% van de premiegrondslag
- Werkgeversbijdrage: 20% van de premiegrondslag

### **Garantieregeling**

Na invoering van de huidige regeling per 1 januari 2006, is voor de deelnemers uit de oude regeling een garantieregeling overeengekomen. Deze houdt het volgende in: voor een aantal medewerkers geboren op of na 1 januari 1950 is er een garantieregeling van toepassing, zoals vastgelegd in het pensioenreglement. Deze garantieregeling bestaat uit VPL I en VPL II aanspraken. De VPL I aanspraken hebben betrekking op in het verleden niet volledig gebruikte fiscale ruimte. De VPL II-aanspraken hebben betrekking op in de toekomst niet volledig te gebruiken fiscale ruimte. Per 1 januari 2015 is de nieuwe opbouw voor de VPL II aanspraken komen te vervallen. De VPL I-regeling eindigt in 2020.

### **Pensioenleeftijd 68 jaar**

Voor het fonds is vanaf 1 januari 2018 de pensioenleeftijd 68 jaar. In 2018 zijn de opgebouwde aanspraken omgezet naar 68 jaar.

## **8. Beleggingen**

### **Algemene ontwikkelingen**

#### ***Totaal belegd vermogen***

Het totaal belegd vermogen bedraagt per 31 december 2019 bedraagt € 421,562 miljoen. Voor de samenstelling van het belegd vermogen wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

#### ***Beleggingsplan***

In 2019 bleef de samenstelling van de beleggingsportefeuille onveranderd. In de voorgaande twee jaar heeft een transitie van de beleggingsportefeuille plaatsgevonden. Deze transitie had ten doel om te beleggen in passieve in plaats van actieve aandelenfondsen en om de inrichting van de renteafdekking met behulp van een fondsoptlossing vorm te geven. Hiermee sluit de invulling van de portefeuille beter aan bij de uitgangspunten van het fonds:

- Voorkeur voor eenvoud en gemak. Geen behoefte aan complexe en illiquide beleggingen.
- Renteafdekking op maat en uitbesteding van alle werkzaamheden met betrekking tot onderpand-uitwisseling en EMIR-vereisten.
- Sterke voorkeur voor passief beleggen.
- Nadruk op verlaging van kosten van het vermogensbeheer.

In 2019 heeft het pensioenfonds een evaluatie uitgevoerd van de beleggingsmix middels een verkorte ALM-studie. Hierbij is de beleggingsmix herbevestigd. Er hebben dan ook geen wijzigingen in de strategische asset allocatie plaats gevonden. De beleggingsmix voor het fonds is vastgesteld op 70% vastrentende-, 25% zakelijke- en 5% vastgoedbeleggingen.

#### ***ESG-beleggingen***

In het beleggingsplan is opgenomen dat het fonds niet wenst te beleggen in beleggingsfondsen die opereren in strijd met de wettelijke voorschriften aangaande milieu en klimaat, mensenrechten, kinderarbeid en discriminatie. Daarnaast is bij de keuze van een deel van beleggingen (daar waar een nieuw beleggingsfonds is geselecteerd) rekening gehouden met de nadere ESG-voorkeuren van het pensioenfonds. Dit is het geval voor de aandelen die zijn belegd in beleggingsfondsen waarin expliciet rekening wordt gehouden met ESG-criteria. De aandelenbeleggingen vertegenwoordigen 26,2% (2018: 25,0%) van het totaal belegd vermogen.

## Terugblik

### *Economische groei en inflatie*

Het jaar 2019 liet een bijzondere combinatie zien van onzekerheid over de economische fundamentals en hoge rendementen op risicovolle beleggingen. De onzekerheid ontstond omdat de wereldeconomie in het grootste deel van 2019 een vertraging liet zien en vanwege politieke risico's die de handel, de industriële productie en de investeringen drukten. De groei van de werkgelegenheid, de consumentenbestedingen en de dienstensector boden daarbij enig tegenwicht. In 2019 konden hoge rendementen op risicovolle beleggingen worden geboekt vooral omdat de zwakke fundamentals werden gecompenseerd door een soepeler monetair beleid. Dit betekende een belangrijke steun voor financiële markten. Aandelen stegen met meer dan 30% tot nieuwe recordhoogtes, ondanks economische, bedrijf- en politieke onzekerheid. Ook relatief veilige staatsobligaties, obligatiespreads en vastgoed sloten het jaar duidelijk hoger af. De beleggingsportefeuille van pensioenfondsen Rockwool behaalde over 2019 een totaal rendement van 19,2%.

Feitelijke allocatie

### *Strategische allocatie per 31-12-2019*

	<b>Strategische allocatie</b>	<b>Feitelijke allocatie</b>
Vastrentende waarden (inclusief liquiditeiten)	70%	68,8%
Aandelen	25%	26,2%
Vastgoed	5%	5,0%

### *Bandbreedtes*

Voor ieder type belegging in de assetmix geldt de volgende bandbreedtes:

Vastrentende waarden	+ of - 5%
Aandelen	+ of - 5%
Vastgoed	+ of - 5%

### *Verdeling rendement:*

	<b>Rendement</b>	<b>Benchmark <sup>1)</sup></b>
Vastrentende waarden	17,0%	16,5%
Aandelen	25,1%	24,3%
Vastgoed	23,3%	24,4%
<b>Totaal rendement</b>	<b>19,2%</b>	<b>19,2%</b>

1) De benchmark is als volgt samengesteld:

Vastrentende waarden: Dit betreft de gehele matching portefeuille. De hiervoor gebruikte benchmark is het rendement op de verplichtingen.

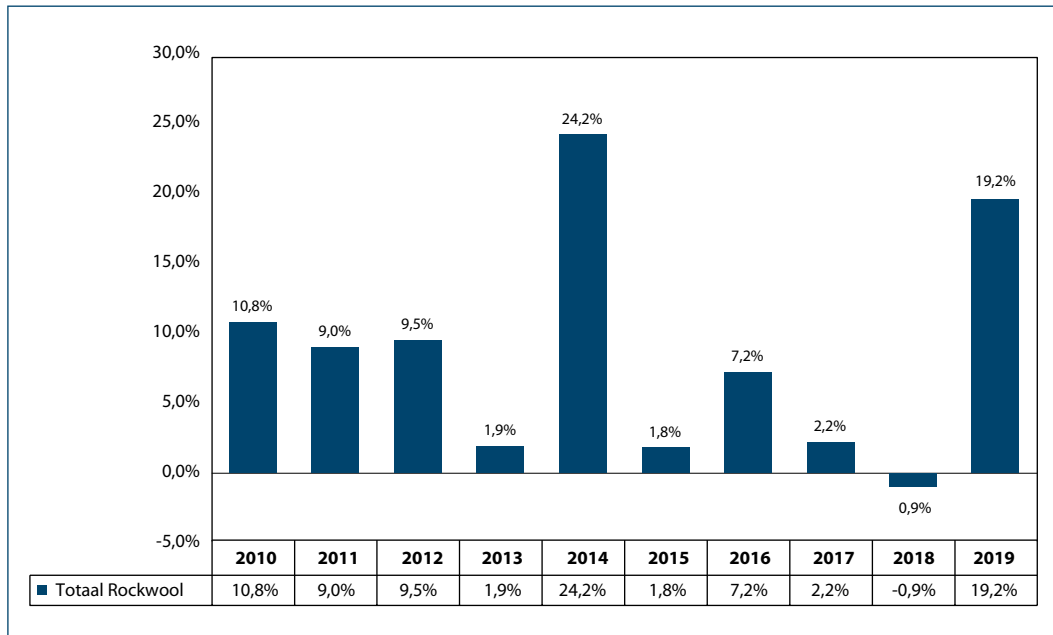
Aandelen: De benchmark is een gewogen gemiddelde (op basis van strategische gewichten) van de MSCI World NTR (Euro hedged) en de MSCI Emerging markets NTR index.

Vastgoed: Voor het benchmarkrendement van vastgoed is tot en met september gebruik gemaakt van het rendement van de "Ishares developed markets property yield fund" en van oktober tot en met december van het rendement op het "NT CCF developed real estate fund".

Totaal: Het benchmark rendement is het gewogen gemiddelde (op basis van strategische gewichten) van de benchmark van de matching en de benchmark van de return portefeuille. De benchmark van de return portefeuille is een gewogen gemiddelde (op basis van strategische gewichten) van de benchmark voor aandelen en de benchmark voor vastgoed.



Onderstaand een overzicht van de rendementen over de afgelopen jaren.



### ***Totale portefeuille***

Het rendement op de totale portefeuille is in 2019 uitgekomen op 19,2%. De beleggingen van het pensioenfonds zijn ingedeeld naar een matching- en een returnportefeuille. Door deze administratieve indeling van de beleggingsportefeuille in twee componenten is het pensioenfondsbestuur in staat om de kwaliteit van haar beleggingsbeleid (waaronder het renterisicobeleid) en de onderliggende factoren beter te analyseren.

### ***Rendement matchingportefeuille***

Uitgangspunt is een renteaftdekking van 60% op basis van de swap-curve. Dit betekent dat de waarde van de matchingportefeuille voor circa 74,5% meebeweegt met de verplichtingen van het fonds op basis van de UFR-curve. De allocatie naar de matchingportefeuille is 68,8% per 31 december 2019. Het rendement van de matchingportefeuille bedroeg over 2019 17,0% tegen een rendement op de benchmark van 16,5%. Het positieve relatieve effect op de matchingportefeuille over geheel 2019 is tot stand gekomen door verschillende effecten. Ten eerste is het rente-effect positief. Een verklaring hiervoor is dat de renteaftdekking in een dalende rente-omgeving gemiddeld hoger was dan de beoogde 60%. Ten tweede is een positief spread effect ontstaan door inkomende spreads van de bedrijfsobligaties. En ten derde is een positief alpha effect ontstaan omdat de verschillende onderdelen van de matchingportefeuille een beter rendement haalden dan hun individuele benchmark.

### ***Toelichting matchingportefeuille***

Het rendement op de zogenaamde DMR-fondsen (Duration Matching Range) van NNIP bedroeg in 2019 26,6%. Ultimo 2019 was belegd in de DMR-fondsen L en XL. Deze fondsen verschillen vooral qua duratie. Van de fondsen wordt gebruik gemaakt ter invulling van de beoogde renteaftdekking van 60% op basis van de swap-curve. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met de (meer beperkte) bijdrage van de bedrijfsobligaties aan de renteaftdekking. De renteaftdekking bleef gedurende 2019 zowel voor de totale renteaftdekking als voor de renteaftdekking per looptijdsegment binnen de daarvoor opgestelde bandbreedtes.

### ***Rendement Returnportefeuille***

Het pensioenfonds belegt binnen de returnportefeuille naast twee passieve aandelenfondsen in vastgoed. De allocatie naar de returnportefeuille bedroeg 31,2% per 31 december 2019, bij een norm van 30%. De hogere weging komt voort uit marktontwikkelingen en uit zich in een overweging in aandelen en een onderweging van de matching portefeuille. De weging van vastgoed was er ultimo 2019 gelijk aan de norm (5,0%).

Het rendement van de returnportefeuille bedroeg over geheel 2019 24,6% bij een benchmarkrendement van 24,5%. Het rendement is als volgt opgebouwd:

- Het rendement van de aandelen in de ontwikkelde markten; deze rendeerden 25,4% (versus 24,6% benchmarkrendement).
- Het rendement van de aandelen uit opkomende markten; deze rendeerden 20,1% (versus 20,6% benchmarkrendement).
- Het rendement van vastgoed; deze beleggingscategorie rendeerde in het verslagjaar 23,3% (versus 24,3% benchmarkrendement).

### ***Toelichting returnportefeuille***

Het positieve relatieve rendement van de return portefeuille komt vooral voort uit een positief selectie-effect binnen de aandelenportefeuille. Dit ontstond uit de combinatie van het ESG beleid van manager Northern Trust (NT) en het terugvorderen van betaalde dividendbelasting. Daartegenover stond het negatieve allocatie-effect vooral vanwege de besluiten inzake onroerend goed. In 2019 pakte bijvoorbeeld de keuze om de onderweging in onroerend goed niet terug te brengen naar het benchmarkgewicht negatief uit.

### ***Toelichting aandelen ontwikkelde markten***

Voor de mondiale aandelenmarkten was 2019 een erg goed jaar. De benchmark voor de wereldwijde aandelen in de portefeuille, waarin de grootste beursgenoteerde ondernemingen in de ontwikkelde markten zijn vertegenwoordigd, steeg bijvoorbeeld met 24,6%. De portefeuille rendeerde met 25,4% ruim 80 basispunten beter dan de benchmark. Dit relatieve verschil kwam vrijwel volledig voor rekening van het ESG uitsluitingenbeleid binnen de fondsbelegging en het terugvorderen van de dividendbelasting.

### ***Toelichting aandelen opkomende markten***

Ook voor aandelen opkomende markten was 2019 een erg goed jaar. Het rendement op de benchmark was 20,6% en de portefeuille bleef daar met 20,1% beperkt bij achter.

### ***Toelichting vastgoed***

De totale portefeuille heeft in 2019 een rendement gehaald van 23,3% tegen een rendement op de benchmark van 24,4%. Het CBRE Eurosis Fund wordt afgebouwd. Aan het einde van 2019 bedroeg de allocatie naar dit fonds nog € 126 duizend bij een totale belegging in vastgoed van circa € 20,9 miljoen.

## **Vooruitzichten**

### ***Economie***

De handelonzekerheid blijft het grootste risico voor de macro-economische vooruitzichten, hoewel de eerste afspraken tussen de VS en China een positief signaal afgeven. Het risico ten aanzien van de Brexit is afgenomen.

In 2020 bleven de fundamentele vooruitzichten voor wereldwijde aandelen uitdagend, maar er was hoop op verbetering.

De coronapandemie brengt een enorm risico voor de wereldeconomie met zich mee. Een diepe recessie in de eerste helft van 2020 is daarbij al onvermijdelijk. Hoe zich de wereldeconomie daarna gaat ontwikkelen, hangt sterk af van de snelheid waarin het normale leven weer kan worden hervat. Hoe langer dit proces gaat duren, hoe groter en langduriger de effecten. Mocht het normale leven al in of vlak na het tweede kwartaal van 2020 in stappen worden hervat dan kunnen de effecten nog meevallen en is het goed mogelijk

dat de economie in 2021 weer op het oude niveau terecht komt. De forse ingrepen van zowel overheden als centrale banken gericht op het indammen van liquiditeitsproblemen bij bedrijven kunnen een forse stijging van faillissementen dan voorkomen. In de risicoparagraaf zal de impact verder worden toegelicht.

## 9. Risicoparagraaf

### Beleid integraal risicomanagement

Voor een financiële instelling zoals een pensioenfonds behoort het bewust aangaan en beheersen van financiële risico's tot de kerntaken van het pensioenfonds. Daarnaast heeft het fonds te maken met een groot aantal niet-financiële risico's. Integraal risicomanagement (hierna: IRM) is een middel om de risico's waaraan het pensioenfonds is blootgesteld en de beheersing daarvan af te stemmen op de missie, visie en strategie van het pensioenfonds en daarmee in belangrijke mate bij te dragen aan de realisatie hiervan. In het IRM beleid van het fonds wordt beschreven op welke wijze hieraan invulling wordt gegeven.

Dit IRM beleid beschrijft de volgende elementen:

- Het doel van IRM, namelijk
  - inzichtelijk maken in welke mate risico wenselijk en acceptabel is
  - inzicht geven in alle risico's
  - overzicht bieden om prioriteiten te kunnen stellen en
  - mogelijkheden bieden om bij te sturen naar een wenselijk niveau.
- Uitgangspunten en randvoorwaarden voor effectief IRM, zoals onder meer een integrale benadering, een gezonde risicocultuur waarin sprake is van risicobewustzijn en koppeling van impact van risico's aan de missie, visie en strategie van het pensioenfonds;
- Inrichting van de IRM governance organisatie en de sleutelfuncties. Hierin wordt de verdeling van taken en verantwoordelijkheden binnen het IRM beschreven, gebaseerd op het principe van 'three lines of defense';
- Inrichting van het IRM-proces. Dat betreft een herhalend proces (cyclus) en bestaat uit de stappen attitude (risicohouding), identificatie, analyse en evaluatie.
- Wijze waarop het pensioenfonds invulling geeft aan de processtappen (de methodiek);
- De wijze waarop het pensioenfonds invulling geeft aan monitoring en rapportage.

Het pensioenfonds heeft in overleg met sociale partners een risicohouding vastgesteld. De kwalitatieve beschrijving van de risicohouding en de kwantitatieve uitwerking van de risicohouding op basis van grenzen is vastgelegd in de ABTN. Op basis van deze risicohouding heeft het bestuur het beleggingsbeleid bepaald. Daarnaast heeft het pensioenfonds een risicohouding vastgesteld voor niet-financiële risico's. Dit bepaalt de gewenste mate van beheersing.

### Risico's en risicobeheersing

In deze paragraaf wordt beschreven aan welke risico's het pensioenfonds is blootgesteld, wat de voornaamste risico's zijn en wordt op hoofdlijnen ingegaan op de beheersing en monitoring daarvan.

Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar financiële risico's en niet-financiële risico's.

#### *Financiële risico's*

Met betrekking tot financiële risico's worden de volgende risicocategorieën onderscheiden:

- Solvabiliteitsrisico;
- Liquiditeitsrisico;
- Concentratierisico;

- Inflatierisico.

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De financiële risico's worden onder meer gemeten door middel van een periodieke ALM-studie. Daarnaast wordt het solvabiliteitsrisico tevens gemeten aan de hand van het door DNB opgelegde standaardmodel voor het bepalen van het vereist eigen vermogen. Op basis van het standaardmodel bestaat het solvabiliteitsrisico voor het pensioenfonds uit de volgende risicocategorieën:

- Renterisico (S1);
- Zakelijke waarden risico (S2);
- Valutarisico (S3);
- Grondstoffenrisico (S4);
- Kredietrisico (S5);
- Verzekeringstechnisch risico (S6).

Voor verdere kwalitatieve uitleg en kwantificering van deze risico's, alsmede de wijze waarop deze risico's zijn afgedekt, wordt verwezen naar de risicoparagraaf bij de toelichting op de jaarrekening. Hier wordt tevens de wijze waarop deze risico's zijn afgedekt uitgesplitst.

Twee belangrijke solvabiliteitsrisico zijn het renterisico en het zakelijke waarden risico. Het renterisico is het risico als gevolg van een mismatch tussen de looptijd van de verplichtingen en de bezittingen. Bij een rentedaling nemen de verplichtingen, als gevolg van een langere looptijd, sterker toe in waarde dan de bezittingen. Om deze mismatch te beperken dekt het pensioenfonds het renterisico gedeeltelijk af (middels renteswaps). Het pensioenfonds loopt daarnaast het risico op een waardedaling van de beleggingen in zakelijke waarden. Het pensioenfonds belegt bewust in deze risicovolle beleggingen om de ambitie te kunnen halen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door onder meer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en landen.

#### *Niet-financiële risico's*

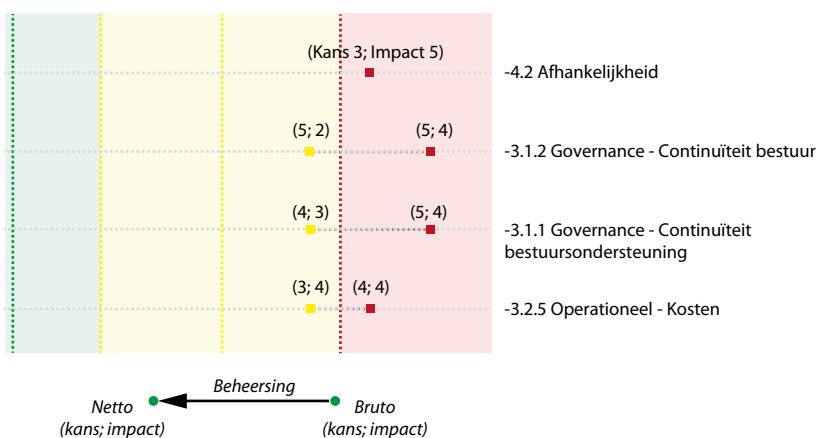
Met betrekking tot niet-financiële risico's worden de volgende risicocategorieën onderscheiden:

<b>1. Pensioenbeheer</b>	<b>2. Vermogensbeheer</b>	<b>3. Interne processen en besluitvorming</b>	<b>4. Omgeving</b>
1.1 Kwaliteit	2.1 Kwaliteit	3.1 Governance	4.1 Marktverhouding
1.2 Continuïteit	2.2 Continuïteit	3.2 Operationeel	4.2 Afhankelijkheid
1.3 Integriteit	2.3 Integriteit	3.3 IT	4.3 Reputatie
1.4 IT	2.4 IT	3.4 Juridisch	4.4 Ondernemingsklimaat
		3.5 Integriteit	

Een aantal categorieën is verder onderverdeeld in een aantal subcategorieën. Het pensioenfonds heeft concrete risicodefinities en –scenario's vastgelegd waarmee een concreet beeld bestaat van de risico's. Voor de geïdentificeerde risico's is door middel van een 'self assessment' bepaald hoe groot het risico wordt ingeschat, zowel in termen van kans en impact als in termen van bruto (zonder beheersmaatregelen) als netto (ná beheersmaatregelen). De ingeschatte risico's worden afgezet tegen de risicohouding en vervolgens wordt bepaald in hoeverre actie wenselijk is. Dit betreft een kosten/baten afweging die kan leiden tot het aanpassen van beheersing, het overdragen, het vermijden of het accepteren van het risico. Het pensioenfonds heeft de methodiek en de uitkomsten van het 'self assessment' voor alle risicocategorieën vastgelegd in een separaat uitwerkingsdocument.

Ter invulling van de monitoring is een proces ingericht dat leidt tot een rapportage aan het bestuur op kwartaalbasis over genoemde risico's. Hierin wordt gerapporteerd over wijzigingen in risico's en beheersing gedurende het kwartaal. In de kwartaalrapportage over het vierde kwartaal van 2019 wordt over in totaal 48 risicocategorieën gerapporteerd. Kijkend naar het netto risico (ná aanwezige beheersing) zijn 39 ingeschatte risicocategorieën gekwalificeerd als acceptabel danwel toelaatbaar. Daarnaast zijn 9 risicocategorieën gekwalificeerd als zorgwekkend danwel onacceptabel. Voor deze risicocategorieën geldt dat aanvullende beheersing vereist is (voor zover dat mogelijk is).

Vanuit de kwartaalrapportage zijn navolgend de vier voornaamste netto risico's grafisch weergegeven.



De risicocategorie 'afhankelijkheid' betreft risico's met oorzaak in ontwikkelingen bij belanghebbenden (bijvoorbeeld bij werkgever, vakbonden of sociale partners gezamenlijk) die resulteren in conflicterende belangen met het fonds. De risicocategorie 'operationeel – kosten' betreft risico's met oorzaak in ontwikkelingen in kosten. De overige twee 'governance' risico's betreffen discontinuïteit van bestuur en bestuursondersteuning.

Om deze risico's gerelateerd aan afhankelijkheid en discontinuïteit verder te beheersen is reeds in 2018 gestart met een toekomstverkenning. Het pensioenfonds heeft nauw contact met de werkgever. Begin 2019 is door middel van bijeenkomsten en enquêtes onderzocht hoe de deelnemers kijken naar de toekomst van het fonds. Zowel de resultaten van het onderzoek als de actuele ontwikkelingen in de pensioenwereld bepalen hoe keuzes worden gemaakt voor de toekomst. De werkgever, vakbonden en het bestuur van het pensioenfonds hebben geconcludeerd eerst meer inzicht te willen in actuele ontwikkelingen zoals de wijzigingen van het pensioenstelsel, nieuwe rekenregels en de lage rente, om er zeker van te zijn dat de juiste keuzes worden gemaakt.

Verschillende beschikbare opties en mogelijke alternatieven worden opnieuw bekeken. Daarnaast is een toekomstplan opgesteld waarin wordt voorgesorteerd op bepaalde situaties. Dit creëert handvatten voor bepaalde situaties zodat het pensioenfonds daarop is voorbereid.

## Terugblik

In 2019 heeft het pensioenfonds op het gebied van IRM met name aandacht besteed aan de invulling en uitwerking van de sleutelfuncties in verband met IORP II. Daarnaast is een actualisatie van de integriteitsrisicoanalyse (SIRA) uitgevoerd.

De beleidsdekkingsgraad is in boekjaar 2019 met 3,1%-punt afgenomen van 100,1% ultimo 2018 naar 97,0% ultimo 2019, met name als gevolg van de dalende rente. Het solvabiliteitsrisico is hierdoor verder toegenomen.

Met betrekking tot niet-financiële risico's waren er met name ontwikkelingen op het gebied van uitbestedingsrisico. In verband met een interne transitie bij een uitbestedingspartner is de performance tijdelijk onder niveau gebleven. Dit kwam onder meer aan het licht door de inrichting van de monitoring van kwaliteitsindicatoren op basis van rapportages en gesprekken. De uitbestedingspartner heeft mitigerende maatregelen genomen. Het bestuursbureau heeft de uitbestede dienstverlening gedurende het jaar nauwlettend gemonitord. Aan het eind van het jaar was de kwaliteit van uitbestede dienstverlening weer op het gewenste niveau. Deze ontwikkelingen illustreren de effectiviteit van de beheersing.

Daarnaast is aan het eind van 2019 en begin 2020 gebleken dat risico's gerelateerd aan informatiebeveiliging en cybercriminaliteit belangrijk blijven. Onder meer de kwetsbaarheden in software hebben vanuit de monitoring door het fonds aanvullende aandacht gehad.

### **Vooruitblik**

Vanuit de risicobeheerfunctie is een 'IRM jaarplan 2020' opgesteld. Belangrijke aspecten voor 2020 zijn de formalisering en doorontwikkeling van de sleutelfuncties, de actualisering van het IRM beleidsdocument, actualisatie van risico assessments en het uitvoeren van de eigenrisicobeoordeling.

Om inzicht te geven in het proces worden hieronder enkele risico's beschreven.

### ***Catastrofe risico***

Onder catastrofes schaarst het fonds zowel 'Black Swans' als 'Perfect Storms'. 'Black Swans' zijn gebeurtenissen die niet eerder zijn waargenomen en waarvan dus ook niet bekend is dat ze kunnen voorkomen. 'Perfect Storms' zijn gebeurtenissen die het gevolg zijn van onwaarschijnlijke samenloop van omstandigheden die elk voor zich bekend en hanteerbaar zijn, maar in hun samenhang een calamiteit opleveren. Uitzonderlijke, onvoorziene en onwaarschijnlijke gebeurtenissen kunnen een grote en soms een extreme invloed hebben op het rendement van een gevolgde (beleggings)strategie. Dit soort catastrofes komen niet voort uit een modelleerbaar toeval, maar uit onverwachte en onvoorziene gebeurtenissen dikwijls resulterend in financiële crashes.

Het bestuur realiseert zich dat dergelijke zoals hierboven omschreven onvoorspelbare omstandigheden, die buiten de directe invloedssfeer van het bestuur liggen, zich kunnen voordoen. Het bestuur beoordeelt het catastrofes risico als een strategisch risico en heeft daarbij een sterke risicobereidheid.

### ***Rentemismatchrisico***

De rentegevoeligheid op basis van de marktrente van de nominale pensioenverplichtingen met een duratie van 20,6 is groter dan de rentegevoeligheid van de beleggingen. De fondsbeleggingen bestaan enerzijds uit 70% vastrentende waarden met een duratie van circa 20,1 en anderzijds 30% zakelijke waarden. Bij een rentedaling stijgt de contante waarde van de verplichtingen door deze "mismatch" in rentegevoeligheid veel sterker dan de actuele waarde van de aangehouden beleggingen. Deze mismatch qua duratie 20,6 versus 13,8 (de totale duratie van de portefeuille) van circa 7 in de balans heeft grote impact op de dekkingsgraad van het fonds bij een rentewijziging. Bij 1%-punt rentedaling leidt dat tot circa 3,7% dekkingsgraad-punt daling.

Het bestuur beschouwt het renterisico als een financieel risico en het bestuur kent daarmee hier een sterke risicobereidheid aan toe. Het rentemismatchrisico wordt niet volledig afgedekt.

### **Fondsbeleid en Beheersmaatregelen**

Om het negatieve effect van rentedalingen op de financiële positie te beperken en de nominale dekkingsgraad te beschermen dekt het fonds strategisch 60%, op basis van swaprente, van het renterisico af. Deze afdekking vindt plaats door middel van de DMR-fondsen van NNIP. Het overlaymanagement heeft het fonds uitbesteed aan NNIP. Het fonds dekt bewust niet het hele rentemismatchrisico af, aangezien een rentestijging een positief effect heeft op de dekkingsgraad. Het bestuur kiest voor bescherming van de nominale dekkingsgraad.

Uitgaande van de financiële situatie ultimo 2019 leidt een parallelle rentedaling van 1%-punt over alle looptijdsegmenten (beleggingsmix, verplichtingenstructuur):

- Bij nul renteafdekking tot een daling van de dekkingsgraad van circa 16,3%-punt;
- Bij een renteafdekking van bijna 60% tot een daling van de dekkingsgraad van circa 3,7%-punt.

Aan de hand van de ingeschatte inherente risico's en de reeds aanwezige beheersmaatregelen is in beeld gebracht waar aanvullende actie wenselijk en noodzakelijk werd geacht. De uitvoering van deze acties hebben ertoe geleid dat het rentemismatchrisico inmiddels op een toelaatbaar en acceptabel niveau ligt.

### ***Macro langlevensrisico***

Dit risico verwijst naar de constatering dat we allen langer kunnen leven dan oorspronkelijk verwacht. Waar te nemen valt dat de levensverwachting van de werkende bevolking, met verschillen per sector, significant hoger is dan die van de totale bevolking. De stijgende levensverwachting en daarmee samenhangend de resultaten van het sterftegrondslagen-onderzoek leiden tot een stijging van de verplichtingen van het fonds, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het bestuur houdt bij de vaststelling van de pensioenverplichtingen rekening met de toekomstige levensverwachting van de verschillende groepen (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Er is sprake van een op de fondsspecifieke kenmerken toegesneden ervaringssterfte, bepaald door Willis Towers Watson. Dit resulteert in correctiefactoren voor ervaringssterfte. Op macroniveau is in Nederland, en daarom ook op ons fonds, een belangrijke maatregel van toepassing door de verplichting tot langer doorwerken, i.e. het levensaanpassingsmechanisme. Er vindt dan langer pensioenopbouw plaats en gepoogd wordt om de gemiddelde uitkeringsduur te bestendigen. Dit geldt naast de slapers ook voor de actieve deelnemers van ons fonds.

Het bestuur beschouwt het macro langlevensrisico als een verzekeringstechnisch risico behorende tot de categorie financiële risico's.

### ***Uitbestedingsrisico***

Het bestuur heeft de uitvoering uitbesteed van de pensioenregeling (rechten- en uitkeringen-administratie), het vermogensbeheer en de financiële administratie, maar blijft als bestuur eindverantwoordelijk voor deze processen en resultaten. Uitbesteding draait om de afweging van zelf doen versus door derden op structurele basis activiteiten te laten verrichten. De beslissing tot uitbesteding is van strategische aard. Periodiek wordt deze beslissing herijkt. Aan uitbesteding zijn belangrijke voordelen verbonden zoals schaalvoordelen (kosten), hogere kwaliteit (specialisatie) en continuïteit, maar brengt ook risico's met zich mee. Het uitbestedingsrisico houdt onder andere in dat de uitvoerders mogelijk niet conform contractuele bepalingen, SLA en/of mandaat handelen met daaraan verbonden materiële nadelen.

Voor de uitbestede dienstverlening is door het fonds een drietal ISAE 3402 rapportages type II beoordeeld. Deze rapportages hebben betrekking op de inrichting en werking van de interne beheersing op het vlak van pensioenbeheer en financiële administratie, vermogensbeheer en financieel balansrisicomanagement. De ISAE 3402 type 2-rapportages zijn tijdig verstrekt en zijn door het bestuur beoordeeld en na uitleg door AZL en NNIP akkoord bevonden.

Het bestuur heeft gedurende het verslagjaar de inhoud van periodieke rapportages over financiële en niet-financiële prestaties beoordeeld. Voorts beschikt het bestuur over het actuair jaarrapport van de certificerende actuaire en de controleverklaring en de management letter van de externe accountant.

### ***IT-risico***

In 2018 is een uitgebreid risico-assessment niet-financiële risico's uitgevoerd waarin onder meer specifiek aandacht is besteed aan de IT-risico's van het fonds. Aan de hand van de ingeschatte inherente risico's en de reeds aanwezige beheersmaatregelen is in beeld gebracht waar aanvullende actie wenselijk en noodzakelijk werd geacht. De uitvoering van deze acties heeft ertoe geleid dat alle geïdentificeerde risico's inmiddels op een toelaatbaar en acceptabel niveau liggen. De IT risico's zijn verder onderdeel van de continue monitoring en onderdeel van de rapportage die op kwartaalbasis uit hoofde van risicomanagement plaatsvindt.

Het bestuur van het pensioenfonds is verantwoordelijk voor zowel de beleidsbepaling als de uitvoering. Daarnaast is het bestuur verantwoordelijk voor de opzet en werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen ten aanzien van de financiële verslaggeving. Het bestuur wordt ondersteund door het bestuursbureau op het gebied van beleidsvoorbereiding, -ontwikkeling en -implementatie.

De uitvoering van de pensioen- en financiële administratie en het beheer van het belegd vermogen en het financieel balansrisicomanagement is uitbesteed aan derde partijen ("uitvoerders"), respectievelijk AZL, NNIP en WTW. De uitbestedingsafspraken tussen het pensioenfonds en de uitvoerders zijn vastgelegd in contracten en dienstverleningsovereenkomsten, zogenaamde service level agreements (SLA's) met daaraan gerelateerde prestatiecriteria. De uitvoerders informeren het fonds via verantwoordings- en performancerapportages, i.e. business control-informatie, en de mandaten en risicomaatstaven die gemonitord worden.

### ***Crisisplan***

Het bestuur heeft een crisisplan opgesteld als handelingsplan om adequaat en tijdig te reageren indien extreme situaties zich voordoen. Indien de dekkinggraad zich bevindt onder de kritische dekkinggraad zullen onvoorwaardelijke pensioenkortingen kunnen volgen. Na toepassing van deze beheersmaatregelen acht het fonds het netto risico als acceptabel.

### ***Inherente beperkingen aan beheersings- en controlesystemen***

De risicobeheersings- en controlesystemen zijn erop ingericht om een redelijke mate van zekerheid te bereiken ten aanzien van de identificatie en het beheersen van risico's. Deze systemen kunnen geen volledige zekerheid bieden voor het daadwerkelijk behalen van de strategische, operationele en financiële doelstellingen, noch kunnen de systemen alle fouten van materieel belang, fraudegevallen en het niet voldoen aan alle relevante wet- en regelgeving volledig voorkomen. Het bestuur heeft maatregelen getroffen om de impact van de genoemde risico's waar mogelijk terug te brengen tot een niveau dat past bij het gewenste risicoprofiel van het fonds.

Het bestuur neemt daarbij in aanmerking dat hierbij sommige risico's geheel of grotendeels buiten zijn invloedssfeer liggen zoals bijvoorbeeld demografische ontwikkelingen en ontwikkelingen op de financiële markten.

### ***Implicatie COVID-19 op pensioenfonds***

De uitbraak van COVID-19 en de door de overheid getroffen maatregelen hebben gevolgen gehad voor de werkzaamheden van het pensioenfonds. De aanbeveling om werkzaamheden niet meer vanuit kantoor te verrichten hebben aanpassingen noodzakelijk gemaakt. Vooruitlopend op de aanbeveling van de overheid heeft het bestuur acties ondernomen naar kritische uitbestedingspartners om adequaat voorbereid te zijn op een situatie waarbij sprake zou zijn van een volledige lockdown. Zowel met AZL als uitvoerder van de deelnemersadministratie als NNIP als fiduciair manager is vanuit het pensioenfonds contact opgenomen om de noodzakelijke maatregelen in werking te stellen om de werkzaamheden in de situatie van een volledige lockdown te kunnen voortzetten. Met name ook het tijdig doen van pensioenuitkeringen heeft daarbij aandacht gekregen. Zowel bij AZL als NNIP zijn business continuity plannen in werking gesteld die de continuïteit van dienstverlening hebben moeten waarborgen. Bij beide uitbestedingspartners hebben deze plannen ervoor gezorgd dat werkzaamheden en processen ongestoord zijn voortgezet. Het bestuur en het bestuursbureau hebben eveneens de werkzaamheden ongehinderd kunnen voortzetten.



De belangrijkste risico's voor het fonds die verband houden met COVID-19 zijn enerzijds de gevolgen voor de financiële markten (met name rente en aandelenkoersen). Deze gevolgen komen direct tot uitdrukking in de dekkingsgraad van het fonds. En anderzijds de gevolgen voor en aanvullende maatregelen op het gebied van de continuïteit van de dienstverlening. Deze komen tot uitdrukking in verhoogde risico's m.b.t. continuïteit bij pensioenbeheer, bij vermogensbeheer en bij het bestuur zoals die onderdeel zijn van het risicoraamwerk.

Daarnaast heeft het fonds als gevolg van COVID-19 extra aandacht voor het liquiditeitsbeheer binnen het pensioenfonds om te zorgen dat er voldoende liquiditeit is om tijdig de pensioenuitkeringen te kunnen verrichten. Van een substantiële verhoging van het verzekeringstechnisch risico lijkt vooralsnog geen sprake.

## Verzekerdenbestand

	<b>Deelnemers</b>	<b>Gewezen deelnemers</b>	<b>Pensioen-gerechtigden</b>	<b>Totaal</b>
Stand per 31 december 2018	1.262	943	902	3.107
Mutaties door:				
– Nieuwe toetreding	73	0	0	73
– Ontslag met premievrije aanspraak	-71	69	0	-2
– Waardeoverdracht	0	-18	0	-18
– Ingang pensioen	-20	-30	70	20
– Afkoop	0	-5	-3	-8
– Overlijden	-3	-3	-26	-32
– Andere oorzaken <sup>1)</sup>	7	-1	-6	0
<b>Mutaties per saldo</b>	<b>-14</b>	<b>12</b>	<b>35</b>	<b>33</b>
<b>Stand per 31 december 2019</b>	<b>1.248 <sup>2)</sup></b>	<b>955</b>	<b>937</b>	<b>3.140</b>

### Specificatie pensioengerechtigden

	<b>2019</b>	<b>2018</b>
Ouderdomspensioen	652	626
Partnerpensioen	266	254
Wezenpensioen	19	22
	<b>937</b>	<b>902</b>

1) Dit betreft voornamelijk eliminaties van dubbeltellingen (van pakketten naar unieke telling).

2) Waarvan 57 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling wegens arbeidsongeschiktheid.

## 10. Samenvatting actuariel verslag

### Technische voorzieningen

De technische voorzieningen bedragen ultimo 2019 € 433,638 miljoen. De technische voorzieningen zijn vastgesteld op basis van de door De Nederlandsche Bank (DNB) voorgeschreven rentetermijnstructuur en de meest actuele grondslagen.

### Premie

De gedempte kostendekkende premie in het verslagjaar bedroeg € 12,111 miljoen. De feitelijke premie bedroeg € 12,495 miljoen. Daarmee was de feitelijke premie dus hoger dan de gedempte kostendekkende premie.

### Vermogenspositie

Het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) van het pensioenfonds bedraagt € 18,402 miljoen, ofwel 4,2% van de technische voorzieningen en het vereist eigen vermogen (VEV) bedraagt € 52,177 miljoen ofwel 12,0% van de technische voorzieningen. De actuele dekkingsgraad ultimo 2019 is 98,0% en het eigen vermogen van het pensioenfonds -€ 8,826 miljoen. Het eigen vermogen is negatief.

### Dekkingsgraden

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds is per 31 december 2019 97,0%. Daarmee is de beleidsdekkingsgraad per eind 2019 lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. De beleidsdekkingsgraad is vastgesteld als het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden in de afgelopen twaalf maanden. Voor de vaststelling van de dekkingsgraden is een proces ingericht. De reële dekkingsgraad – volgens de definitie in de Regeling Pensioenwet - van het pensioenfonds is per 31 december 2019 77,9%.

### Resultaat verslagjaar

Het in 2019 behaalde resultaat van het fonds bedraagt € 3,348 miljoen. Dit positieve resultaat wordt grotendeels verklaard door het resultaat op beleggingen, de wijziging van de rentecurve ten opzichte van eind 2018 en het resultaat op premie.

## 11. Toekomstparagraaf

In het afgelopen verslagjaar heeft het bestuur het onderzoek naar de toekomstbestendigheid van het fonds voortgezet. Onzekerheid over de concrete uitwerking van het pensioenakkoord is voor de werkgever aanleiding geweest de uitvoeringsovereenkomst ook in 2020 voort te zetten. De wens van sociale partners blijft echter te komen tot een duurzame keuze van de uitvoering van de pensioenregeling. Het overleg van het bestuur met sociale partners wordt daartoe voortgezet.

Het bestuur heeft, na uitwerking van diverse scenario's en in vergelijking met de diverse opties, geconcludeerd dat met de huidige opzet en inrichting van het pensioenfonds sprake is van een toekomstbestendig fonds. Het bestuur blijft zich richten op de versterking van de huidige inrichting en werking van het fonds en onderdeel daarvan is de benoeming van de verschillende sleutelfunctionarissen uit hoofde van de zogenaamde IORP II regelgeving in het komende verslagjaar. Inmiddels zijn de beoogde functionarissen ter goedkeuring aangemeld bij De Nederlandsche Bank.

Met de conclusie dat het pensioenfonds toekomstbestendig is, is er in die zin geen noodzaak voor het maken van een toekomstkeuze op korte termijn. Daar staat tegenover dat, op grond van de huidige wet- en regelgeving het pensioenfonds per eind 2020 waarschijnlijk genooddaakt is de opgebouwde pensioenen te verlagen. Een dergelijke verlaging van pensioenen is mogelijk aanleiding om versneld over te gaan naar een andere uitvoeringsvorm om op die manier de verlaging van pensioenen te beperken. Door het bestuur worden in 2020 evenwel ook voorbereidingen getroffen om een eventuele verlaging van pensioenen adequaat uit te voeren.

Met de uitbraak van COVID-19 heeft de wereld een totaal ander gezicht gekregen. De financiële gevolgen voor het pensioenfonds zijn aanzienlijk. Door de daling van met name de aandelenmarkten is de dekkingsgraad verder gedaald. Het effect van de crisis rondom het coronavirus is niet te isoleren. We kunnen wel bekijken wat er met de dekkingsgraad van het pensioenfonds is gebeurd. De dekkingsgraad eind mei 2020 bedraagt 93,3%. Bij het vaststellen van de jaarrekening is de crisis nog niet ten einde. Hoewel de coronacrisis niet de enige oorzaak van deze daling van 4,7%-punt hoeft te zijn, geeft dit wel een indicatie van de financiële impact op het pensioenfonds gedurende deze periode.

De impact van COVID-19 is op dit moment onzeker waardoor deze niet betrouwbaar kan worden ingeschat door het bestuur. Het bestuur heeft de ontwikkelingen nauwgezet gemonitord en daarbij extra aandacht besteed aan het ongehinderd voortzetten van cruciale processen als de deelnemersadministratie, tijdige pensioenuitkeringen en de samenstelling van de beleggingsportefeuille. Om gezondheidsrisico's te voorkomen werken medewerkers die betrokken zijn bij het pensioenfonds zoveel mogelijk thuis. Daarnaast heeft het bestuur de ontwikkeling van de beleggingsportefeuille nauwgezet gevolgd en heeft conform het beleid herbalacering van de portefeuille plaatsgevonden.

In de komende periode zal meer duidelijkheid ontstaan over de lange termijn gevolgen van het virus op de wereldeconomie en het pensioenfonds.

Hoewel, zoals hierboven beschreven, de onzekerheden in verband met de COVID-19-uitbraak groot zijn en het momenteel niet mogelijk is om toekomstige effecten te schatten, zijn wij van mening dat er op basis van de huidige inzichten geen materiële onzekerheid bestaat met betrekking tot continuïteit en daarom de veronderstelling van continuïteit gebruikt bij het opstellen van de jaarrekening passend is.

Communicatie naar (gewezen) deelnemers en gepensioneerden over de situatie bij het pensioenfonds, de keuzes in het kader van de toekomstverkenning en de financiële positie van het pensioenfonds, blijven cruciaal. Het bestuur blijft daarom ook in 2020 extra aandacht besteden aan communicatie.

Vastgesteld te Roermond, 11 juni 2020

Het bestuur

Dhr. E. Donders  
(voorzitter)

Dhr. E. Bosman  
(secretaris)

Dhr. G. Monsieur

Dhr. W. Koch

# Verslag van de compliance officer

Binnen Pensioenfonds Rockwool zijn in het kader van compliance verschillende taken neergelegd bij de Compliance officer. In de rapportage daarover aan het bestuur zijn verschillende onderwerpen opgenomen die hieronder zijn weergegeven.

Door de Compliance Officer worden sedert 2016 registers bijgehouden voor de registratie/melding van;

- Verbonden personen;
- Meldingen gedragscode;
- Aangemelde incidenten en
- Verklaringen betreffende de Gedragscode.

(NB. Nevenfuncties worden tegenwoordig in bestuursvergaderingen besproken en op mogelijke belangenverstremgeling e.d. aldaar beoordeeld.)

## **Integriteitbeleid**

Het paritaire bestuursmodel heeft in zich dat sprake kan zijn van een dubbele loyaliteit die leidt tot belangenverstremgeling. Door de huidige samenstelling van het bestuur ligt de nadruk nu meer op andere functies van de bestuursleden. In het Integriteitbeleid is opgenomen dat in de periodieke bestuurlijke zelfevaluatie de dubbele loyaliteit of mogelijke belangenverstremgeling aan de orde wordt gesteld. Over 2019 heeft de voorzitter in individuele gesprekken met de bestuursleden geëvalueerd en de conclusies in de vergadering van februari 2020 met het voltallige bestuur gedeeld.

Check op belangenverstremgeling wordt bij het aantreden van nieuwe bestuursleden zowel door het zittende bestuur, als door DNB middels de toetsing op kundigheid en onafhankelijkheid van kandidaat-bestuurders, uitgevoerd. Bij de benoeming van de nieuwe bestuurder in 2019 is in deze zin geen contact geweest met de compliance officer.

## **Aanbeveling 2018:**

- Aangezien het voor de Compliance Officer niet mogelijk is de veelal meerdere functies van Bestuursleden te beoordelen op mogelijke ongewenste dwarsverbanden zou dat punt vooral in de Bestuurlijke zelfevaluatie dienen te worden meegenomen. Dit is inmiddels geïnstitutionaliseerd (zie ook SIRA item 3.6.2).

## **Aanbeveling 2019:**

- In de SIRA bespreking tevens controle op integriteitsbeleid bij uitbestedingspartners uitvoeren en vastleggen.

## **Gedragscode**

In de Gedragscode zijn verschillende verklaringen, toestemmings- en meldingsplichten opgenomen:

- Verbonden personen verklaren zich initieel schriftelijk akkoord met de bepalingen van de Gedragscode en tevens jaarlijks, achteraf, dat zij zich in het verslagjaar daaraan hebben gehouden:
  - De vraag moet worden gesteld in hoeverre de in te stellen sleutelfunctionarissen zich als verbonden personen aan de gedragscode zouden moeten committeren? Daarover wordt een besluit van het bestuur graag tegemoet gezien;

- Er is een verklaring van AZL en NNIP ontvangen waarin verklaard wordt dat alle medewerkers van AZL onderworpen zijn aan de Algemene Gedragscode van Nationale Nederlanden, waarop wordt getoetst door hun Compliance Officer en externe ISAE auditor.

***Aanbeveling 2018:***

- In de praktijk worden nevenfuncties, uitnodigingen en geschenken nu gemeld in bestuursvergaderingen. Dat geldt dan de Bestuursleden. Voor wat betreft de overige verbonden personen is dit niet duidelijk. In de gedragscode staat dat deze items gemeld moet worden aan de Compliance Officer. Dit zou dan wel moeten gebeuren. Voor wat betreft nevenfuncties is beoordeling in het bestuur overigens wel logisch, aangezien het Bestuur meer zicht heeft op de inhoudelijkheid van de nevenfuncties en de overwegingen kan vastleggen in de notulen. Meldingen zijn nu onderdeel van de notulen van bestuursvergaderingen.

***Aanbeveling 2019:***

- Het verdient aanbeveling om de nevenfuncties jaarlijks te agenderen en het daarvan gemaakte overzicht voor het jaarverslag aan de compliance officer ter hand te stellen.

**Incidentenregeling**

Incidenten dienen te worden gemeld bij de Compliance Officer. In 2019 zijn meldingen ontvangen van een tweetal incidenten. In 2019 zijn geen zware incidenten gemeld.

**Klokkenluiderregeling**

Over 2019 zijn geen meldingen ontvangen die onder de Klokkenluiderregeling vallen.

**Algemene aanbeveling**

Aanpassing van paragraaf 4.2.2 van het huidige Integriteitsbeleid zou moeten worden overwogen, gezien de nieuwe bestuurlijke opzet.

# Verslag van de Raad van Toezicht

## Opdracht en werkwijze

Voor de werkwijze van de Raad zijn de wet alsmede het reglement leidend. Op grond daarvan heeft de Raad de volgende taken en bevoegdheden:

- Toezicht houden op het beleid van het Bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds;
- Toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het Bestuur;
- Verantwoording afleggen over de uitvoering van de taken en bevoegdheden aan het Verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag.

De Raad beoordeelt het functioneren van het fonds en het Bestuur. Daarnaast beoordeelt de Raad of de vereiste beleidsdocumenten, reglementen, regelingen en procedures aanwezig zijn en hoe deze tot stand zijn gekomen. Vervolgens wordt erop toegezien of de implementatie heeft plaatsgevonden en op welke wijze de opvolging en evaluatie plaatsvindt. De wijze waarop het Bestuur zijn rol invult, wordt in de beoordeling meegenomen. De Raad betreft de Code Pensioenfonds bij de uitoefening van zijn taak.

De Raad neemt kennis van de notulen van de vergaderingen van het Bestuur, de notulen van commissies en van de informatie die op de portal aanwezig is. Desgewenst kan de Raad alle informatie opvragen die de Raad nodig acht.

De Raad heeft in 2019 vijfmaal overleg gevoerd met (een delegatie van) het Bestuur. De Raad heeft viermaal onderling overlegd. De Raad heeft daarnaast tweemaal vergaderd met het Verantwoordingsorgaan. Er is voorts frequent telefonisch contact geweest tussen de voorzitter van de Raad en de voorzitter van het Bestuur en tussen de voorzitter van de Raad en de voorzitter van het Verantwoordingsorgaan. Ten behoeve van de goedkeuring van het jaarverslag is een vergadering belegd met de accountant en certificerend actuaaris.

## Verslag van de Raad van Toezicht

De raad beoordeelt het functioneren van het fonds en het bestuur aan de hand van een aantal normen. Onderstaand zijn deze normen opgenomen alsmede de belangrijkste aanbevelingen van de raad.

## Follow-up bevindingen

*De Raad rekent het tot zijn taak te beoordelen of en in hoeverre opvolging is gegeven aan eerdere bevindingen en aanbevelingen en de termijn waarbinnen dit gebeurt.*

Het Bestuur heeft in september 2019 en januari 2020 een overzicht verstrekt aan de Raad van de opvolging van de bevindingen en aanbevelingen van de Raad en van het Verantwoordingsorgaan.

De Raad constateert dat het merendeel van de bevindingen en aanbevelingen in 2019 is opgevolgd door het Bestuur. Vanwege de oriëntatie van het bestuur op de toekomst zijn echter niet alle aanbevelingen opgevolgd. De Raad constateert dat het bestuur de aanbevelingen die nog niet zijn opgevolgd, heeft opgenomen in de bestuurlijke kalender voor 2020. Dit met uitzondering van de aanbeveling van de Raad over de evenwichtige belangenafweging.

## Algemeen Beleid

*Een pensioenfondsbestuur dient de doelstellingen van het fonds en de gehanteerde uitgangspunten, waaronder de risicohouding, (in overleg met andere organen) vast te stellen. Tevens dient het Bestuur een visie te hebben op een toekomstbestendige uitvoering.*

Het Bestuur heeft in het verslagjaar opnieuw veelvuldig contact gehad met het Verantwoordingsorgaan, de sociale partners en de werkgever. Vanwege de oriëntatie op de toekomst zijn er verschillende scenario's bekeken. Vanuit die verschillende scenario's zijn ook de gevolgen voor de risico's van het fonds bezien. Daarom is de risicohouding van het fonds nadrukkelijk met het Verantwoordingsorgaan en de sociale partners besproken.

In 2019 heeft het bestuur een onderzoek uitgevoerd bij deelnemers in het kader van de toekomst van het pensioenfonds. In dat verband hebben ook verschillende sessies plaatsgevonden met deelnemers en pensioengerechtigden. In het onderzoek is aandacht besteed aan de risicohouding van belanghebbenden (voorkeur voor een nominaal of een geïndexeerd pensioen met hogere kans op korting).

In 2019 heeft het bestuur een zogenaamde "ALM-light" uitgevoerd om vast te stellen of het huidige beleid, dat vooral op de kortere termijn is gericht, aanpassing behoeft. In de uitkomsten van de ALM-light ziet het bestuur een bevestiging voor het gevoerde beleid.

Omdat de nabije toekomst nog steeds onzeker is voor het fonds, blijft het noodzakelijk om in contact met de werkgever, sociale partners en het Verantwoordingsorgaan te blijven.

## Governance

*De structuur van een fonds dient zodanig te zijn dat goede besturing is geborgd. Het fonds dient de Code Pensioenfondsen te volgen (comply or explain). Het fonds zorgt ervoor dat de beleidsoverwegingen van het Bestuur steeds kenbaar zijn.*

Het afgelopen jaar heeft het bestuur voort kunnen borduren op de basis die zij samen hebben gelegd in 2018. Een deel van het jaar was er nog een vacature. Deze is inmiddels ingevuld met een in de pensioensector ervaren vierde bestuurslid. Mede gezien de uitdagingen die er ook in 2019 zijn voor het Bestuur is er behoefte aan continuïteit en expertise. Het bestuur bestaat momenteel uit drie professionals, specifiek gekozen vanuit hun expertises, en één lid afgevaardigd namens de gepensioneerden.

De in 2018 aangetreden voorzitter is tezamen met de reeds zittende bestuursleden voortvarend aan de slag gegaan en samen hebben zij ook meer grip kunnen krijgen op de bestuurlijke processen. Ook de communicatie en samenwerking met de Raad is daardoor verbeterd, mede ook doordat het secretariaat van de Raad, het notuleren en voorbereiden van de vergaderingen van de Raad, in 2019 door het bestuursbureau is opgepakt.

De Raad betreft de Code Pensioenfondsen bij de uitoefening van zijn taak. De Raad constateert dat het Bestuur heeft vastgesteld dat het fonds aan de meeste normen voldoet.

In 2019 heeft het bestuur zich voorbereid op de inrichting conform IORP II met betrekking tot sleutelfunctiehouders en -vervullers. Hierin heeft zij rekening gehouden met de proportionaliteit en in afstemming met de fondsorganen en met name de Raad een voorstel geformuleerd richting DNB.

De Raad heeft de volgende observaties over de in de Code Pensioenfondsen genoemde thema's:

1. Vertrouwen waarmaken

Het Bestuur heeft tot taak de pensioenregeling als een "goed huisvader (m/v)" uit te voeren. Dit betekent: de regeling in ontvangst nemen, aanvaarden en beheren, de gelden beleggen, de pensioenen uitkeren en belanghebbenden informeren. In de huidige



financiële omstandigheden voert het Bestuur de pensioenregeling naar beste kunnen uit. Vooral de uitkering van de nominale pensioenen staat nog steeds onder druk.

2. Verantwoordelijkheid nemen

Het bestuur neemt zijn verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de pensioenregeling. De eindverantwoordelijkheid ligt in alle gevallen bij het bestuur. Ook als er sprake is van uitbesteding van de uitvoering en ongeacht of de uitbesteding is geregeld via dienstverlening door derden, via uitbesteding aan derden of via uitbesteding van derden aan weer andere partijen. Het bestuur handelt zorgvuldig vanuit deze ketenverantwoordelijkheid en monitort de processen.

3. Integer handelen

De focus van het bestuur ligt op de toekomst van het fonds. De continuïteit in het bestuur is inmiddels beter geborgd en de langer zittende bestuurders handelen gezamenlijk naar de door hen gewenste cultuur. Hierin zijn zij pragmatisch en to the point. Het bestuur is aanspreekbaar en is helder en duidelijk over haar handelen. De contacten met de Raad en het Verantwoordingsorgaan, ook met de nieuw aangetreden voorzitter van het Verantwoordingsorgaan, zijn open en direct.

4. Kwaliteit nastreven

Het Bestuur handelt vanuit haar collectieve verantwoordelijkheid voor het eigen functioneren en evalueert zijn eigen functioneren. In een klein bestuur is het borgen van kwaliteit en actualiteit geborgd door de expert-bestuurders die ook op andere vlakken werken aan permanente educatie. Daarnaast is het Bestuur ook verantwoordelijk voor het functioneren van de fondsorganen. Met de nieuwe voorzitter van het Verantwoordingsorgaan is wederom ervaring en kwaliteit toegevoegd. Gezamenlijk sturen op permanente educatie door in gezamenlijke sessies actualiteit te delen had in 2019 meer aandacht, ondermeer op het onderwerp toekomst en pensioenakkoord.

5. Zorgvuldig benoemen

Het fonds dient zorgvuldig te handelen bij (her)benoeming en ontslag, en dient voor geschiktheid, complementariteit en diversiteit in de samenstelling van de organen van het fonds te zorgen. Het bestuur is wat betreft leeftijd en geslacht onvoldoende divers samengesteld. Het Bestuur kan nadrukkelijker rekening houden met diversiteit in het Bestuur, maar heeft in de benoeming van de vierde bestuurder nadrukkelijk en in afstemming gezocht naar specifieke ervaring in verband met de toekomst van het fonds. De Raad van Toezicht is wat leeftijd betreft onvoldoende divers samengesteld. Het Verantwoordingsorgaan is zowel wat leeftijd als wat geslacht betreft divers samengesteld.

6. Gepast belonen

Het fonds voert een verantwoord en beheerst beloningsbeleid, gericht op kwaliteit, continuïteit en consistentie.

7. Toezicht houden en inspraak waarborgen

Het fonds waarborgt intern toezicht op de kwaliteit en integriteit van de bedrijfsvoering door een actieve en open houding naar de Raad van Toezicht. Er zijn regelmatig gezamenlijke vergaderingen en de bestuursstukken zijn beschikbaar. Ook in de gesprekken met het Verantwoordingsorgaan worden pro-actief de actuele onderwerpen en adviesvragen ingebracht.

8. Transparantie bevorderen

Het Bestuur beschrijft in het jaarverslag helder en duidelijk de missie, visie en strategie van het pensioenfonds. Het Bestuur beschrijft hierin nog niet of en in hoeverre het pensioenfonds de gestelde doelen heeft bereikt.

### Financiële opzet

*Het fonds dient een deugdelijke financiële opzet te hebben, die zodanig is dat er een consistent geheel is tussen gewekte verwachtingen, financiering en de realisatie van voorwaardelijke toeslagen. De financieringsopzet dient toekomstbestendig te zijn.*

In 2015 werd voor de kostendekkende premie gerekend met een gedempte rekenrente van 4,5%. Vanaf 2016 wordt voor de kostendekkende premie gerekend met een gedempte rekenrente op basis van de tienjarig gemiddelde DNB-rentetermijnstructuur. Door de demping van de premie heeft pensioeninkoop op dit moment een negatief effect op de dekkingsgraad.

Zoals verwacht, wordt door de lage rentestand het tienjarig gemiddelde van de DNB-rentetermijnstructuur steeds lager, waardoor het verschil tussen de verwachte feitelijke premie en de verwachte gedempte kostendekkende premie negatief uitvalt. In 2016 zijn sociale partners geïnformeerd over een dreigend premietekort en zijn oplossingsmogelijkheden aangedragen. Sociale partners gaven er de voorkeur aan bij een premietekort de opbouw te korten. Uiteindelijk bleek de gevraagde premie in 2017 net voldoende om de opbouw over 2017 niet te hoeven korten. In 2017 hebben sociale partners besloten de pensioenleeftijd per 1 januari 2018 te verhogen naar 68 jaar. Weliswaar had dit een verlagend effect op de premie, doch de premie was in 2018 onvoldoende voor een pensioenopbouw van 1,875%. Hierdoor is de pensioenopbouw per 1 januari 2018 verlaagd naar 1,798%. Per 1 januari 2019 respectievelijk per 1 januari 2020 is de pensioenopbouw verder verlaagd tot 1,774% respectievelijk 1,642%.

Bij de vaststelling van de hoogte van de pensioenopbouw heeft het bestuur de belangen van de deelnemers en pensioengerechtigden afgewogen. Daarbij zijn naar het oordeel van de Raad de belangen van de zogenaamde slapers – ook na herhaald aandringen van de Raad – onvoldoende meegewogen.

### **Beleggingsbeleid en vermogensbeheer**

*Een pensioenfonds dient een beleggingsbeleid te hebben dat in overeenstemming is met de verplichtingen van het fonds en de risicohouding. Per beleggingscategorie dient een Investment Case te zijn opgesteld. De beleggingsmandaten dienen in overeenstemming te zijn met het opgestelde beleid.*

Het Bestuur heeft in 2019 met een strategisch beleggingsplan en een jaarlijks beleggingsplan gewerkt. Dit vindt de Raad positief. Deze plannen zijn verder verbeterd en sluiten gezien de beleggingshorizon van één jaar die is gekozen in verband met de toekomstoriëntatie van het fonds beter aan bij de eisen die aan dergelijke plannen gesteld mogen worden. De Raad constateert dat er meer aandacht mag zijn voor de financiële situatie, het beleggingsresultaat en de totale kosten vermogensbeheer. De beleidscyclus waarbinnen het bestuur het beleggingsbeleid vaststelt, het beleid vertaalt naar uitvoering en mandaten, de resultaten beoordeelt en vervolgens waar nodig bijstuurt was in 2019 beter herleidbaar. Zo zijn in 2019 door de BAC stappen gezet met het opstellen van Investment Cases per beleggingscategorie.

Een ander aandachtspunt is de invulling per beleggingscategorie. De Raad kan niet vaststellen dat het bestuur heeft bepaald dat de fondsen die zijn gekozen voldoende passend zijn voor het pensioenfonds. Zo kan de Raad niet vaststellen of de beleggingsmandaten expliciet zijn goedgekeurd door het bestuur en of op de richtlijnen actief wordt gemonitord.

Er is eind 2019 een ALM-light gedaan om vast te stellen of het niet benutten van de risicoruimte cijfermatig wordt ondersteund voor de korte termijn. Dit vindt de Raad een verstandige keuze.

In 2018 is NNIP aangesteld als fiduciaire manager. De Raad constateert dat de performance van de dienstverlening onder de maat leek in 2019, waardoor er soms onvoldoende onderbouwing was voor besluitvorming door de BAC. De Raad constateert dat het bestuur hier aandacht voor heeft. De Raad blijft de wijze van inrichting volgen.

### **Uitbesteding**

*Een fondsbestuur dient een beleid te hebben met betrekking tot de uitvoering van activiteiten door derden. De selectiecriteria voor partijen waaraan werkzaamheden worden uitbesteed dienen helder te zijn alsmede de overwegingen die geleid hebben tot de keuze voor een bepaalde partij. Ook in geval van uitbesteding dient het Bestuur in control te zijn. De samenwerking met partijen (met inbegrip van adviseurs) waaraan werkzaamheden worden uitbesteed, dient op regelmatige basis te worden geëvalueerd.*

Het fonds beschikt over een vastgelegd uitbestedingsbeleid. Het Bestuur moet de uitvoering van uitbesteedde activiteiten toetsen. Het Bestuur dient de uitbesteding te beoordelen aan de hand van ISAE 3402- en SLA-rapportages van zowel de pensioen- als de vermogensbeheerder. De Raad stelt vast dat de SLA-rapportages van de pensioenbeheerder in de bestuursvergadering zijn besproken.

De kwartaalrapportages van de vermogensbeheerder zijn door de beleggingsadviescommissie (BAC) besproken. De Raad stelt verder vast dat de ISAE-rapportages van zowel de pensioen- als de vermogensbeheerder door het bestuur zijn besproken en dat het bestuur hieruit conclusies heeft meegenomen in het jaarlijkse evaluatiegesprek. Tot slot stelt de Raad vast dat het Bestuur heeft geconcludeerd dat de scope van de ISAE-rapportages voor het fonds toereikend is.

Onderdeel van de beoordeling van de uitbesteding is de evaluatie van de partijen (met inbegrip van adviseurs) waaraan wordt uitbesteed. De Raad stelt vast dat in 2019 met alle relevante partijen evaluatiegesprekken zijn gevoerd.

### **Risicomanagement**

*Het Bestuur van het fonds is zich bewust van de risico's en zorgt voor een goede organisatie van een integraal risicomanagement.*

De IRM-rapportage die op kwartaalbasis wordt opgesteld over de niet-financiële risico's is inzichtelijk. Daarbij is in 2019 de keuze gemaakt om de financiële risico's niet te integreren. De Raad kan deze keuze in het licht van de toekomst oriëntatie van het fonds begrijpen. Het is daarbij wel belangrijk om deze risico's op basis van de beleggingsrapportages gezamenlijk met de IRM-rapportage te bespreken in de bestuursvergaderingen. De Raad kan nog onvoldoende herleiden of de risico's worden gekoppeld aan de bestuursagenda. Een ander aandachtspunt is het bespreken en doorleven van de risico's in het bestuur, het bepalen van de vervolgstappen en de follow up daarvan. Dit blijft een aandachtspunt voor 2020.

### **Communicatie**

*Het fondsbestuur zorgt voor een adequaat communicatiebeleid, dat bij het fonds past. Het beleid dient er op gericht te zijn deelnemers meer pensioenbewust te maken en de verwachtingen van deelnemers te managen. Daarnaast is in een tijd waarin er veel ontwikkelingen zijn, zoals het nieuwe pensioenakkoord en ook door aanhoudende lage rente de mogelijkheid op korten die is vergroot, communicatie naar deelnemers en werkgever van belang. De effectiviteit van de communicatie dient periodiek te worden gemeten.*

Het communicatiebeleidsplan is opgesteld samen met het Verantwoordingsorgaan. Ook het communicatiejaarplan is afgestemd met het Verantwoordingsorgaan. De Raad heeft in 2019 ook samen met de voor communicatie verantwoordelijke bestuurder uitgangspunten en de uitvoering besproken en constateert dat structureel veel effort wordt gestoken in voorlichtingssessies die ook goed worden bezocht. Deze persoonlijke benadering, tezamen met het door deelnemers makkelijk kunnen benaderen van het bestuursbureau vergroot het effect van de communicatie. De communicatie is hiermee direct en er is gelegenheid tot stellen en beantwoorden van vragen. De Raad beoordeelt dit als positief. Actuele informatie wordt gedeeld via de site en nieuwsbrieven.

Met name begin 2019 is aandacht besteed aan de toekomst van het fonds. In 2019 zijn actief de sociale partners betrokken bij de ontwikkelingen en heeft het bestuur een onderzoek uitgevoerd bij deelnemers in het kader van de toekomst van het pensioenfonds. In verschillende sessies is hierover gesproken met deelnemers en pensioengerechtigden. In het onderzoek is aandacht besteed aan de risicohouding van belanghebbenden en of zij de voorkeur hebben voor een nominaal pensioen of een geïndexeerd pensioen met een hogere kans op korting. Deze input heeft het bestuur betrokken in haar afwegingen over de toekomst en gebruikt zij ook bij de communicatie naar de verschillende stakeholders. Het communiceren van zowel toekomstige ontwikkelingen als de impact van de financiële positie lijkt in veel gevallen toch een moeilijke combinatie. De financiële en economische effecten die gaan voortvloeien uit de begin 2020 ontstane Coronacrisis vragen bovendien extra aandacht in relatie tot de toekomst van het fonds.

---

### **Reactie van het bestuur**

Het bestuur bedankt de Raad van Toezicht voor zijn bevindingenrapport. Zowel uit dit rapport als uit de contacten met de Raad van Toezicht blijkt dat de Raad zijn taken op deskundige wijze uitvoert en zich kritisch en constructief opstelt. Het bestuur neemt de aanbevelingen en adviezen van de raad altijd ter harte. Indien het bestuur een advies niet (onverkort) overneemt, treedt het in overleg met de raad. Het bestuur blijft ook in 2020 graag in gesprek met de raad (en het verantwoordingsorgaan), onder andere over de toekomst van het pensioenfonds.

# Verslag van Verantwoordingsorgaan

## 1. Hoofdtaken verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan (VO) heeft als hoofdtaken:

- Het adviseren van het bestuur over de in de pensioenwet opgenomen onderwerpen. Er zijn geen aanvullende adviesbevoegdheden aan het VO toegekend.
- Het zorgdragen dat het bestuur verantwoording aflegt over:
  - het handelen van het bestuur,
  - het door het bestuur uitgevoerde beleid en
  - de beleidskeuzes van de toekomst.

Jaarlijks wordt hierover een oordeel uitgesproken met onderstaand verslag. Gedurende het jaar wordt het handelen van het bestuur gevolgd. Indien nodig wordt direct toelichting gevraagd.

Het VO geeft in dit verslag een oordeel over het kalenderjaar 2019. De door de sociale partners in de pensioenovereenkomst vastgelegde inhoudelijke pensioenafspraken, inclusief de daarbij afgewogen belangen, maken geen deel uit van het vormen van het oordeel.

In het onderstaande verslag zal een verdere toelichting gegeven worden met onderbouwing, alsmede een aantal aanbevelingen.

## 2. Activiteiten/bronnen voor oordeelsvorming 2019

- Het VO heeft gedurende 2019 drie reguliere vergaderingen gehad en twee sessies voor het jaarverslag. Tijdens de reguliere vergaderingen dienen de notulen van de bestuursvergaderingen als belangrijkste input en daarnaast worden ook de andere gedeelde stukken besproken. De heer Reuling van het bestuursbureau neemt ook deel aan de reguliere vergaderingen, om direct vragen te beantwoorden en toelichting te geven;
- Het VO heeft 3 overleggen gehad met het Bestuur en 2 maal overlegd met de Raad van Toezicht. Daarnaast heeft er diverse malen overleg plaatsgevonden tussen de voorzitter van het Bestuur, de voorzitter van de Raad van Toezicht en de voorzitter van het VO;
- In juli is de heer Ramakers als deelnemerslid teruggetreden in verband met het bereiken van het einde van de zittingstermijn, hij is opgevolgd door mevrouw Goossens;
- In Augustus is de voorzitter de heer Husson bij de werkgever uit dienst getreden en opgevolgd door de heer Ruijters die door de werkgever is voorgedragen;
- Het VO heeft in november de Competentievisie Verantwoordingsorgaan vastgesteld;
- Op voordracht van de gepensioneerdenvertegenwoordiger in het VO heeft het Bestuur op 10 december 2019 de heer Monsieur herbenoemd als bestuurder namens de geleding gepensioneerden;
- Begin 2020 heeft het VO een zelfevaluatie op haar eigen functioneren uitgevoerd. De uitkomst daarvan is gedeeld met het Bestuur en de Raad van Toezicht.

### 3. Uitgebrachte adviezen

In 2019 heeft het VO positief advies gegeven over:

- De wijziging van het Communicatiebeleidsplan;
- De wijzigingen in de Klachten en Geschillen procedure.

### 4. Oordeel over beleid en uitvoering

Het bestuur geeft in haar visie aan een stabiel en toekomstbestendig beleid te willen voeren en daarbij te streven naar draagvlak en vertrouwen. Het pensioenfonds wil letterlijk en figuurlijk dichtbij de deelnemers staan (uit ABTN 2019).

Binnen het beleid dat aan deze visie invulling moet geven, ziet het VO de volgende kritische elementen in de uitvoering:

- Stabiliteit en toekomstbestendigheid;
  - Professionalisering van het bestuur en van het risicomanagement;
  - Ontwikkelen van een visie op de toekomstbestendigheid van het fonds;
- Draagvlak en vertrouwen;
  - Samenwerking met fondsorganen, met name RvT en VO;
  - Communicatie naar de geledingen;

Het VO heeft o.a. het Verslag van Bevindingen van de RvT gebruikt als basis voor de beoordeling van het beleid en de uitvoering. Hierna wordt eerst de reactie van het VO op dit verslag besproken. Vervolgens wordt een korte eigen visie van het VO op het functioneren van het bestuur gegeven.

De RvT heeft haar bevindingen duidelijk weergegeven in haar Verslag van Bevindingen en daaraan heldere aanbevelingen gekoppeld. Het VO onderschrijft volledig alle bevindingen van de RvT. Het VO stemt ook in met alle aanbevelingen van de RvT. Het VO is ook van mening dat de ingezette positieve ontwikkeling is gecontinueerd en dat het Bestuur op belangrijke dossiers adequaat heeft gehandeld. Met name spreekt het VO haar waardering uit hoe het Bestuur aandacht besteedt aan de toekomst van het pensioenfonds en de open communicatie met betrokken partijen hieromtrent.

Het VO wil de volgende hoofdpunten uit de aanbevelingen van de RvT benadrukken:

- Verantwoordelijkheid nemen voor het functioneren van de fondsorganen;
- Het contact met de fondsorganen voort te zetten, zoals het bestuur dat in 2019 heeft gedaan en de dialoog met betrokkenen te blijven voeren over toekomstige ontwikkelingen;
- De dialoog met de fondsorganen te blijven voeren over toekomstige ontwikkelingen en gezamenlijk te blijven werken aan een open, transparante en rolzuivere wijze van werken;
- Blijvend aandacht houden voor de complexiteit van de diverse ontwikkelingen in de communicatie en hierbij ook specifiek rekening te houden met zoveel mogelijk duidelijkheid over de impact voor de individuele deelnemer en gepensioneerde;
- De effectiviteit van het gevoerde beleid bij voortdurende nadrukkelijk te toetsen;
- Bij de afwegingen tussen de pensioenopbouw en de wijze van korten van opgebouwde pensioen(aansprak)en ook de belangen van slapers nadrukkelijk mee te wegen;
- Blijvende aandacht te houden voor de financiële situatie van het fonds, het beleggingsresultaat en de totale kosten vermogensbeheer;
- Voldoende blijvende prioriteit aan risicomanagement geven met een focus op werking van het in te voeren beleid;
- In een strategisch opvolgingsplan ook op nemen hoe diversiteit in het bestuur gerealiseerd kan worden;
- Een aanvang te maken met de werking van de sleutelfunctiehouder en het vervullerschap en een eerste Eigen Risico Beoordeling uit te voeren in 2020.

Het VO had voor 2019 twee aandachtgebieden vastgesteld. Hierna wordt de visie van het VO op elk van deze punten toegelicht.

- Betrek het VO tijdig in volgende ALM-voorbereidingen en met name het vaststellen van de risicohouding.

Bevinding VO: In 2019 heeft het bestuur een onderzoek uitgevoerd bij deelnemers in het kader van de toekomst van het pensioenfonds. In dit onderzoek is aandacht besteed aan de risicohouding van belanghebbenden en zijn er diverse voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd met deelnemers en pensioengerechtigden. Daarnaast heeft het bestuur eind 2019 een zogenaamde "ALM-light" uitgevoerd om vast te stellen of het huidige beleid, dat vooral op de kortere termijn is gericht, aanpassing behoeft. In de uitkomsten van de ALM-light ziet het bestuur een bevestiging voor het gevoerde beleid. Het VO is van mening dat de aanbeveling door het Bestuur is opgevolgd, zij het met de kanttekening dat de uitnodiging voor de ALM te laat kwam, waardoor daadwerkelijke participatie niet mogelijk was.

- Het VO informeren over het communicatiejaarplan.

Bevinding VO: Begin 2019 heeft het Bestuur het communicatiejaarplan afgestemd met het VO. Het VO is positief over de inspanningen die het Bestuur heeft genomen t.a.v. communicatie. Actuele informatie wordt gedeeld via nieuwsbrieven en de website. In 2019 is ook veel aandacht besteed aan de toekomst van het fonds en heeft er meerdere malen overleg hierover plaatsgevonden tussen Bestuur en sociale partners. Ook heeft het Bestuur deelnemers en gepensioneerden hierbij betrokken door middel van een onderzoek en diverse voorlichtingssessies. Het VO beveelt het Bestuur aan in 2020 de communicatie met alle betrokkenen voort te zetten met dezelfde intensiteit als in 2019.

## 5. Aanbevelingen

Het tijdig informeren/aanleveren van stukken van/aan het VO bij adviesplichtige zaken en bij zaken waarbij het bestuur de mening van het VO van belang acht, zodat het VO voldoende voorbereidingstijd heeft om tot een gedegen oordeel te komen.

- Continueer de communicatie met alle betrokkenen (deelnemers, gepensioneerden en slapers) met dezelfde intensiteit als in 2019.

## 6. Aandachtgebieden voor 2020

De aandachtsgebieden voor 2020 van het VO zijn het volgen van de activiteiten van het bestuur op het vlak van:

- Het toekomstplan van het pensioenfonds en de besluitvorming over de te maken keuzes;
- De kwaliteit van de communicatie naar alle belanghebbenden (deelnemers, gepensioneerden en slapers);
- De uitvoering van het risicomanagement;
- De samenwerking tussen fondsorganen.

11 juni 2020

Dhr. J. Ruijters (Voorzitter)

Mevr. K. Goossens

Dhr. J. van der Meulen

Dhr. C. Kocken

## Reactie van het bestuur

Het bestuur dankt het Verantwoordingsorgaan voor zijn inspanningen in het afgelopen jaar en spreekt zijn waardering uit voor het werk van het Verantwoordingsorgaan. De wisseling van twee leden van het verantwoordingsorgaan is naar het oordeel van het bestuur soepel verlopen: continuïteit of kwaliteit is niet in geding geweest.

---

Het bestuur is verheugd over het feit dat het Verantwoordingsorgaan positief is over de wijze waarop het bestuur het onderzoek naar de toekomst van het pensioenfonds uitvoert en de open communicatie daarover met alle betrokkenen. Dat laatste is ook uitdrukkelijk wat het bestuur nastreeft en zal dan ook in 2020, zoals het verantwoordingsorgaan aanbeveelt, ruime aandacht van het bestuur hebben. Daarnaast streeft het bestuur ernaar om het als constructief ervaren overleg met het verantwoordingsorgaan te continueren en waar nodig te intensiveren. Op deze manier verwacht het bestuur de aanbeveling van tijdige informatieverstrekking aan het verantwoordingsorgaan te kunnen invullen.



# Jaarrekening

## Balans per 31 december

(na bestemming van het resultaat; in duizenden euro)

<b>Activa</b>	<b>2019</b>	<b>2018</b>
<b>Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]</b>		
Onroerende zaken	20.922	11.554
Zakelijke waarden	110.397	83.551
Vastrentende waarden	254.523	204.536
Overige beleggingen	35.562	49.811
	<b>421.404</b>	<b>349.452</b>
<b>Herverzekeringsdeel voorziening arbeidsongeschiktheid [2]</b>	<b>1.332</b>	<b>1.318</b>
<b>Vorderingen en overlopende activa [3]</b>	<b>2.384</b>	<b>488</b>
<b>Liquide middelen [4]</b>	<b>311</b>	<b>2.640</b>
	<b>425.431</b>	<b>353.898</b>

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

<b>Passiva</b>	<b>2019</b>	<b>2018</b>
<b>Reserves</b>		
Algemene reserve [5]	<b>-8.826</b>	<b>-12.174</b>
<b>Technische voorzieningen</b>		
- Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	432.306	364.369
- Voorziening arbeidsongeschiktheid [7]	1.332	1.318
	<b>433.638</b>	<b>365.687</b>
<b>Kortlopende schulden [8]</b>	<b>491</b>	<b>253</b>
<b>Overlopende passiva [9]</b>	<b>128</b>	<b>132</b>
	<b>425.431</b>	<b>353.898</b>

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

## Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2019	2018
<b>Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds</b>		
– Directe beleggingsopbrengsten [10]	2.736	6.315
– Indirecte beleggingsopbrengsten [11]	64.590	-9.654
– Kosten vermogensbeheer [12]	-601	-208
	<b>66.725</b>	<b>-3.547</b>
<b>Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [13]</b>	<b>12.840</b>	<b>11.901</b>
<b>Overige baten [14]</b>	<b>0</b>	<b>18</b>
<b>Saldo van overdrachten van rechten [15]</b>	<b>13</b>	<b>-1.490</b>
<b>Pensioenuitkeringen [16]</b>	<b>-6.779</b>	<b>-6.284</b>
<b>Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [17]</b>		
Wijziging rentecurve	-62.726	-16.161
Benodigde interesttoevoeging	877	925
Inkoop nieuwe aanspraken	-13.521	-12.762
Inkomende waardeoverdrachten	-137	-159
Uitgaande waardeoverdrachten	115	1.827
Vrijval excassokosten	204	190
Uitkeringen en afkopen	6.833	6.323
Actuarieel resultaat op sterfte	229	2.086
Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	125	-23
Actuarieel resultaat op mutaties	89	117
Wijziging actuariële grondslagen/methoden	0	2.665
Correctie(s) begin- en eindstand deelnemersbestand	0	18
Voorziening onvoorwaardelijke indexatie	-25	-54
	<b>-67.937</b>	<b>-15.008</b>

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	<b>2019</b>	<b>2018</b>
<b>Mutatie voorziening zieken [18]</b>	<b>-14</b>	<b>-46</b>
<b>Herverzekering [19]</b>	<b>-693</b>	<b>-711</b>
<b>Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [20]</b>	<b>-806</b>	<b>-911</b>
<b>Overige lasten [21]</b>	<b>-1</b>	<b>0</b>
<b>Saldo van baten en lasten</b>	<b>3.348</b>	<b>-16.078</b>
<b>Bestemming van het resultaat</b>		
Algemene reserve	3.348	-16.078
	<b>3.348</b>	<b>-16.078</b>

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

## Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2019	2018
<b>Pensioenactiviteiten</b>		
<b>Ontvangsten</b>		
Bijdragen	11.146	11.901
Uitkeringen uit herverzekering	678	-92
Overgenomen pensioenverplichtingen	114	140
Overige	0	18
	<b>11.938</b>	<b>11.967</b>
<b>Uitgaven</b>		
Uitgekeerde pensioenen en afkopen, loonheffing, sociale premies en andere inhoudingen	-6.770	-6.266
Overgedragen pensioenverplichtingen	-94	-1.628
Premies herverzekering	-1.624	-1.230
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-753	-921
	<b>-9.241</b>	<b>-10.045</b>
<b>Beleggingsactiviteiten</b>		
<b>Ontvangsten</b>		
Directe beleggingsopbrengsten	2.736	7.378
Verkopen beleggingen	42.249	262.854
	<b>44.985</b>	<b>270.232</b>
<b>Uitgaven</b>		
Aankopen beleggingen	-49.611	-289.011
Kosten vermogensbeheer	-400	-228
	<b>-50.011</b>	<b>-289.239</b>
<b>Mutatie liquide middelen</b>	<b>-2.329</b>	<b>-17.085</b>
<b>Saldo liquide middelen 1 januari</b>	<b>2.640</b>	<b>19.725</b>
<b>Saldo liquide middelen 31 december</b>	<b>311</b>	<b>2.640</b>

## Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

### Algemeen

Stichting Pensioenfonds Rockwool is statutair gevestigd in Roermond. Het doel van Stichting Pensioenfonds Rockwool is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregelingen van ROCKWOOL B.V., Industrieweg 15 te Roermond.

Indien noodzakelijk voor vergelijkingsdoeleinden is de rubricering van de vergelijkende cijfers aangepast. Dit heeft echter geen invloed op het vermogen en/of resultaat.

### *Toepassing Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving*

De jaarrekening is opgesteld in euro. De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

### *Schattingen en veronderstellingen*

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

### *Opname van een actief of een verplichting / baten en lasten*

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeden en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post“vorderingen of schulden uit hoofde van effectentransacties”.

### *Saldering van een actief en een verplichting*

Een financiële actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

### ***Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen***

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

### ***Vreemde valuta***

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro tegen de koers per balansdatum. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

### **Waardering**

#### ***Algemene grondslagen***

Alle activa en passiva zijn gewaardeerd tegen de kostprijs, tenzij hierna een andere waarderingsgrondslag wordt vermeld. Voor kortlopende vorderingen en schulden wordt de nominale waarde geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

#### ***Aandelen, indirecte vastgoedbeleggingsfondsen en overige beleggingen***

De beursgenoteerde aandelen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet-beursgenoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

#### ***Vastrentende waarden***

De beursgenoteerde obligaties worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet-beursgenoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

#### ***Derivaten***

Beleggingen in beursgenoteerde derivaten worden gewaardeerd tegen de op 31 december bekende marktprijzen. Beleggingen welke onderhands zijn gekocht, waarvoor geen directe marktwaardering beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van actuele marktparameters, zijnde de risicovrije rente op basis van de EONIA-curve. RJ610 schrijft voor dat derivaten met een negatieve waarde op de passiva zijde van de balans moeten worden weergegeven.

#### ***Overige beleggingen***

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde.

#### ***Herverzekering***

##### **Arbeidsongeschiktheid**

Het arbeidsongeschiktheidsrisico is herverzekerd. Indien er een arbeidsongeschiktheidspercentage van 35% of meer bestaat krachtens de WIA zal er een gedeeltelijke vrijstelling van premiebetaling worden verleend. Vanaf 80% is er een gehele vrijstelling.

##### **Voorziening zieken**

Het pensioenfonds houdt een IBNR (incurred but not reported) voorziening aan om te voorzien in de verwachte premievrijstelling de komende twee jaar. Deelnemers die ultimo 2019 al ziek zijn kunnen vanuit die situatie binnen twee jaar in de WIA terecht komen, waarbij aan hen vanaf dat moment premievrijstelling wordt verleend. Het fonds stelt de IBNR voorziening vast op de jaarrisicopremie arbeidsongeschiktheid op marktwaarde grondslagen, van de afgelopen 2 jaren, aangezien dit de verwachte last is die hieruit zal volgen.



**Vorderingen overlopende activa**

Vorderingen worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid.

**Liquide middelen**

Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Deze staan ter vrije beschikking van het pensioenfonds. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

**Algemene reserve**

De jaarlijkse resultaten worden toegevoegd c.q. onttrokken aan de algemene reserve.

**Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds**

De voorziening pensioenverplichtingen is gelijk aan de contante waarde per de balansdatum van de pensioenverplichtingen, volgens de opgebouwde rechtenmethode, inclusief de verstrekte toeslagen jegens deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en hun nagelaten betrekkingen, alsmede de verplichtingen uit hoofde van de premievrijstellingsregeling wegens arbeidsongeschiktheid. De berekening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

**Sterfte**

Prognosetafel AG2018 (startjaar 2020). Er wordt rekening gehouden met het verschil in overlevingskansen tussen de werkende en de totale bevolking door toepassing van de Willis Towers Watson 2018 ervaringssterfte welke is toegepast voor Stichting Pensioenfonds Rockwool.

**Rente**

De rentetermijnstructuur ultimo 2019 zoals gepubliceerd door DNB. Hiermee is rekening gehouden bij de waardering van de technische voorziening.

**Leeftijdsverschil**

Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op 3 jaar gesteld (man ouder dan vrouw).

**Leeftijden**

Leeftijden worden in jaren en maanden nauwkeurig vastgesteld.

**Uitkeringen**

De uitkeringen worden continu betaalbaar gesteld.

**Wezenopslag**

Voor niet ingegaan latent wezenpensioen wordt een voorziening getroffen ad 2% op de netto voorziening pensioenverplichtingen voor opgebouwd nabestaandenpensioen.

**Kosten**

In de voorziening pensioenverplichtingen is een excassovoorziening begrepen van 3% van de nettovoorziening (2018: 3%). In 2019 is de hoogte van de kostenvoorziening onderzocht. Vastgesteld is dat 3% van de nettovoorziening voldoet.

### ***Gehuwdheid***

Het nabestaandenpensioen is gebaseerd op een onbepaald partner systeem met een voor het fonds passende gehuwdheidsfrequentie. Deze is 100% op de pensioenleeftijd. Daarna wordt het bepaald partnersysteem gehanteerd.

### ***Arbeidsongeschiktheid***

De technische voorzieningen worden gelijkgesteld aan de contante waarde van de in totaal bereikbare aanspraken.

### ***Voorziening zieken***

Ter financiering van de schade van toekomstige arbeidsongeschiktheid voor huidige zieken wordt een reserve aangehouden ter grootte van de betaalde risicopremies in de twee voorafgaande jaren.

## **Resultaatbepaling**

### ***Algemeen***

De lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

### ***Directe beleggingsopbrengsten***

Onder directe beleggingsopbrengsten wordt bij vastrentende waarden verstaan de renteopbrengst verminderd met de kosten; bij de aandelen wordt hieronder verstaan het bruto-dividend verminderd met de kosten. Voor het onroerend goed wordt de netto huur verantwoord. De intresten van overige activa en passiva worden opgenomen op basis van nominale bedragen.

### ***Indirecte beleggingsopbrengsten***

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van aandelen, indirecte vastgoedbeleggingsfondsen en overige beleggingen, obligaties en participaties in vastrentende beleggingsfondsen;
- boetes bij vervroegde aflossingen van leningen op schuldbekentenis;
- valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties.

### ***Kosten van vermogensbeheer***

Onder de kosten van vermogensbeheer worden alle kosten opgenomen die verband houden met het beheer en de administratie van de beleggingen.

### ***Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)***

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar gereserveerde pensioenen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

### ***Saldo overdrachten van rechten***

De post overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

### ***Herverzekering***

Het risico van arbeidsongeschiktheid en overlijden was in het verleden verzekerd bij Nationale-Nederlanden (tot 31-12-2016). Voor arbeidsongeschiktheid was er nog een uitloprisico van 2 jaar (tot 31 december 2018) verzekerd bij Nationale-Nederlanden. Vanaf 2017 is het risico van arbeidsongeschiktheid en overlijden verzekerd bij Zwitserleven.

***Pensioenuitkeringen***

De pensioenuitkeringen betreffen de aan pensioengerechtigden uitgekeerde bedragen inclusief afkopen.

***Pensioenuitvoerings- en administratiekosten***

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

**Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds*****Pensioenopbouw***

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

***Rentetoevoeging***

De rentetoevoeging wordt berekend over de beginstand van de voorziening pensioenverplichtingen en de mutaties hierin gedurende het jaar.

***Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten***

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen zijn opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

***Wijziging marktrente***

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorziening herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

***Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten***

Voor de waardeoverdrachten die gedurende het boekjaar zijn uitgevoerd en afgerond, ontstaat een resultaat dat wordt toegerekend aan de periode waarop de overdrachten betrekking hebben.

***Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen***

Dit betreft met name: correcties, technische winstdeling en overige baten.

***Overige baten en lasten***

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

**Kasstroomoverzicht**

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht is de directe methode gehanteerd. Hierbij worden alle ontvangsten en uitgaven als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

**Continuïteit**

Het bestuur schat in dat het pensioenfonds de middelen heeft om het pensioenfonds in de nabije toekomst voort te zetten. Het bestuur is niet op de hoogte van materiële onzekerheden die aanleiding zouden kunnen geven tot twijfel over de continuïteit van het pensioenfonds. De jaarrekening is daarom gebaseerd op de aanname dat het pensioenfonds haar activiteiten zal voortzetten.

---

### **Implicaties van COVID-19 op het pensioenfonds**

Met de uitbraak van het COVID-19 virus heeft de wereld een totaal ander gezicht gekregen. De financiële gevolgen voor het pensioenfonds zijn aanzienlijk. Door de daling van met name de aandelenmarkten is de dekkinggraad gedaald.

Het bestuur heeft de ontwikkelingen nauwgezet gevolgd en daarbij extra aandacht besteed aan het ongehinderd voortzetten van cruciale processen als de deelnemersadministratie, tijdige pensioenuitkeringen en de samenstelling van de beleggingsportefeuille. In de komende periode zal meer duidelijkheid ontstaan over de lange termijn gevolgen van het virus op de wereldeconomie en het pensioenfonds.

Hoewel, zoals hierboven beschreven, de onzekerheden in verband met de COVID-19-uitbraak groot zijn en het momenteel niet mogelijk is om toekomstige effecten te schatten, zijn wij van mening dat er op basis van de huidige inzichten geen materiële onzekerheid bestaat met betrekking tot continuïteit en daarom de veronderstelling van continuïteit gebruikt bij het opstellen van de jaarrekening passend is.

**Toelichting op de balans per 31 december**

(in duizenden euro)

**Activa****[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds**

Categorie	Stand ultimo 2018	Aankopen/ verstrek- kingen	Verkopen uitlotingen (af)lossingen	Gerealiseerde en niet- gerealiseerde	Stand ultimo 2019
				koers- verschillen	
<b>Onroerende zaken</b>					
Indirecte vastgoedbeleggingen	11.554	28.053	-20.627	1.942	20.922
<b>Zakelijke waarden</b>					
Beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen	83.551	7.091	0	19.755	110.397
<b>Vastrentende waarden</b>					
Vastrentende fondsen	204.536	10.245	-3.330	43.072	254.523
<b>Overige beleggingen</b>					
Geldmarktfondsen	49.811	4.221	-18.291	-179	35.562
<b>Totaal belegd vermogen</b>	<b>349.452</b>	<b>49.610</b>	<b>-42.248</b>	<b>64.590</b>	<b>421.404</b>

Er wordt niet belegd in premiebijdragende ondernemingen.

Het Blackrock Euro credit fonds en het geldmarktfonds van NNIP, het NN (L) Liquid fonds, maken gebruik van securities lending. Deze opbrengsten komen deels toe aan het betreffende fonds en maken daarmee deel uit van de waardering.

### Methodiek bepaling marktwaarde

Level 1: De waarde van de beleggingen is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Level 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.

Level 3: De waarde wordt direct of indirect vastgesteld aan de hand van de netto contante waarde berekening. Daarnaast vallen derivaten die volgens een waarderingmethode worden vastgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata, onder deze categorie.

Level 4: Andere geschikte methoden.

	<b>Stand ultimo 2019</b>	<b>Stand ultimo 2018</b>
Level 1	421.436	350.089
Level 2	125	350
Level 3	0	0
Level 4	0	0
<b>Totaal belegd vermogen inclusief derivaten</b>	<b>421.561</b>	<b>350.439</b>

De indeling naar level is gebaseerd op de beschikbare informatie van de beheerder van de beleggingsfondsen waarin rechtstreeks dan wel middellijk wordt geparticipeerd, zoals dat is geformuleerd in de daartoe strekkende prospectussen.

Om een beter inzicht te geven in de beleggingen zijn de cijfers met betrekking tot de beleggingen in 2019 opgesteld volgens het lookthrough-principe. Onderstaande tabel geeft een inzicht in de aansluiting met de balans en de risicoparagraaf.

	<b>Stand ultimo 2019</b>	<b>Liquide middelen</b>	<b>Over- lopende intrest</b>	<b>Stand ultimo 2019 conform risico- paragraaf</b>
Onroerende zaken	20.922	0	0	20.922
Zakelijke waarden	110.397	0	0	110.397
Vastrentende waarden	254.523	0	0	254.523
Overige beleggingen	35.562	0	0	35.562
Liquide middelen en vorderingen	0	157	0	157
	<b>421.404</b>	<b>157</b>	<b>0</b>	<b>421.561</b>

	<b>2019</b>	<b>2018</b>
<b>[2] Herverzekingsdeel voorziening arbeidsongeschiktheid</b> (premie van afgelopen 2 jaar)	<b>1.332</b>	<b>1.318</b>
<b>[3] Vorderingen en overlopende activa</b>		
Overige vorderingen		
Zwitserleven (nog te ontvangen claims)	690	131
Nationale-Nederlanden inzake AO uitlooprisico	0	357
Onderneming	1.694	0
	<b>2.384</b>	<b>488</b>
<b>Totaal vorderingen en overlopende activa</b>	<b>2.384</b>	<b>488</b>
Bovenaange vorderingen hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
<b>[4] Liquide middelen</b>		
ING Bank N.V.	153	1.653
Depotbanken	158	987
	<b>311</b>	<b>2.640</b>
Liquide middelen staan ter vrije beschikking van het pensioenfonds. Op de rekening van de ING Bank N.V. is een 'intraday' kredietfaciliteit afgegeven van € 400.000,-.		
<b>Totaal activa</b>	<b>425.431</b>	<b>353.898</b>

**Passiva**

**Reserves**

[5] Algemene reserve

Stand per 1 januari

Bij: uit bestemming saldo

	<b>2019</b>	<b>2018</b>
	-12.174	3.904
	3.348	-16.078
<b>Stand per 31 december</b>	<b>-8.826</b>	<b>-12.174</b>

Het minimaal vereist vermogen bedraagt 104,2% (2018: 104,2%).

De strategisch vereiste dekkinggraad op basis van de solvabiliteitstoets bedraagt 112,0% (2018: 113,0%).

De feitelijke dekkinggraad is 98,0% (2018: 96,7%).

Vóór 2015 was de dekkinggraad vastgesteld als de reserves plus de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds gedeeld door de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds. Vanaf 2015 is de dekkinggraad vastgesteld als het totaal eigen vermogen plus de totale technische voorzieningen gedeeld door de totale technische voorzieningen.

De beleidsdekkinggraad is 97,0% (2018: 100,1%).

De beleidsdekkinggraad wordt berekend op basis van het twaalfmaands gemiddelde over 2019.

De dekkinggraad ultimo 2019 is lager dan de minimaal vereiste dekkinggraad en lager dan de vereiste dekkinggraad. Het fonds verkeert daarom ultimo 2019 in een dekkingstekort en een reservetekort. Het ingediende herstelplan gaat uit van een volledig herstel ultimo 2026. Vanaf dat moment moet het fonds voldoen aan de vereiste dekkinggraad en is het uit de situatie van een tekort.



	2019	2018
<b>Technische voorzieningen</b>		
<b>[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds</b>		
Stand per 1 januari	364.369	349.361
<i>Mutaties</i>		
Wijziging rentecurve	62.726	16.161
Benodigde interesttoevoeging	-877	-925
Inkoop nieuwe aanspraken	13.521	12.762
Inkomende waardeoverdrachten	137	159
Uitgaande waardeoverdrachten	-115	-1.827
Vrijval excassokosten	-204	-190
Uitkeringen en afkopen	-6.833	-6.323
Actuarieel resultaat op sterfte	-229	-2.086
Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	-125	23
Actuarieel resultaat op mutaties	-89	-117
Wijziging actuariële grondslagen/methoden	0	-2.665
Correctie(s) begin- en eindstand deelnemersbestand	0	-18
Voorziening onvoorwaardelijke indexatie	25	54
<b>Stand per 31 december</b>	<b>432.306</b>	<b>364.369</b>
<b>[7] Voorziening arbeidsongeschiktheid <sup>1)</sup></b>	<b>1.332</b>	<b>1.318</b>
<b>Totaal technische voorzieningen</b>	<b>433.638</b>	<b>365.687</b>
De technische voorzieningen pensioenverplichtingen per 31 december zijn als volgt opgebouwd:		
Deelnemers	235.598	195.920
Gewezen deelnemers	71.491	58.570
Pensioengerechtigden	125.138	109.825
Voorzieningen arbeidsongeschiktheid en onvervaardelijke indexatie	1.411	1.372
	<b>433.638</b>	<b>365.687</b>

1) In 2015 heeft het pensioenfonds besloten een voorziening voor Arbeidsongeschiktheid op te nemen. Hierbij is het herverzekeringscontract met Zwitserleven verwerkt in de balans, waarbij voor in de toekomst verwachte premievrijstellingen van nu als actief te boek staande deelnemers al worden meegenomen in de reserve. Het fonds houdt een Arbeidsongeschiktheidsvoorziening aan groot tweemaal de risicopremie arbeidsongeschiktheid op marktwaarde grondslagen om te voorzien in de verwachte premievrijstelling in de uitlooperperiode.

	<b>2019</b>	<b>2018</b>
<b>[8] Kortlopende schulden</b>		
<b>Schulden met looptijd &lt; 1 jaar</b>		
Uitkeringsgerechtigden	3	2
Loonheffing en sociale lasten	138	129
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	102	84
Vermogensbeheerkosten	248	0
Zwitserleven (rekening-courant verhouding)	0	38
	<b>491</b>	<b>253</b>
<b>[9] Overlopende passiva</b>		
Raming accountantskosten	18	18
Raming actuariskosten	22	70
Raming administratiekosten	80	0
Beheerloon	0	44
Nog te muteren waardeoverdrachten	8	0
	<b>128</b>	<b>132</b>
<b>Totaal passiva</b>	<b>425.431</b>	<b>353.898</b>

### Niet in de balans opgenomen activa

Het fonds heeft het arbeidsongeschiktheidsrisico en het overlijdensrisico verzekerd bij Zwitserleven. In het contract is een winstdelingsregeling opgenomen. Dit betekent dat na beëindiging van het contract per 31 december 2021 een uitloprisco van 2 jaar zal zijn. Hierna zal berekend worden of er sprake is van winstdeling. Op dit moment is een goede schatting van deze winstdeling niet mogelijk. Er is geen vordering opgenomen.

### Gebeurtenissen na balansdatum

Eind 2019 stak het coronavirus (COVID-19) voor het eerst de kop op in China. In maart 2020 kreeg het ook stevige voet aan de grond in Europa en daarmee in Nederland. Om het virus in te dammen en de gezondheid van mensen te beschermen, hebben veel landen drastische maatregelen moeten nemen. Deze maatregelen raken het dagelijks leven van alle mensen.

De uitbraak van het coronavirus heeft ook economische gevolgen. Zowel grote als kleine bedrijven worden hard geraakt door deze crisis. De onzekerheid die dat met zich meebrengt, heeft gevolgen voor de financiële markt en daarmee voor de financiële positie van pensioenfondsen.

Het effect van de crisis rondom het coronavirus is niet te isoleren. We kunnen wel bekijken wat er met de dekkingsgraad van het pensioenfonds is gebeurd. De dekkingsgraad eind mei 2020 bedraagt 93,3%. Bij vaststellen van de jaarrekening is de crisis nog niet ten einde. Hoewel de coronacrisis niet de enige oorzaak van deze daling van 4,7%-punt hoeft te zijn, geeft dit wel een indicatie van de financiële impact op het pensioenfonds gedurende deze periode.

De impact van COVID-19 is op dit moment onzeker waardoor deze niet betrouwbaar kan worden ingeschat door het bestuur.

Het bestuur heeft de ontwikkelingen nauwgezet gevolgd en daarbij extra aandacht besteed aan het ongehinderd voortzetten van cruciale processen als de deelnemersadministratie, tijdige pensioenuitkeringen en de samenstelling van de beleggingsportefeuille. Om gezondheidsrisico's te voorkomen werken medewerkers die betrokken zijn bij het pensioenfonds zoveel mogelijk thuis. Daarnaast heeft het bestuur de ontwikkeling van de beleggingsportefeuille nauwgezet gevolgd en heeft conform het beleid herbalacering van de portefeuille plaatsgevonden.

In de komende periode zal meer duidelijkheid ontstaan over de lange termijn gevolgen van het virus op de wereldeconomie en het pensioenfonds.

## Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

### Bezoldiging bestuursleden

De voorzitter en het bestuurslid vanuit de werkgever ontvangen van de werkgever een vergoeding. Pensioengerechtigden ontvangen een vacatievergoeding. Deze vergoeding bedroeg in 2019 € 11 (2018: € 14). Het bestuurslid voor de werknemers ontvangt een vergoeding van het fonds. Voor 2019 bedroeg deze € 36 (2018: € 36).

### Personeel

Gedurende het boekjaar 2019 had de stichting geen personeel in dienst.

<b>Baten en lasten</b>	<b>2019</b>	<b>2018</b>
<b>Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds</b>		
<b>[10] Directe beleggingsopbrengsten</b>		
Onroerende zaken	964	433
Zakelijke waarden	1.797	1.739
Vastrentende waarden	0	2.896
Overige beleggingen	0	1.294
Banken	-28	-63
Overige directe opbrengsten	3	16
	<b>2.736</b>	<b>6.315</b>
<b>[11] Indirecte beleggingsopbrengsten</b>		
<i>Gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen:</i>		
Onroerende zaken	1.942	-683
Zakelijke waarden	19.755	-9.990
Vastrentende waarden	43.072	2.596
Renteswaps	0	-1.398
Overige beleggingen	-179	-179
	<b>64.590</b>	<b>-9.654</b>

	<b>2019</b>	<b>2018</b>
<b>[12] Kosten vermogensbeheer <sup>1)</sup></b>		
Beheerloon	-545	-150
Kosten beleggingsadviseur / overlay management	-56	-58
	<b>-601</b>	<b>-208</b>
Hiernaast volgt een specificatie van de kosten vermogensbeheer per beleggingscategorie.		
<b>Kosten vermogensbeheer per beleggingscategorie</b>		
<i>Vastgoedbelegging</i>	-12	-4
<i>Aandelen</i>	-65	-26
<i>Vastrentende waarden</i>	-149	-63
<i>Overige beleggingen</i>	-21	-15
<i>Beheer-, bewaarloon en bankkosten</i>	-286	-30
<i>Advieskosten vermogensbeheer</i>	-12	-12
<i>Kosten beleggingsadviseur</i>	-56	-58
<b>Totaal kosten vermogensbeheer</b>	<b>-601</b>	<b>-208</b>
De directe kosten vermogensbeheer omvatten de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis betaalt.		
De kosten vermogensbeheer voor 2019 bedragen € 275,- (2018: € 96,-) per deelnemer. Hierbij is het aantal deelnemers gelijk aan het aantal actieve deelnemers en gepensioneerden.		
<b>Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds</b>	<b>66.725</b>	<b>-3.547</b>
<b>[13] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers</b>		
<i>Periodieke premies</i>		
Werknemersaandeel	4.963	4.600
Werkgeversaandeel	7.877	7.301
	<b>12.840</b>	<b>11.901</b>
De premiebijdragen van werkgever en werknemers bedragen in totaal 32,6% (2018: 32,6%) van de premiegrondslag.		

1) De kosten vermogensbeheer worden hier niet verantwoord op basis van 'look-through'. Aan deze kosten vermogensbeheer liggen nota's ten grondslag welke rechtstreeks aan het pensioenfonds worden gefactureerd en sluiten derhalve niet aan met de kosten zoals genoemd in het bestuursverslag. Het verschil komt tot uitdrukking in de transactiekosten welke in de beleggingen zijn verdisconteerd.

	<b>2019</b>	<b>2018</b>
Hiervan komt 20,0% (2018: 20,0%) voor rekening van de werkgever en 12,6% (2018: 12,6%) voor rekening van de werknemers.		
De kostendekkende en feitelijke premies zijn als volgt:		
– Kostendekkende premie (op basis van rentetermijnstructuur)	15.478	14.825
– Feitelijke premie <sup>1)</sup>	12.840	11.901
– Gedempte kostendekkende premie	12.111	11.262
De rekenrente van de gedempte kostendekkende premie bedraagt 1,66% (2018: 2,75%) en is als volgt samengesteld:		
– Inkoop voorwaardelijke opbouw	10.185	9.206
– Opslag in stand houden vereist vermogen	1.324	1.335
– Opslag voor uitvoeringskosten	602	721
	<b>12.111</b>	<b>11.262</b>
De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord.		
De kostendekkende premie is als volgt samensteld:		
– Inkoop voorwaardelijke opbouw	13.165	12.318
– Opslag in stand houden vereist vermogen	1.711	1.786
– Opslag voor uitvoeringskosten	602	721
	<b>15.478</b>	<b>14.825</b>
<b>[14] Overige baten</b>		
Afboeking kosten	0	18
	<b>0</b>	<b>18</b>
<b>[15] Saldo van overdrachten van rechten</b>		
Overgenomen pensioenverplichtingen	114	140
Overgedragen pensioenverplichtingen	-101	-1.630
	<b>13</b>	<b>-1.490</b>

1) In deze premie is tevens de VPL regeling opgenomen ad € 345 (2018: € 405), waardoor een premie resteert van € 12.495 (2018: € 11.496) ter financiering van nieuwe aanspraken. Dit betekent dat de door het fonds ontvangen premie in 2019 niet kostendekkend is.

	<b>2019</b>	<b>2018</b>
<b>[16] Pensioenuitkeringen</b>		
– Ouderdomspensioen	-5.261	-4.867
– Partnerpensioen	-1.455	-1.391
– Prepensioen	-1	0
– Wezenpensioen	-21	-22
– Afkoopsommen	-41	-4
	<b>-6.779</b>	<b>-6.284</b>
<b>[17] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds</b>	<b>-67.937</b>	<b>-15.008</b>
<b>[18] Mutatie voorziening zieken</b>	<b>-14</b>	<b>-46</b>
<b>[19] Herverzekering</b>		
Premies herverzekering	-1.399	-1.303
Uitkeringen herverzekering	692	250
Mutatie vordering uit hoofde van herverzekerde voorziening	14	342
	<b>-693</b>	<b>-711</b>
<b>[20] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten</b>		
Administratie AZL N.V.	-318	-371
Overige administratiekosten	-151	-169
Accountantskosten <sup>1)</sup>	-39	-37
Actuariskosten	-127	-151
Advieskosten	-43	-59
Raad van Toezicht	-34	-40
Bestuurskosten	-22	-23
Opleidingskosten	-11	-5
De Nederlandsche Bank	-25	-25
Overige	-36	-31
	<b>-806</b>	<b>-911</b>

De kosten van het pensioenbeheer bedragen per deelnemer € 369,- (2018: € 421,-) waarbij het aantal deelnemers gelijk is aan de som van het aantal actieve deelnemers en de gepensioneerden.

Indien de totale pensioenuitvoerings- en administratiekosten worden verdeeld over alle actieve deelnemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers, bedragen de kosten van het pensioenbeheer in 2019 per persoon € 257,- (2018: € 293,-).

1) Deze kosten bestaan uit de controle van de jaarrekening en andere controle werkzaamheden (controle administratieve basisgegevens en controle DNB-verslagstaten)

	<b>2019</b>	<b>2018</b>
<b>[21] Overige lasten</b>		
Diversen	-1	0
<b>Saldo van baten en lasten</b>	<b>3.348</b>	<b>-16.078</b>

	<b>2019</b>	<b>2018</b>
<b>Actuariële analyse van het saldo</b>		
Beleggingsopbrengsten	67.602	-2.622
Ontwikkeling rentecurve	-62.726	-16.161
Wijzigingen overlevingsgrondslagen	0	2.754
Premies	-1.264	-1.544
Uitkeringen	54	39
Waardeoverdrachten	-9	178
Resultaat kanssystemen	-353	1.306
Voorwaardelijke toeslagverlening	0	0
Overige mutaties technische voorzieningen	44	-28
	<b>3.348</b>	<b>-16.078</b>

### **Bestemming van Saldo van baten en lasten (x € 1.000)**

Het positieve saldo van baten en lasten van € 3.348 wordt ten gunste van de reserves gebracht.



## Risicoparagraaf

### (bedragen in duizenden euro)

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna wordt een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd. Conform de berekeningen van het vereist eigen vermogen in het actuariële rapport is de risicoparagraaf gebaseerd op basis van het doorkijkbeginsel (lookthrough-principe) en wordt er rekening gehouden met recente ontwikkelingen zoals het gebruik van de meest recente UFR en de aangepaste definitie van de (beleids)dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad. Laatstgenoemde impliceert dat bij de berekening van de (beleids)dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad vanaf het jaarwerk van 2015 rekening gehouden dient te worden met het totale vermogen en de totale technische voorziening. In de risicoparagraaf worden de afzonderlijke risico's van het vereist eigen vermogen gerelateerd aan de voorziening voor risico fonds. De impact van de aangepaste berekeningsmethodiek wordt afzonderlijk getoond. Onder het FTK zijn de voorschriften voor de berekening van het vereist eigen vermogen aangescherpt en wordt getoetst op basis van het vereist eigen vermogen gebaseerd op de strategische verdeling. De impact van de afzonderlijke risico's wordt tevens getoond voor het feitelijk vereist eigen vermogen omdat de vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke verdeling in het FTK onder andere een belangrijke rol speelt bij de korte termijn risicohouding van het fonds.

### Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is, bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is, wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Vanaf eind 2016 wordt geen rekening meer gehouden met eventuele additionele risico's. Hieromtrent heeft afstemming plaats gevonden met, bestuur, waarmerkend actuaris en DNB. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2019 van 112,0% en 2018 van 113,0%.

	2019		2018	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	4.537	1,0	10.213	2,8
Aandelen en vastgoed risico (S2)	43.703	10,1	37.225	10,2
Valutarisico (S3)	4.847	1,1	4.084	1,1
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	7.999	1,8	6.622	1,8
Verzekeringstechnisch risico (S6)	12.931	3,0	10.945	3,0
Liquiditeitsrisico (S7)	0	0,0	0	0,0
Concentratierisico (S8)	0	0,0	0	0,0
Actief beheer risico (S10)	0	0,0	0	0,0
Diversificatie-effect	-21.840	-5,0	-21.392	-5,9
<b>Vereist eigen vermogen</b>	<b>52.177</b>	<b>12,0</b>	<b>47.697</b>	<b>13,0</b>
Aanwezige dekkingsgraad		98,0		96,7
Beleidsdekkingsgraad		97,0		100,1
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,2		104,2
Strategisch vereiste dekkingsgraad		112,0		113,0
Feitelijk vereiste dekkingsgraad		112,4		111,9

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds is per 31 december 2019 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert. In boekjaar 2019 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 97,0%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2018 van 100,1%, is de beleidsdekkingsgraad afgenomen met 3,1%-punt.

### Renterisico

Het pensioenfonds loopt renterisico wanneer de rentegevoeligheid van de beleggingen ongelijk is aan de rentegevoeligheid van de verplichtingen. In het beleid is vastgelegd om de rentegevoeligheid van de verplichtingen (op marktwaarde) voor 60% met beleggingen af te dekken. Bij het bepalen van de rentegevoeligheid van de beleggingen wordt rekening gehouden met de rentegevoeligheid van bedrijfsobligaties en het benodigde resterende deel wordt opgebouwd met participaties in DMR fondsen. Rentegevoeligheden kunnen worden aangegeven met DV01 cijfers. De DV01 geeft de waardeverandering aan in het geval de rente met 1 basispunt (0,01%) daalt. Op basis van deze methodiek kan worden berekend dat het renterisico aan het einde van het verslagjaar voor 59,8% werd afgedekt. Het renterisico bedraagt daarmee 40,2%.

Totaal DV01 beleggingen (a)	€ 592
– Bedrijfsobligaties	€ 37
– DMR fonds L	€ 236
– DMR fonds XL	€ 319
<b>Totaal DV01 verplichtingen (b)</b>	<b>€ 989</b>
Totaal DV01 af te dekken verplichtingen	€ 593
Afgedekt renterisico (a)/(b)	59,8%

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

Onderstaande cijfers geven meer inzicht.

De aanpassing van de methodiek in de DNB-curve en de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen leidt tot een stijging van de voorziening pensioenverplichtingen (in 2018: € 16,2 miljoen).

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief renteswaps) 20,1 (2018: 15,6)

Duratie van de vastrentende waarden (exclusief renteswaps) 2,3 (2018: 1,8)

Duratie van de pensioenverplichtingen 20,6 (2018: 20,2)

	<b>Strategische verdeling</b>	
	<b>in €</b>	<b>%</b>
Impact op technische voorziening voor risico fonds	16.416	
Vastrentende waarden (inclusief derivaten)	-11.879	
<b>Renterisico</b>	<b>4.537</b>	<b>1,0</b>

#### *Hoogte buffer*

Op basis van de vereist eigen vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het strategisch renterisico 4.537 (1,0%) ultimo 2019.

#### **Aandelen en vastgoed risico**

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen en vastgoed in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

## Aandelen en vastgoed

*Verdeling aandelen en vastgoed per categorie:*

Ontwikkelde markten (Mature markets)  
Opkomende markten (Emerging markets)  
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)

2019		2018	
€	%	€	%
97.466	74,2	76.069	80,0
7.302	5,6	6.355	6,7
26.551	20,2	12.681	13,3
<b>131.319</b>	<b>100,0</b>	<b>95.105</b>	<b>100,0</b>

## Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch zakelijke waarden risico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het strategisch zakelijke waarden risico bedraagt 43.703 (10,1%).

## Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Het valutarisico wordt afgedekt in het Northern Trust CCF World Custom ESG EQ.

*Totaal beleggingen naar valuta exclusief derivaten*

	2019		2018	
	€	%	€	%
Euro	311.282	73,8	262.158	74,8
Amerikaanse dollar	77.380	18,4	54.739	15,6
Australische dollar	2.953	0,7	448	0,1
Canadese dollar	4.100	1,0	698	0,2
Britse pound sterling	5.826	1,4	4.517	1,3
Hong Kong dollar	4.036	1,0	1.381	0,4
Japanse yen	11.145	2,6	7.753	2,2
Zuid-Koreaanse won	937	0,2	1.298	0,4
Singaporese dollar	1.045	0,2	411	0,1
Zuid-Afrikaanse rand	388	0,1	606	0,2
Zwitserse franc	3.163	0,8	187	0,1
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	-6.992	-1,7	3.556	1,0
Overig	6.298	1,5	12.687	3,6
	<b>421.561</b>	<b>100,0</b>	<b>350.439</b>	<b>100,0</b>

### Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valutarisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het strategisch valutarisico 4.847 (1,1%).

### Grondstoffenrisico

Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

### Kredietrisico

Voornamelijk wordt belegd via fondsen die aan de hand van mandaten gemanaged worden. Van de totale beleggingen ad. € 421.404 wordt € 385.842 direct belegd in beleggingsfondsen. Het overige ad. € 35.562 wordt belegd in geldmarktfondsen. Een van de aspecten daarbij is het beheersen van kredietrisico's. Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

De portefeuille Vastrentende waarden bevat beleggingsfondsen waarin het renterisico is afgedekt. Bij de balanspost Vastrentende waarden is een nadere toelichting opgenomen waaruit de verdeling van de portefeuille blijkt. Het kredietrisico heeft alleen betrekking op vastrentende waarden. Ultimo 2019 bedroegen de vastrentende waarden exclusief lopende intrest € 254.523.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA-rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling vastrentende waarden (2018: incl. Geldmarktfondsen)</i>				
<i>per kredietrisico:</i>				
AAA	93.999	32,5	62.774	24,7
AA	10.694	3,7	9.499	3,7
A	157.808	54,4	155.780	61,2
BBB	16.552	5,7	11.887	4,7
Lager dan BBB	322	0,1	36	0,0
Geen rating	14.083	4,9	13.071	5,1
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	-3.373	-1,2	1.300	0,5
	<b>290.085</b>	<b>100,1%</b>	<b>254.347</b>	<b>100,0%</b>

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling vastrentende waarden (2018: incl. Geldmarktfondsen) naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd < 1 jaar	35.562	12,3	49.811	19,6
Resterende looptijd > 1 < 5 jaar	0	0,0	0	0,0
Resterende looptijd >= 5 jaar	254.523	87,7	204.536	80,4
	<b>290.085</b>	<b>100,0</b>	<b>254.347</b>	<b>100,0</b>

### Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het strategisch kredietrisico van 7.999 (1,8%).

### Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevensrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

In verband met het langlevensrisico wordt aanvullend boven het hanteren van de prudente grondslagen, de voorziening toekomstige sterfteontwikkeling gevormd.

### Hoogte buffer

De buffer voor het strategisch verzekeringstechnisch risico 12.931 (3,0%).

### Liquiditeitsrisico

Het fonds loopt het risico dat het niet over voldoende liquide financiële middelen beschikt om op het beoogde moment aan de pensioenuitkeringsverplichtingen te voldoen. Ten behoeve van risicomanagement dient het fonds rekening te houden met het liquiditeitsrisico, wat kan resulteren in het aanhouden van een reserve in het eigen vermogen. In het standaardmodel is de gevoeligheid van het vereist eigen vermogen voor het liquiditeitsrisico gelijkgesteld aan 0%. Dit gaat voor het fonds op daar de liquiditeitspositie goed is vanwege het feit dat:

- De inkomende premies ruim hoger zijn dan de uitkeringen;
- Het grootste deel van de beleggingen liquide is, wat inhoudt dat deze op zeer korte termijn kunnen worden verkocht tegen liquiditeiten.

Slechts een deel van de vastgoedportefeuille waarin het fonds belegt, betreft een gesloten fonds dat niet snel liquide gemaakt kan worden. Dit fonds wordt in gedeeltes verkocht.

### Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen, moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

	2019		2018	
	€	%	€	%
<b>Vastgoed</b>				
<i>Verdeling vastgoed per sector:</i>				
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	-3.528	-16,9	141	1,2
Participaties in vastgoed beleggingsfondsen	24.450	116,9	11.413	98,8
	<b>20.922</b>	<b>100,0</b>	<b>11.554</b>	<b>100,0</b>
<i>Verdeling vastgoed per regio:</i>				
Europa	24.450	116,9	11.413	98,8
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	-3.528	-16,9	141	1,2
	<b>20.922</b>	<b>100,0</b>	<b>11.554</b>	<b>100,0</b>
Grote posten: onroerende zaken van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in onroerende zaken				
NORTHERN TRS DEV RE ES IND-A	20.796	99,4	0	0,0
iShares Developed Markets Property Yield UCITS ETF	0	0,0	11.204	97,0

	2019		2018	
	€	%	€	%
<b>Totale beleggingsportefeuille</b>				
<i>Verdeling beleggingsportefeuille naar regio:</i>				
Europa	263.918	62,6	240.018	68,5
Noord-Amerika	103.658	24,6	74.779	21,4
Azië	23.105	5,5	12.746	3,6
Opkomende markten	30.802	7,3	18.897	5,4
Overig	1.193	0,3	443	0,1
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	-1.115	-0,3	3.556	1,0
	<b>421.561</b>	<b>100,0</b>	<b>350.439</b>	<b>100,0</b>
<b>Aandelen</b>				
<i>Verdeling aandelenportefeuille naar bedrijfstak:</i>				
Financiële instellingen	16.601	15,0	13.814	16,5
Informatietechnologie	19.222	17,4	13.213	15,8
Industriële ondernemingen	8.993	8,1	7.285	8,7
Niet-cyclische consumentengoederen	7.640	6,9	6.247	7,5
Cyclische consumentengoederen	11.667	10,6	9.160	11,0
Gezondheidszorg	13.079	11,8	10.559	12,6
Energie	4.985	4,5	4.199	5,0
Nutsbedrijven	3.338	3,0	2.934	3,5
Telecommunicatie	9.539	8,6	7.539	9,0
Vastgoed	3.638	3,3	2.820	3,4
Basisindustrieën	4.381	4,0	3.662	4,4
Andere sectoren	1.685	1,5	3.812	4,6
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	5.629	5,3	1.127	1,4
	<b>110.397</b>	<b>100,0</b>	<b>83.551</b>	<b>100,0</b>
De indeling naar categorie en regio is gebaseerd op de beschikbare informatie van de beheerder van de beleggingsfondsen waarin rechtstreeks dan wel middellijk wordt geparticipeerd.				



	2019		2018	
	€	%	€	%
Grote posten: zakelijke waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in zakelijke waarden.				
Northern Trust EMK MKT CSTM EQU IN-E EUR	7.712	7,0	6.125	7,3
Northern Trust CCF World Custom ESG EQ I EUR	102.685	93,0	77.426	92,7
Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in vastrentende waarden:				
BLACKROCK EUR CORP BD IX-INS	63.964	22,1	52.426	20,6
NN Duration Matching Fund (L) - D	110.676	38,2	92.501	36,4
NN Duration Matching Fund (XL) - D	79.883	27,5	59.609	23,4
Grote posten: overige beleggingen van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen:				
	2019		2018	
	€	%	€	%
<b>Overige beleggingen</b>				
NN (L) Liquid EUR - B Cap EUR	35.562	100,0	49.811	100,0
	<b>35.562</b>	<b>100,0</b>	<b>49.811</b>	<b>100,0</b>

### **Hoogte buffer**

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

### **Actief beheer risico**

Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van de strategische portefeuilles. In het VEV-rapport dat in 2011 door SZW naar buiten is gebracht, wordt het actief beheer risico op hoofdlijnen beschreven.

Het VEV voor actief beheer wordt bepaald als het maximale verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% binnen een jaar kan optreden.

Het risicoscenario voor actief beheer is vooralsnog alleen op het aandelenrisico (beursgenoteerde aandelen) van toepassing. Aangezien het pensioenfond's geen actief beheer voert, hoeft hiervoor geen buffer aan te worden gehouden.

Indirect zijn er beleggingen uitgeleend en er zijn geen beleggingen in aangesloten ondernemingen.

---

Vastgesteld te Roermond, 11 juni 2020

Het bestuur

Dhr. E. Donders  
(voorzitter)

Dhr. E. Bosman  
(secretaris)

Dhr. G. Monsieur

Dhr. W. Koch

# Overige gegevens

## **Financiering**

De financiering is vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst met de werkgever ROCKWOOL B.V. In het verslagjaar bedroeg de pensioenpremie 32,6% van de premiegrondslag.

## **Herverzekering**

Het risico van arbeidsongeschiktheid en overlijden was in het verleden verzekerd bij Nationale-Nederlanden. Voor arbeidsongeschiktheid was er nog een uitlooprisico van 2 jaar verzekerd bij Nationale Nederlanden, dit is in 2018 afgehandeld. Vanaf 2017 is het risico van arbeidsongeschiktheid en overlijden verzekerd bij Zwitserleven.

## **Resultaatbestemming**

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de resultaatbestemming. Het saldo van baten en lasten wordt gemuteerd in de reserves.

## Actuariële verklaring

### Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Rockwool te Roermond is aan Ernst & Young Actuarissen B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

### Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Rockwool, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

### Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

### Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 1.575.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 105.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruikgemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

### Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

### **Oordeel**

De technische voorzieningen zijn overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131, 132 en 133.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat voor 5 achtereenvolgende jaareinden.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Rockwool is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

drs. C.D. Snoeks AAG

verbonden aan Ernst & Young Actuarissen B.V.

## Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Rockwool

### Verklaring over de jaarrekening 2019

#### *Ons oordeel*

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Pensioenfonds Rockwool ('de stichting') een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

#### Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019 van Stichting Pensioenfonds Rockwool te Roermond gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de staat van baten en lasten over 2019; en
- de toelichting met de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

#### *De basis voor ons oordeel*

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'. Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

#### Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Rockwool zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

#### *Benadrukking van de onzekerheid in verband met de effecten van het coronavirus (Covid-19)*

Wij wijzen op de toelichting in 'Gebeurtenissen na balansdatum' als onderdeel van de jaarrekening waarin het bestuur de mogelijke invloed en gevolgen van het coronavirus (Covid-19) op de stichting en op de omgeving waarin de stichting opereert alsmede de genomen en geplande maatregelen om met deze gebeurtenissen en omstandigheden om te gaan heeft beschreven. In deze toelichting is ook beschreven dat er nog steeds onzekerheden bestaan en dat het daarom op dit moment redelijkerwijs niet goed mogelijk is om de toekomstige effecten in te schatten. Ons oordeel is niet aangepast met betrekking tot de aangelegenheid.

### Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Voorwoord
- Bestuursverslag boekjaar 2019;
- Verslag van de compliance officer;
- Verslag van de Raad van Toezicht;
- Verslag van Verantwoordingsorgaan;
- Overige gegevens;
- bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

## **Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole**

### ***Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening***

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten.

Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

### ***Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening***

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel. Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 15 juni 2020

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door H.C.L. Scholtes MSc RA

## **Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2019 van Stichting Pensioenfonds Rockwool**

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

### ***De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening***

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen. Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.



# Bijlage

## Lijst van nevenfuncties

### Bestuur

#### *Rico Donders:*

- Voorzitter Pf Staples
- Adviseur Adviesbrigade Countourdetwern
- Adviseur/ Eigenaar Donders Management BV

#### *Guido Monsieur:*

- Geen

#### *Erwin Bosman:*

- Bestuurslid De Nationale APF
- Lid visitatiecommissie Pf Allianz Nederland en Pf Buizerdlaan
- Bestuurslid Stak VEP surplus Stork
- Voorzitter StiPP
- Extern lid commissie beleggingen PMT
- Docent Actuarieel Instituut

#### *Werner Koch:*

- Manager Pensioenfonds AFM i.l.
- Adviseur KFAM Management Services

### Raad van Toezicht

#### *Harald de Valck:*

- Directeur bestuursbureau Pf SPW

#### *Inge Nijhuis:*

- Expert klantmanager vermogensbeheer PGGM
- Lid RvT Pensioenfonds Medewerkers Apotheken

***Margreet Oostenbrink:***

- Voorzitter Stichting Pensioenfonds SNS Reaal
- Lid RvT Delta Lloyd APF
- Lid RvT Bpf van de Bouwnijverheid
- Voorzitter RvC Fairtrade Original
- Lid RvT SWK groep
- Directeur/eigenaar Movinc B.V.

**Beleggingsadviescommissie**

***Walther Schapendonk:***

- Bestuurslid Pf Openbare Bibliotheken
- Bestuurslid Bpf Schoonmaak- en glazenbewassingsbedrijf
- Lid beleggingsadviescommissie BPF Vlakglas
- Bestuursondersteuning Pf Bisdommen

## Begrippenlijst

### ABTN

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In de ABTN wordt door het bestuur van een pensioenfonds uiteengezet welke actuariële en bedrijfstechnische opzet ten grondslag ligt aan een fonds. De ABTN (ook wel bedrijfsplan genoemd) gaat nader in op de organisatie van het fonds, de inhoud van de pensioenregeling, de financiële opzet waaronder grondslagen, het beleidskader (premie-, toeslag- en beleggingsbeleid) en de sturingsmiddelen, de hoofdlijnen van het interne risicobeheersingssysteem alsmede de hoofdlijnen van de uitvoeringsovereenkomst.

### Actuariële grondslagen

Dit zijn de veronderstellingen die de actuaris gebruikt bij de vaststelling van de pensioenverplichtingen en de pensioenpremie. Deze veronderstellingen hebben onder meer betrekking op de gehanteerde rekenrente, de kansstelsels en de kostenopslagen.

### Actuaris

Een actuaris combineert economische en wiskundige technieken ten behoeve van de vaststelling van de benodigde koopsommen of premies en de verplichtingen van het fonds (vaststelling voorziening pensioenverplichtingen). Tevens verricht de actuaris risicoanalyses en studies met betrekking tot het afstemmen van verplichtingen en beleggingen.

### Asset Liability Management-studie (ALM-studie)

Deze studie geeft inzicht in de toekomstige ontwikkelingen van een pensioenfonds en biedt een pensioenfondsbestuur de mogelijkheid diverse beleidsvariabelen (zoals beleggingsbeleid, premiebeleid en toeslagbeleid) in hun onderlinge samenhang te evalueren.

### Autoriteit Financiële Markten

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is een bij wet ingesteld toezichthoudend orgaan dat toezicht houdt op het gedrag van de gehele financiële marktsector. De AFM is toezichthouder op de pensioenfondsen voor zover het gaat om het effectentypisch gedragstoezicht.

### Beleggingsbeleid

Een pensioenfonds is verplicht om op prudente wijze te beleggen. Het beleggingsbeleid van een pensioenfonds is enerzijds gericht op het zoveel mogelijk uitsluiten van beleggingsrisico's en anderzijds op het behalen van een zo hoog mogelijk rendement. Bovendien moet de afstemming van beleggingen op de verplichtingen juist zijn: het pensioenfonds moet op het juiste moment aan haar verplichtingen kunnen voldoen.

Om optimaal aan deze uitgangspunten te voldoen is een juiste samenstelling van de beleggingsmix noodzakelijk, die met behulp van een ALM-studie kan worden vastgesteld.

### Beleggingsmix

Verdeling van de beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals zakelijke en vastrentende waarden.

### Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde (DNB) dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden.

### Beleidsregel Uitbesteding Pensioenfondsen

Voorschriften van De Nederlandsche Bank met betrekking tot de uitbesteding van activiteiten door de pensioenfondsen.

## **Benchmark**

Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestatie van (de beheerder van) een beleggingsportefeuille of pensioenfonds. Een beursindex bijvoorbeeld.

## **Code pensioenfondsen**

Deze Code, opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid, bevat normen voor 'goed pensioenfondsbestuur'. De Code komt voor pensioenfondsen in de plaats van de Principes voor goed pensioenfondsbestuur, die de Stichting van de Arbeid in 2005 heeft gepubliceerd. De Code staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van het volledige stelsel van bestaande wet- en regelgeving. Daarnaast geven de aanbevelingen, convenanten en Codes van de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid richting aan de governance: wat houdt goed bestuur van pensioenfondsen in en hoe houden betrokkenen daar toezicht op.

## **Collateral**

In onderpand gegeven zekerheden ter dekking van aangegane marginverplichtingen –dit betreft de verplichting van beleggers om een waarborgsom in geld of dekking in de vorm van effecten te storten bij hun bank of commissionair bij het schrijven van opties of andere afgeleide producten– welke voortkomen uit hoofde van de aangegane derivatenpositie(s).

## **Commodity**

Beleggingsklasse die betrekking heeft op grondstoffen.

## **Contante waarde**

De waarde die op dit moment aanwezig moet zijn om, rekening houdend met rente-aangroei (rekenrente) en eventuele andere actuariële grondslagen, toekomstige pensioenbetalingen te kunnen verrichten.

## **Dekkingsgraad**

Een belangrijke graadmeter voor de financiële positie van het fonds. De dekkingsgraad is de verhouding tussen de bezittingen (het vermogen) van het fonds aan de ene kant en de waarde van de huidige en toekomstige pensioenuitkeringen (de verplichtingen) van het fonds aan de andere kant. Zijn er evenveel bezittingen als verplichtingen, dan is de dekkingsgraad 100%. Het fonds kent twee verschillende dekkingsgraden: de marktwaarde dekkingsgraad en de aan DNB gerapporteerde dekkingsgraad (ook wel FTK-dekkingsgraad genoemd). De DNB-dekkingsgraad is de aan DNB gerapporteerde dekkingsgraad waarbij de verplichtingen van het fonds zijn vastgesteld op basis van de door DNB voorgeschreven rentecurve (met ingang van 30 september 2012 de UFR-curve en drie-maands-middeling en tussen 31 december 2011 en 30 september 2012 een drie-maands-gemiddelde rentecurve). De marktwaarde-dekkingsgraad wordt gebruikt in het beleidskader van het fonds en wordt vastgesteld op basis van de marktrente. Tot 31 december 2011 was deze dekkingsgraad gelijk aan de DNB-dekkingsgraad. Vanaf 1-1-2015 is in het kader van het nFTK nog een derde dekkingsgraad "de beleidsdekkingsgraad" vastgesteld.

## **De Nederlandsche Bank**

Bij wet ingesteld toezichthoudend orgaan, dat onder andere de navolging van de Pensioenwet bewaakt.

## **Derivaten**

Afgeleide financiële instrumenten, dat wil zeggen financiële contracten, waarvan de waarde wordt afgeleid van een onderliggende waarde (bijv. een aandeel), een referentieprijis of een index (bijv. de AEX-index). De hoofdvormen van derivaten zijn opties, futures contracten en forward contracten. Ook valutatermijncontracten worden als derivaten aangemerkt.

## **DNB dekkingsgraad**

Dit is de aan DNB gerapporteerde dekkingsgraad waarbij de verplichtingen van het fonds zijn vastgesteld op basis van de door DNB voorgeschreven rentecurve.

**Doorsneepremie**

De premie die voor de deelnemers uniform is vastgesteld zonder rekening te houden met individuele verschillen in leeftijd, burgerlijke staat of geslacht.

**Duration**

Aanduiding van de koersgevoeligheid van vastrentende waarden als gevolg van veranderingen in de rentestand.

**Duration-mismatch**

Dit is het verschil in duration tussen de beleggingen en de pensioenverplichtingen.

**Effectentypisch gedragtoezicht**

Gedragtoezicht dat vooral betrekking heeft op de gedragingen van verantwoordelijke directies en besturen van financiële instellingen, zoals de naleving van gedragscodes, corporate governance e.d. Het gedragtoezicht wordt uitgeoefend door de Autoriteit Financiële Markten. Een ander onderwerp van aandacht van het gedragtoezicht is de consumentenbescherming. Effectentypisch gedragtoezicht onderscheidt zich van prudentieel toezicht dat wordt uitgeoefend door De Nederlandsche Bank.

**Emerging Markets**

Opkomende markten.

**Enhanced Index-fonds**

Fonds dat verbeterde indexering pogingen doet om bescheiden extra rendement te genereren ten opzichte van indexfondsen door geringe afwijkingen te nemen ten opzichte van de onderliggende index.

**Financieel Toetsingskader (FTK)**

Benaming van het nieuwe toezichtregime dat vanaf 1 januari 2007 van toepassing is op de financiële positie en het financiële beleid van pensioenfondsen. Het Financieel Toetsingskader (FTK) heeft de Actuariële Principes Pensioenfondsen (APP) vervangen. Het FTK is opgenomen in de op 1-1-2007 in werking getreden Pensioenwet.

Op 1-1-2015 is een nieuw Financieel Toetsingskader in werking getreden.

**Forward curve**

Geeft de toekomstige renteniveaus weer zoals die berekend kunnen worden op basis van de huidige curve.

**Franchise**

Het deel van het pensioengevend salaris dat voor de pensioenberekening buiten beschouwing wordt gelaten. Dit deel wordt geacht door de AOW-uitkering voldoende van pensioen te worden voorzien.

**Gedragscode**

De gedragscode bevat voorschriften voor bestuurders en eventuele medewerkers van het pensioenfonds ter voorkoming van belangenconflicten en van misbruik en oneigenlijk gebruik van de bij het fonds aanwezige, vertrouwelijk informatie. Deze informatie betreft voor een belangrijk deel de beleggingstransacties namens het fonds.

**Haalbaarheidstoets**

Toets die in het nFTK jaarlijks moet worden uitgevoerd. De haalbaarheidstoets toetst de financiële opzet van het fonds en toetst of het verwachte pensioenresultaat voldoet aan de door het fonds zelf gestelde normen (onder meerdere scenario's).

### **Herverzekering**

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van (extra hoge) risico's bij een levensverzekeraar, zoals overlijdens- en invaliditeitsrisico's (risicoherverzekering).

### **Indexatie**

Een nadere toelichting is opgenomen in het begrip "toeslag".

### **ISAE 3402-rapportage**

Een ISAE 3402-rapportage is een audit, uitgevoerd door een auditor naar de opzet, het bestaan en de werking van interne controlemaatregelen bij een uitvoeringsorganisatie. Een ISAE 3402-rapportage kan de uitbestedende partij en de onafhankelijke accountants helpen meer zekerheid te verkrijgen met betrekking tot de effectiviteit van de controlemaatregelen van de uitvoeringsorganisatie. De ISAE 3402-rapportage omvat alle processen die de financiële jaarrekening van een pensioenfonds raken.

### **Kansstelsels**

Dit zijn veronderstellingen met betrekking tot sterftekansen, invalideringskansen, ontslag, gehuwdheid en individuele loonontwikkeling.

### **Langlevenrisico**

Het risico dat het fonds loopt dat een verzekerde persoon langer leeft dan op basis van de gehanteerde overlevingstafel wordt verwacht.

### **Marktwaarde**

Waarde van een beleggingsobject als het op dat moment verkocht zou worden.

### **Marktwaarde dekkinggraad**

Dit is de dekkinggraad waarbij de verplichtingen van het fonds zijn vastgesteld op basis van de marktrente. Deze marktwaardedekkinggraad wordt gehanteerd voor beleidsbeslissingen (zoals premievaststelling en toeslagverlening).

### **Middelloonsysteem**

Pensioensysteem waarbij aan het einde van de deelneming toe te kennen pensioen is gerelateerd aan de gemiddelde pensioengrondslag over de gehele periode van deelneming aan de pensioenregeling.

### **Nabestaandenpensioen**

Verzamelnaam voor weduwe-, weduwnaars- en partnerpensioen, en vaak ook voor wezenpensioen.

### **nFTK**

Nieuw Financieel Toetsingskader. Zie Financieel Toetsingskader.

### **Ouderdomspensioen**

Pensioen, bestemd voor de financiële verzorging van de gerechtigde, nadat deze de in de pensioenregeling omschreven pensioenleeftijd heeft bereikt.

### **Overlevingstafel**

Statistisch overzicht met betrekking tot onder meer sterftekans per leeftijd van een groep personen, zoals bijvoorbeeld alle mannen in de bevolking van Nederland. Overlevingstabellen kunnen worden vastgesteld door het Actuariel Genootschap (AG) of het Centraal

Bureau voor de Statistiek (CBS). Een voorbeeld van een overlevingstafel is de tafel Gehele Bevolking Mannen (GBM), respectievelijk Gehele Bevolking Vrouwen (GBV) in Nederland over de waarnemingsperiode 2000-2005. Deze tafels (GBM en GBV 2000-2005) zijn door het AG vastgesteld en worden dan ook aangeduid als de AG-tafels.

### **Over/onderweging**

Een hoger of lager belang in een beleggingscategorie dan overeenkomt met de normverdeling van het pensioenfonds.

### **Overrente**

Het positieve verschil tussen het inkomensrendement van het fonds en de rekenrente.

### **Partnerpensioen**

Pensioen dat wordt uitgekeerd aan de (huwelijks) partner en eventuele ex-partner na het overlijden van de (aspirant) deelnemer, gewezen deelnemer of gepensioneerde.

### **Pensioenaanspraak**

Het recht op een nog niet ingegaan pensioen, uitgezonderd de overeengekomen voorwaardelijke toeslagverlening.

### **Pensioenfederatie**

Organisatie die de gemeenschappelijke belangen behartigt van aangesloten Nederlandse pensioenfonds. De Pensioenfederatie is voortgekomen uit een samenwerking van de koepels voor ondernemingspensioenfonds (OPF), beroepspensioenfonds (UvB) en bedrijfstakpensioenfonds (VB).

### **Pensioengrondslag**

Het bedrag waarover pensioen wordt toegekend. Dit is het voor het pensioen meetellende salaris (inclusief ploegentoeslag) minus de franchise.

### **Pensioenovereenkomst**

De arbeidsvoorwaardelijke afspraken tussen de werkgevers(organisaties) en de werknemers(organisaties) welke betrekking hebben op pensioen. De pensioenovereenkomst is onderdeel van de arbeidsovereenkomst.

### **Pensioenrecht**

Het recht op een ingegaan pensioen, uitgezonderd de overeengekomen voorwaardelijke toeslagverlening.

### **Pensioenregister**

Een register dat het burgers mogelijk maakt om via één ingang een totaaloverzicht te krijgen van alle bij pensioenfonds en pensioenverzekeraars in collectieve regelingen opgebouwde pensioenaanspraken alsmede de AOW-uitkering. Het register laat bovendien zien waar het pensioen is opgebouwd en waar de burger terecht kan voor meer informatie. Het pensioenregister is op 6 januari 2011 in werking getreden.

### **Pensioenresultaat**

De maat van koopkrachtbehoud van de nu opgebouwde pensioenen.

### **Pensioenwet**

De wet die vanaf 1 januari 2007 de voormalige Pensioen- en spaarfondsenwet (PSW) vervangt.

### **Pension Fund Governance**

De manier waarop het pensioenfonds is georganiseerd (structuur) en de verantwoordelijkheden worden uitgevoerd (processen). In het kader van Pension Fund Governance heeft eerst de Stichting voor Ondernemingspensioenfondsen en later de Stichting van de Arbeid aanbevelingen gedaan voor goed pensioenfondsbestuur. Deze waarborging voor goed bestuur (principes voor goed pensioenfondsbestuur en vanaf 1-1-2014 de Code Pensioenfondsen) is verankerd in de op 1 januari 2007 in werking getreden Pensioenwet.

### **Performance**

Het rendement dat is behaald met de beleggingen.

### **Premievrije aanspraken**

Indien het deelnemerschap aan een pensioenregeling eindigt, anders dan door overlijden of het bereiken van de pensioenleeftijd, verkrijgt de gewezen deelnemer een premievrije aanspraak op ouderdomspensioen en partner- en wezenpensioen.

### **Principes voor goed pensioenfondsbestuur**

Aanbevelingen van de Stichting van de Arbeid voor de besturen van pensioenfondsen om te komen tot goed pensioenfondsbestuur. De principes voor goed pensioenfondsbestuur zijn verankerd in de Pensioenwet en hebben betrekking op de onderdelen: zorgvuldig bestuur, transparantie, openheid en communicatie, deskundigheid en functioneren van het bestuur, verantwoording alsmede intern toezicht. Deze Principes zijn vanaf 1 januari 2014 vervangen door de Code Pensioenfondsen.

### **Prognosetafel**

Een overlevingstafel die gebruikt wordt in de actuariële praktijk, of voor de vaststelling van de technische voorziening, waarbij modelmatig rekening gehouden is met de verwachte toekomstige verbetering van de levensverwachting.

### **Prudentieel toezicht**

Bedrijfseconomisch toezicht dat zich met name richt op de handhaving c.q. waarborging van de financiële soliditeit van het pensioenfonds. Dit type toezicht berust bij De Nederlandsche Bank. Prudentieel toezicht onderscheidt zich van effectentypisch gedragstoezicht dat wordt uitgeoefend door de Autoriteit Financiële Markten.

### **Real Estate**

Onroerend goed.

### **Rekenrente**

De rekenrente is het fictieve percentage dat het belegde vermogen wordt geacht op te brengen in de toekomst en waarvan bij de berekening van de contante waarden (voorziening pensioenverplichtingen) wordt uitgegaan. In het Financieel Toetsingskader wordt de rekenrente bepaald op basis van de rentetermijnstructuur (marktwaarde).

### **Rentetermijnstructuur**

De rentetermijnstructuur, of yield curve, is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds. Een normale rentetermijnstructuur heeft een stijgend verloop. Als iemand zijn geld voor een langere periode uitleent, eist hij normaliter een hogere vergoeding dan bij een lening over een korte termijn.

### **Risicobudget**

Het risicobudget (ook wel tracking error genoemd) is een statistische maatstaf (standaard deviatie) voor het toegestane risico in de beleggingsportefeuille als geheel. Indien het risicobudget gelijk is aan 7 en het verwachte rendement is 5, dan is er een redelijk grote kans (67%) dat het te realiseren rendement tussen  $-2 (5 - 7)$  en  $12 (5 + 7)$  ligt. Per beleggingscategorie worden tracking errors



vastgesteld die de verwachte spreiding van de rendementen voor die categorie aangeven. De gewogen som van deze tracking errors moet gelijk zijn aan het totaal risicobudget.

### **Risicobudgettering**

Risicobudgettering is het vaststellen van de wijze waarop het vastgestelde risico budget zo efficiënt mogelijk over de verschillende beleggingscategorieën en vermogensbeheer kan worden verdeeld.

### **Risicoherverzekering**

Het herverzekeren door een pensioenfonds van bepaalde risico's die dat pensioenfonds niet zelf op een verantwoorde wijze kan dekken. Hierbij gaat het vooral om risico's die betrekking hebben op overlijden en arbeidsongeschiktheid. Zie ook: herverzekering.

### **Security lending**

Security lending is het uitlenen van aandelen en obligaties voor een vastgestelde periode aan derden in ruil voor een geldelijke vergoeding. Doordat het economische eigendom bij de uitlener blijft, wordt er geen koersrisico gelopen.

### **Service Level Agreement (SLA)**

Beschrijving van overeengekomen dienstverlening tussen partijen bij uitbesteding van bedrijfsprocessen, inclusief de rechten en plichten van partijen ten aanzien van het overeengekomen kwaliteitsniveau van de te leveren diensten en/of producten.

### **Solvabiliteit**

Het vermogen om (nu en op termijn) aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen. Zie ook het begrip dekkingsgraad.

### **Swaprente**

Het tarief waartegen op de geld- en kapitaalmarkt leningen met verschillende looptijden worden geruild.

### **Toeslag**

Een toeslag is een verhoging van een pensioenuitkering of aanspraak op pensioen, gebaseerd op een in het pensioenreglement omschreven toeslagregeling.

De toeslagregeling van Stichting Pensioenfonds Rockwool is voorwaardelijk. Dit betekent dat het bestuur jaarlijks een besluit neemt of de financiële middelen van het fonds toereikend zijn om per 1 januari van enig jaar wel of geen of slechts een gedeeltelijke toeslag te verlenen.

### **Total return**

Het totaalrendement op beleggingen zijnde de directe en de indirecte beleggingsopbrengsten.

### **Tracking error**

Risico maatstaf die weergeeft hoe groot de kans is dat het rendement afwijkt van de benchmark. De tracking error is gelijk aan de standaarddeviatie van deze afwijkingen. Een hoge tracking error betekent veel kans op een rendement ver onder of boven de benchmark.

### **Uitkeringsovereenkomst**

Een uitkeringsovereenkomst is een overeenkomst inzake een vastgestelde pensioenuitkering. Op grond van de Pensioenwet is dit een van de drie toegelaten pensioensystemen.

### **Uittredingsregelingen**

Verzamelnaam voor regelingen voor vervroegde uittreding, zoals VUT-, VRIP en andere voortijdige vertrekregelingen.

### **Uitvoeringsovereenkomst**

Overeenkomst tussen de werkgever en het pensioenfonds omtrent de uitvoering en financiering van de pensioenovereenkomst. In de uitvoeringsovereenkomst is onder meer vastgelegd: de wijze waarop en de termijnen waarin de verschuldigde premie moet worden voldaan, de uitgangspunten en procedures met betrekking tot de besluitvorming over vermogenstekorten en vermogenoverschotten dan wel winstdeling, de voorwaarden waaronder toeslagverlening plaatsvindt, de procedures bij het niet nakomen van de premiebetalingsverplichting door de werkgever; en de wijze waarop de premie wordt vastgesteld en het Betalingsvoorbehoud van de werkgever.

### **Uniform pensioenoverzicht (UPO)**

Het format van het pensioenoverzicht waarin de uitkeringen bij pensionering, overlijden en arbeidsongeschiktheid eenduidig wordt gepresenteerd. De bedoeling is dat alle pensioenuitvoerders hetzelfde format hanteren waardoor de pensioenoverzichten eenvoudig naast elkaar te leggen zijn en de (gewezen) deelnemers de bedragen uit de verschillende pensioenoverzichten bij elkaar op kunnen tellen en een duidelijk beeld van de financiële situatie bij pensionering krijgen.

### **Valutarisico**

Het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in valutawisselkoersen.

### **Valutatermijncontracten**

Dit is een contract voor het afdekken van valutarisico. In dit contract wordt vooraf afgesproken tegen welke prijs en op welke datum de valutaposities worden verrekend.

### **Vastrentende waarden**

Beleggingen met een vaste looptijd en een overeengekomen plan van rente en aflossing, zoals obligaties. Andere vormen van vastrentende waarden zijn onderhandse leningen en hypotheekleningen.

### **Verantwoordingsorgaan**

Orgaan waaraan het bestuur van het pensioenfonds jaarlijks verantwoording moet afleggen. In dit orgaan zijn de actieve deelnemers, de pensioengerechtigden en de financieel betrokken werkgever(s) vertegenwoordigd.

### **Volatiliteit**

De beweeglijkheid van beurskoersen.

### **Voorziening pensioenverplichtingen**

Dit is de, met inachtneming van de actuariële grondslagen (rekenrente, kansstelsels en kostenopslagen), vastgestelde balanspost die de gekapitaliseerde waarde (contante waarde) van de opgebouwde pensioenen aangeeft.

### **Waardeoverdracht**

Het overdragen van de contante waarde van de verkregen aanspraken door het pensioenfonds van de oude werkgever aan het pensioenfonds van de nieuwe werkgever, waarvoor de deelnemer in de nieuwe pensioenregeling extra deelnemersjaren verkrijgt (in eindloonregelingen) dan wel extra pensioenaanspraken krijgt toegekend (in middelloonregelingen).

### **Wezenpensioen**

Een tijdelijke uitkering die wordt uitgekeerd aan de kinderen (tot een bepaalde leeftijd) na het overlijden van de (aspirant) deelnemer, gewezen deelnemer of gepensioneerde.

**Wortel formule**

Maakt onderdeel uit van het standaardmodel waarop het vereist eigen vermogen van het fonds wordt bepaald.

**Zakelijke waarden**

Aandelen en onroerende zaken. Onder onroerende zaken wordt verstaan beleggingen in onroerend goed, zoals kantoren, winkels en woningen. Deze kunnen zowel op directe wijze geschieden als op indirecte wijze door belegging in op dat terrein gespecialiseerde al dan niet beursgenoteerde beleggingsfondsen.